



Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

# Luceafărul

*de dimineață*

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 29-30 (900-901), Miercuri, 30 septembrie 2009, 24 pagini. Preț: 3 lei

## Cristian Teodorescu: Medgidia, orașul de apoi

SALA DE  
LECTURĂ

(fragment)

ALEXANDRU GEORGE:

Capodoperele  
nu prea  
rentează

DAN CRISTEA:

Lecturile unui  
poet-critic

PETRU URSACHE:

Exerciții  
folclorice  
în marginea  
absurdului

APEL CĂTRE PARLAMENT:

S.O.S.  
dramaturgia  
contemporană!

MIRCEA MICU:

Remember  
Marin Preda

DINTRE SUTE DE CATARGE:

Constanța  
Roșoiu

DARTS:

Hai la gogoși,  
tromboane,  
baloane  
de săpun!



## Poeme de Alexandru Mușina și Cătălina Cadinoiu

În numărul viitor:

*In memoriam Stelian TĂBĂRAȘ*





ALEGERI 2009

## BIROUL SECȚIILOR ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI

În urma alegerilor desfășurate în luna septembrie, noile organe de conducere ale Asociației Scriitorilor din București au următoarea componență:

### POEZIE

Dan Mircea Cipariu - președinte  
Bogdan O. Popescu (vicepreședinte)  
Nicolae Prelipceanu  
Cornelia Maria Savu  
Traian T. Coșovei  
Denisa Comănescu  
Mariana Filimon  
Aura Christi  
Gelu Vlașin  
Grigore Șoitu

### PROZĂ

Constantin Stan - președinte  
Mircea Micu  
Aurel Maria Baros  
Nicolae Iliescu  
Mariana Sipoș  
Valentin Hossu Longin

Stefania Coșovei  
Iulian Neacșu  
Mircea Constantinescu

### DRAMATURGIE

Horia Gârbea - președinte  
Olga Delia Mateescu  
Mircea M. Ionescu  
Ștefan Mitroi  
Emil Mladin  
Dumitru Dinulescu  
Sebastian Ungureanu

### TRADUCERI

Irina Horea - președinte  
Cornelia Bucur  
Ion Covaci  
Sorin Mărculescu  
Ana Andreescu

Doina Raut Luminita  
Nicolae Mareș

### CRITICĂ

Gabriel Dimisianu - președinte  
Eugen Negrici  
Paul Cernat  
Daniel Cristea-Enache  
Dan Cristea  
Mircea Angheliescu  
Ioan Adam

### COPII SI TINERET

Ion Hobana - președinte  
Gheorghe Zarafu  
George Șovu  
Crina Bocșan  
Gheorghe Grosu

### Revista revistelor

## Anonimatul și identitatea de sine (?!)



Dincoace de pod este „revistă a identității de sine a școlii din Căl-dărești”. La noi a ajuns numărul 14, din martie 2009. Revista nu are, din păcate, elementara casetă redacțională. Deducem din texte că e vorba de o publicație școlară din județul Buzău, a unei școli ce împlinește 190 de ani și că acolo un rol important în redactare îl are Gheorghe Ene, cunoscut optzecist. Titlul trimite la un film ce ecraniza romanul Mara, iar subtitlul e cam pleonastic: poate fi identitate de altul? Altfel însă, publicația arată ca o revistă culturală a unui oraș mijlociu. Din păcate, paginile semnate efectiv de elevi sînt cam puține, majoritatea fiind cedate unor autori maturi, unii chiar consacrați. E cu atît mai regretabil, cu cît textele tinerilor, cîte sînt, stîrnesc curiozitatea și chiar admirația. Oricum, nimeni n-ar zice că Dincoace de pod este revista unei școli sătești. Omul sfîștește locul!

Litere, lunarul Societății Scriitorilor Tîrgovișteni, ne face, la numărul dublu pe iulie și august, o plăcută surpriză apărînd în format dublu lat față de formula anterioară, de grosimea „Biletelor de papagal”. Aceasta permite un corp de literă de mărime rezonabilă, ilustrații mai clare și conținut mai mult. Conținutul, că veni vorba, e așa și așa. Trag în jos unele poezii pe care se vede treaba că redacția nu le poate refuza. Autorii or fi „societari” și ei! Un excelent editorial semnează Tudor Cristea despre un inspector școlar care își ară pămîntul pe tractor, ceea ce unora le stîrnește admirație, iar altora îngrijorare față de soarta bietului învățămînt românesc. Recuperare interesantă: un text de Alexandru Ciorănescu despre „Mitul Atlantidei”. Litere, și în noul format, este o revistă de luat în seamă oricînd.

### EUROMUSEUM

REVISTĂ DE CULTURĂ  
(SERIE NOUĂ) NUMĂRUL 11 (ANUL IV) 2009

EuroMuseum apare cu „Numărul 11 (anul IV) 2009”. Formularea stîrnește confuzie: inițiatii știu că e numărul 11 „cu totul”, dar coperta induce ideea că ar fi numărul 11 din 2009 și atunci cum de apare în septembrie. Dincolo de această ciudățenie, revista conține materiale per-

tinente semnate între alții de Adrian Mihalache, Liviu Ioan Stoiciu - care demonstrează că, atunci cînd e mai temperat, scrie mai bine și se poate dovedi rezonabil -, Marin Codreanu în ipostaza inedită de prozator, Stan V. Cristea. Atrag atenția poemele lui Cristian Șişman de care nu mai auzisem prea multe în ultimii ani. Spre deosebire de textele lui, cele semnate de Sorin Mircea Suci și Dan Predescu (veleitar incorigibil) sînt de-a dreptul sinistre și e de mirare că au ajuns în pagini. Ele fac un deserviciu revistei aflate la unul dintre cele mai bune numere ale sale. (Hipo)

### Calendar

30.09.1932 - Ovidia Babu Buznea  
1.10.1926 - Alexandru Miran Pop  
2.10.1935 - Paul Goma  
2.10.1953 - Alex M. Stoenescu  
3.10.1952 - Gabriela Hurezean  
3.10.1918 - Adina Arsenescu  
3.10.1954 - Ioan Groșan  
3.10.1945 - Mariana Ștefănescu  
4.10.1933 - George Astalos  
4.10.1933 - Florea Firan  
4.10.1921 - Valeriu Munteanu  
5.10.1929 - Ion Dodu-Bălan  
5.10.1950 - Doina Uricariu  
5.10.1941 - Nicolae Tudor  
6.10.1912 - Constantin Velichi  
6.10.1930 - Irma Balogh  
6.10.1943 - Constantin Coroiu

## Luceafărul

de dimineață

Revistă de cultură  
a Uniunii Scriitorilor din România  
Editor: Asociația  
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul



Str. Dimbovita nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA  
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:

HORIA GÂRBEA

BOGDAN GHIU

SORIN LAVRIC

IOLANDA MALAMEN

STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:

RADU F. ALEXANDRU

GABRIEL CHIFU

LIVIU CIOCĂRLIE

TRAIAN T. COȘOVEI

MIHAI ȘORA

CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ  
este membră a Asociației Revistelor,  
Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1  
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -  
Sucursala Victoria, București  
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450  
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie reținuți în paginile LUCEAFĂRULUI  
DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției:  
Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar  
în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nepublicate și nepublicate nu se înapoiază.  
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic  
mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi găsită  
la librăria de la Muzeul Literaturii.

De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română;  
număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu  
răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru  
conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de  
opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale  
aparține autorilor articolelor.

## LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ  
A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI  
Anul X, Nr. 7-8 (112-113) - Iulie-August 2009



# Lecturile unui poet-critic

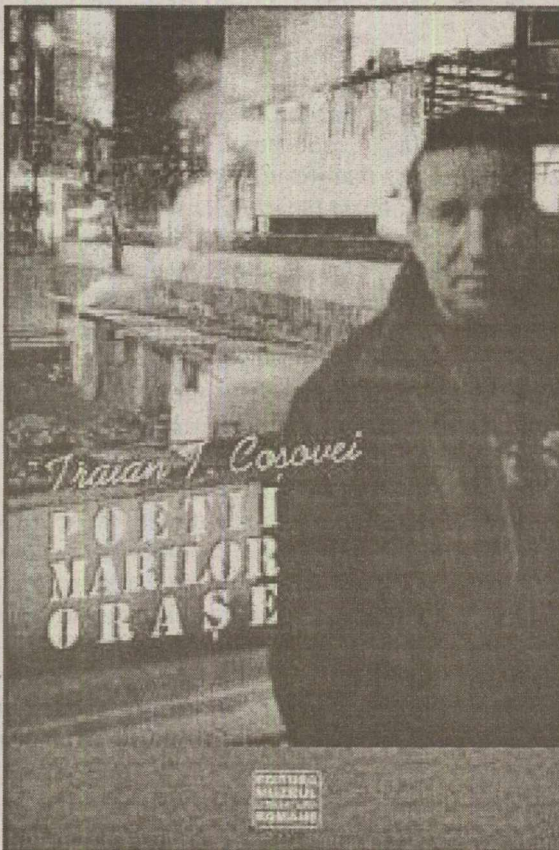
Ce se așteaptă, în genere, de la un poet (care se întâmplă să fie și unul de mare talent, cum este Traian T. Coșovei), care se manifestă, în același timp și în mod constant, și în domeniul criticii de poezie? Bineînțeles, se așteaptă, în primul rând, dincolo de cunoașterea din interior și în profunzime a fenomenului poetic despre care se exprimă, și un discurs critic sensibil și metaforic, care să recurgă din plin la un arsenal propriu de imagini și comparații, un discurs care se încante prin stil, prin vervă, prin calități pronunțate literare. Coșovei, trebuie spus, nu ne înșală cu nimic aceste așteptări firești de la un mânăitor extrem de abil și de polyvalent al condeiului. Textul său nu numai că e trecut, cel mai adesea, printr-o „baie de imagini” seducătoare, dar apelează frecvent, ca și poezia pe care o scrie, la limbajul concretului și al cotidianului pentru a întări vizibilitatea remarcilor critice pe care le emite.

Astfel, poezia Marianeii Marin e percepută ca o „poezie de orfelinat prin grațiile căruia nu se vede decât gardul de sârmă ghimpată al neputinței și disperării”; imaginea care să semene cu lirica lui Florin Iaru ar fi aceea a unei „valize care se desface catastrofal pe peron înaintea plecării trenului”; versurile Ioanei Crăciunescu exploatează copios, printre altele, „autostopul pe șoseaua rapidelor și schimbătoarelor stări de spirit”; poeta Simona Popescu „se leagănă în hamacul copilăriei și al adolescenței ca într-o joacă ce va sfârși prin a deveni spectacol al poeziei”; limbajul poetic sorescian e croit „și pentru vlădică și pentru opincă”; versurile lui George Vulturescu „*fac mari provizii pentru lungul drum al caravanei cuvintelor până la vaza expresivității*”. Observațiile de critic și de cititor de poezie ale lui Traian T. Coșovei sunt, cele mai multe, scilicet prin inteligență, umor și ironie. Figurile de stil de care se folosește autorul își scot lexicul din cele mai variate domenii, de la idiomul artelor marțiale la vocabularul farmaciei și spitalului sau la cel al tehnicii și industriei. Se vorbește, de pildă, de „kung-fu-ul onomatopoeic” al lui Mircea Dinescu; de „Cenaclul de Luni” care s-a manifestat ca un „adevărat combinat greu de prelucrare a realității”; de gestul poetic al lui Doinaș care, uneori, „pune cloroform aristocratic pe tentația imprecăției”; sau de „rețeaua de transformatoare” din poemele lui Florin Mugur prin care poetul „își autocenzurează impulsurile”.

Faguet făcea o disociere plină de miez, potrivit căreia „critica defectelor” ar fi fost inventată de critici, în vreme ce „critica frumuseților” de către autori. Spre lauda sa, Coșovei combină judicios cele două critici, scoțând în evidență, chiar cu entuziasm, „frumusețea” unor realizări în arta poeziei aparținând colegilor săi, indiferent de vârstă ori de generație, dar necitând, totodată, să arate cu degetul și locurile periculoase sau deșertice prin care se abat versurile celor aflați sub lupa lecturii lui critice. Din „critica defectelor”, așa cum o practică Traian T. Coșovei, mânuind îndeobște tacul de biliard al ironiei și apelând la tehnica indirecției (titlurile unor cronici, de exemplu) pot învăța mulți critici cu instincte demolatoare, opaci însă, pe de altă parte, la „critica frumuseților”. Câteva dintre „negativele” poeziei contemporane de la noi sunt culese de Coșovei și depuse în borcânașe etichetate cu denumiri realmente inspirate. Ar exista, astfel, un lirism „furajer” (cultivând, cu alte cuvinte, naturismul ecologist), un lirism „balnear”, în care conflictele se află în vacanță (neavenit, din acest punct de vedere, Coșovei exemplifică acest tip de lirism și prin volumul lui Petre Stoica, din 1970, *O casetă cu șerpi*, prima carte cu adevărat „revoluționară” a poetului și care constituie, subteran, un pamflet la adresa lumii contemporane) ori un lirism „menajer” („lirismul gospodăresc pus pe lustruitul argintăriei feminismului”). Partizan al autenticității, al concreteței vitale, al necesarului de suport existențial în poezie, Coșovei se arată, în chip logic, un adversar al calofiliei („hamacul adormitor al calofiliei”), al conceptualizării și, mai ales, al excesului retoric-discursiv. Maniera în care un autor comentat încearcă, după formula lui Verlaine, „să succească gâtul elocvenței” se numără astfel printre

probele constante la care criticul de poezie își supune examinații.

Generos, entuziat și colegial în tratamentul poezilor, așa cum presupune „critica frumuseților”, inventată de autori, Coșovei scrie cronici, recenzii și eseuri despre aproximativ șaptezeci de poeți, de la Doinaș, M. Ivănescu, Petre Stoica la Letiția Ilea (cu un volum apărut în 2004), Dan Mircea Cipariu (cu *Tsunami* din 2006) sau Claudiu Komartin (poet din „generația 2000”). Scrie, de asemenea, și despre „tineri poeți basarabeni” și despre poeți români din Serbia, după cum scrie despre „poeți români din lumea nouă” sau despre „tineri poeți germani din România”. Articolele nu sunt datate, dar după informațiile pe care le furnizează cărțile luate în discuție, cele mai multe din ele par să aparțină anilor de dinainte de '89, ca și anilor imediat următori (1990, '91, '92). Se întâmplă ca unii



Traian T. Coșovei, *Poezii marilor orașe*, Editura Muzeul Literaturii Române, 2008, 284 pagini

autori să fie urmăriți în apariții succesive, bucurându-se de spații mai întinse de comentariu (Mariana Marin, Florin Iaru, Nichita Danilov, Vasile Petre Fati, Ion Stratan, Ioan Flora, Mircea Cărtărescu). O explicație necesită și titlul cărții, căci, după Coșovei, „poezii marilor orașe” nu sunt poezii care se extaziază neapărat de peisajul citadin (citadinismul fiind una dintre premisele volumului), ci „aceia care, asumându-și autodistrugerea, sfârșesc prin a se îndrăgosti de ea ca de un drog mortal, dar înălțător”. Din acest punct de vedere, temele cărții ar trebui să fie date de experiențele „depresiei și aneantizării”, ceea ce se susține doar parțial, probat fiind numai printr-un număr redus de autori față de întregul sumar al volumului. Una dintre concluziile la versurile lui Mircea Cărtărescu, într-o intervenție care își propune „să valorizeze reușitele experienței sale artistice”, îmi place, de pildă, tocmai pentru faptul că merge împotriva curentului, văzând în autorul *Poemelor de amor* „un insolit trubadur al abundenței și prosperității”. Se pune astfel în evidență, cu precădere, „latura luminoasă, candidă, visătoare” a poetului.

Numeroase pagini din cartea lui Coșovei se citesc nu numai cu plăcere (în căutarea, de pildă, a expresiei literare șocante), dar și cu folos. Printre altele, autorul definește pregnant trăsăturile generației sale optzeciste (orientată „spre un univers umil, citadin-derizoriu, spectaculos și tensionat în escapadele de o urbanitate aflată nu de puține ori la limita urbanității”), face comparații utile și utilizabile în istoria literară

între generații și perioade poetice (de exemplu, poezia de la începutul anilor '70, gruparea echinoxistă, „generația '90” - o „nouă grupare literară munteană, bucureșteană”, formată în atmosfera cenaclului „Universitas”, „discursul frust” al generației 2000), disociază interesant între „aripa munteană a generației '80” sau „școala bucureșteană de poezie” și „aripa etică, ardeleană” din cadrul aceleiași generații.

Punctul de pornire în aventura critică îl constituie, pentru Coșovei, aflarea acelor elemente, a acelor trăsături care particularizează un poet, făcându-l recognoscibil. E vorba de „amprenta stilistică”, de „stilul” care este „amprenta unui spirit”, de „timbrul personal”, de „tonul, expresia” care individualizează o prezență poetică inconfundabilă. Personal, găsesc „individualizarea” poetului în alte categorii și în alte relații, legate de conștiință, iar, pe de altă parte, trebuie să mărturisesc că nu mă omor după critica obsedată de invenția formulelor memorabile, care, având fără îndoială darul de a exprima și evoca sintetic, au și păcatul de a simplifica ucigător în cele mai multe din împrejurări. În cazul însă al criticilor de poezie „artiști”, cum este Coșovei, a ignora această latură, a „formulelor”, a „definițiilor” memorabile și plăcute urechii, ar însemna să treci cu vederea o bună parte din ceea ce face farmecul și prestigiul acestei critici. Să enumerăm, așadar, câteva din cele mai izbutite definiții formulaice ale autorului: „M. Ivănescu este artizanul reclusiunii pe care o înscenează într-o fastuoasă și complicată rețea textuală” (să notăm, totuși, că „artizani ai reclusiunii” sunt, în opinia poetului-critic, și Vasile Petre Fati și Florin Mugur); Bogdan Ghiu este „un poet al punctului și al virgulei, un artizan al tăcerilor din text pe care le ridică la înălțimea figurii de stil”; „un talent asediat de cerebralitate, dar trădat de emoție”; Emil Brumaru „este din categoria simulanților de geniu”; Ion Stratan este „un senzual abil travestit”; Vasile Petre Fati „este, probabil, ultimul bacovian al poeziei române; delirul său de un cinism dezabuzat și dezinvolt este o ultimă consecință poetică a nervilor bacovieni întinși pe coridoarele kafkiene ale absurdului”; Florin Mugur „este poetul singular care și-a făcut din frică cea mai grozavă armură”.

Alături de numele mai multor critici români pe care îi citează în textul său, Coșovei recurge, pentru a-și întări sau exemplifica părerile despre poezie, și la câțiva reprezentanți ai liricii scrise în limba engleză (e.e. cummings, Allen Ginsberg, Yeats). Dar lecția decisivă, pe care Coșovei a învățat-o foarte bine (nu atât în ce privește modul cum se scrie poezia, cât în ce privește modul cum se gândește arta poeziei în genere) provine de la T. S. Eliot, amintit odată cu termenul de „corelativ obiectiv” lansat de către acesta. În esență, termenul lui Eliot se referă la mijlocul de a exprima emoția în formă artistică, la artificializarea a ceea ce este brut. Cu alte cuvinte, la mijlocul de a găsi balanța și deopotrivă mijlocul de a uni forma (cuvinte) și materia (gândire, sentiment, acțiune). Arta, actul creator trebuie să dea formă. Și pentru Coșovei, actul creator, atunci când e exercitat cu luciditate și conștiință critică, îmblânzește, transformă, travestește ori transfigurează impulsurile, datele primare, cum ar fi senzualitatea, sentimentalitatea, violența, tot ce ține, așadar, de o realitate interioară pe care poetul o externalizează, o pune în scenă potrivit artei discursului poetic. O „rețea de transformatoare”, cum spune autorul într-un citat, acționează astfel în lăuntrul poemului. Este o idee călăuzitoare pentru poetul-critic, idee care îi permite, în același timp, să redea creația poetică pe măsura unui scenariu oximoronic, în care, cum se întâmplă în cazul lui Florin Mugur, de pildă, frica e transformată, prin travaliul artistic, în „cea mai grozavă armură”.

Inteligență, scrisă cu nerv și exprimând deopotrivă distanța ironică și entuziasmul, critica de poezie a lui Traian T. Coșovei merită toată atenția celor dispuși să afle o confruntare cu o bună parte din poezia română contemporană.



# Manifeste literare nouăzeciste și (post)douămiiste (2)

FELIX NICOLAU

Utilitarismul lui Adrian Urmanov, așa egocentric („eu sunt poemul utilitar”) și cazon cum apare el, a fost unul dintre cele mai moderne manifeste lansate după 2000. Modern atât în scriere, cât și în intenții. Atașat ca prefață la **Poemele utilitare**, Pontica, 2003, manifestul ridică probleme de teoria comunicării și de advertising. Dacă fracturismul introducea în „ecuația comunicării și contextul scrierii, perspectiva receptorului nu interesează prea mult”. În consecință, arta utilitaristă va funcționa asemenea sloganului publicitar, cu scopul imediat de a convinge cititorul. „Convingerea echivalează cu imprimarea mesajului în memoria receptorului”. Textul poetic utilitar nu mai este literatură, așadar, ci un fel de semnal morse obsesiv. El este util receptorului prin ușurința cu care se lasă asimilat. Un fel de inoculare poetică. Poemele din volum oferă mostre de persuasiune: fluența textului (simplu, declarativ și plin de compasiune) este întreruptă de paranteze în care emitentul își mărturisește empatia față de frământările existențiale ale receptorului. Tactica publicitară este folosită în josul paginii, unde lectorul este îndemnat (tot între paranteze) să întorcă pagina, să citească mai departe. Dincolo de smerenia și empatia programate, străbate tentația manipulării. Demersul lui Urmanov este original mai mult în practică decât în teorie. Dintre confracți, Andrei Peniuc a practicat un utilitarism mai vitalist și mai puțin rețetar la modul metro-nomic. Chiar mă întreb dacă primul utilitarist *avant la lettre* nu a fost Dimitrie Bolintineanu...

Mențiuni s-ar mai putea face și la performatism sau la autenticism, reprezentanții „omologați” la noi ai acestor direcții fiind Claudiu Komartin și Dan Sociu. Spun „la noi”, pentru că performatismul este teoretizat de Raoul Eshelman, în timp ce mult clamatul autenticism douămiist este o mixtură de beat american cu trăirism interbelic. Asta nu înseamnă că douămiistii nu ar fi fost de multe ori mai îndrăzneți decât antecesorii lor. Însă nu împărtășesc punctul de vedere al lui Octavian Soviany, după care Dan Sociu ar fi un autenticist total. Înclin mai curând spre părerea lui Paul Cernat, exprimată în legătură cu romanul **Urbancolia**, conform căreia urbancolicul practică mistificația și contextualizează cultural. Cântecul lui eXcessive mi se par în așa măsură infuzate de lecturi, încât putem vorbi doar de un autenticism de bibliotecă. De altfel, autenticismul românesc, în ansamblul lui, ține de experiment. Adică de ceva pus la cale, controlat și limitat la o perioadă bine delimitată. Niciodată nu este scăpată din vedere intenția finalistă: cea de a scrie. Sociu postând pe blogul lui poze din spital, în care se vede cum era intubat după operație. La fel ca în **Reportaj cu streangul de gât**, scris de Julius Fucik în închisoare, contactul cu cititorul este imperios. Nu contează experiența în sine, relevanța ei în ordinea conștiinței, ci efectele literare pe care le poate genera. Nu degeaba atitudinea lui Fucik este privită cu suspiciune de unul dintre eroii **Glumei** lui Milan Kundera.

Performatismul preluat de Komartin cred că merită discutat în contextul original. Deci într-un eseu viitor. Oricum, și acest manifest pleacă de la premisa post-postmodernității, a globalismului post-industrial. Perfecționarea continuă într-o lume virtuală a blogosferei nu spune prea multe. Ideile de bază rămân spiritualizarea, recuperarea metaforei și a poeticității. Efortul holistic are ca scop recuperarea subiectului și diminuarea teoretizării excesive. O întoarcere la umanitatea „profundă”. În varianta românească, performatismul echivalează cu gravitatea recitării unor poeme expresioniste, apocaliptice, susținute din interior de o gesti-ficație uriașă, profetică.

Radu Vancu dedică eseu **Poezie și individuație** lui O. Nimigean și lui Dan Sociu. Faptul că nu crede în manifeste poetice nu mă miră. Nici eu nu cred în ele decât ca fermenti pentru mișcarea de idei. Conceptul central al eseului este individuația, discutată în funcție de interpretările date de C.G. Jung. Anume „individuația” ar însemna „ajungere la propriul sine” sau „realizare de sine”. În acest sens, este acuzat „autismul metaforic spre care se îndreptă” poezia șaicicistă. Mai

simplu spus, eseistul militează pentru profunzime în defavoarea machiajului tropic, care scontează doar efecte poetice. La polul opus, poemul personist al lui O' Hara „își simte numai eul, nu și sinele”. Ca să alcătuiască mandala curilor multiple, poetul trebuie să fie adeptul unei „vieți serioase”. Adică, după definiția lui Allan Bloom, să fie „pe deplin conștient de alternative”, gândind intens la acestea. Iată, poetul este un om responsabil și preocupat continuu de arta lui, mai ales în măsura în care ea îi asigură forarea individuației până la fruntariile inconștientului și dincolo de ele. Aș spune că pledoaria este în favoarea autenticismului într-o epocă post-industrială. Un autenticism grav și chiar detașat de cotidian. Și dacă nu aș fi serios, aș risca să-l numesc autenticism ardelenesc.

## Post-douămiism

Despre boierism (2006) n-aș vrea să scriu prea mult, întrucât am luat parte activă la construcția lui. Dincolo de balastul conceptual, ca să nu mai zic de cel ideologic-literar, manifestul avea ca țintă repudierea manierelor din poezia tânără, a sarcasmului, a teribilismului și a tezismelor de tot felul. Era vizată în principal poezia, dar nu erau trecute cu vederea nici celelalte genuri. Cum luarea de poziție era făcută în numele portalului *agonia.ro*, cel mai mare și mai democratic site literar românesc, era firesc ca programul să fie unul cu ambitus larg. *Agonia* este o pepinieră. Din el au răsărit multe din talentele care au confirmat. Așa că interesul primordial era recunoașterea valorii, indiferent de gruparea care ar fi produs-o și de abordarea stilistică. Deși eu personal votez pentru poezia tranzitivă, pentru literalitate în general, nu era exclusă nici literaritatea. În locul înjurăturii plate, clișeizate, se cerea înregistrarea argoului contemporan. Întoarcerea dinspre periferie (care poate fi extrem de elitistă intelectual) înspre mahalaua inventivă lingvistic. Din păcate, mai toată lumea s-a cramponat de titlul manifestului și de limbajul voit vetust și pompos pe alocuri. Au fost unele minți „hermeneutice” care au văzut în el germeni naștiți! Mai nimeni nu a sesizat autoironia absorbită în text. De aceea am și intitulat manifestul boierismul, iar nu aristocratismul. Am apelat la cuvinte bombastice, de circulație între 1995 și 2005, special pentru a le năruie soclul pe care erau așezate. Iar (auto)ironia este un semn de generozitate și de plasare între limitele firescului.

În 2005 este publicat în Ziarul de Mureș **Manifestul Cenaclului din Turn**. Subiectul: Războiul poezilor. La prima vedere, pare o ceartă între tineri și bătrâni. Cei mai tineri (căci ei scriu manifeste) dau impresia, paradoxal, că s-au izolat într-un turn de fildeș. Nu e chiar așa. Divorțul este dat nu doar de academicism, ci și de „tinerii furioși”, de beatnici. Cerința de bază: apropierea de public, deci un oareșce comercialism. Formulările sunt piramidale: „*Poem, deci exist!*”, „*Nu vrem să fim deștepți. Vrem să fim poeți!*”, „*Vrem o poezie cotidiană, dar autentică!*”. Revoluționarii strâng rândurile în jurul viitoarei reviste *Bastion*. Ca membri îi avem pe Monica Pop, Dumitru Mircea Buda, Ștefan Roman și Laurențiu Blaga. Sincer să fiu, nu înțeleg exact ce vor turniștii. Că luptă împotriva provincialismului e salutar. De ce însă o poezie ar trata despre cotidian, dar nu ar fi autentică, asta nu ni se explică. Am vagi bănuieli că se fac învechite distincții între poezia înaltă și cea joasă, ceea ce n-ar fi îmbucurător deloc. Din nou un manifest bătaios, dar lipsit de porțiunea programatică, în care să se descrie modalitatea concretă de a scrie poezie. Niciun posibil model nu este oferit. Putem crede ce vrem.

Un manifest simpatic este **NU-NU-ismul** (2006), subintitulat „*artă comunală*”. Adrian Grauenfels înțelege prin *nunuism* o „*formă de gândire post-dadaistă, deschisă iubitorilor de absurd și hedonism mental*”. Aș zice că e foarte puțin „*post*” în această teoretizare și mult *dada*. Ne sunt dezvăluiți membrii: Mihaela Visalon, Hanna Segal, Ina Voievozeanu, Adina Batir etc. Refuzat este doar Emil Cioran. Nu

știm de ce. Metoda **NUNU**: „*Nimic NU se petrece în afara cuvintelor*”, de unde și corolarul: „*Ceea ce NU poate fi (sic!) scris, nu există*”. Ce mai rețin: oroarea de tehnologie, deschiderea față de experimentul bizar, fuga de trivial și sincopa, anti-elitismul. Ni se oferă și mostre poetice ale aderenților. Așa epigonic cum este el și mai degrabă parodic-bufon, **NUNU-ismul** îndeplinește condițiile de existență ale unui manifest literar. Neo-avangardismul acesta nu s-a dovedit foarte prolific. Un reprezentant notabil al acestei direcții ar fi putut fi Mugur Grosu, care cred că nici nu a auzit de *Nunuism*.

## Manifeste veșele ori pseudo-manifeste

Recenzând volumul de poezii al lui Ion Maria, **Balene zburând**, Editura Patmos, 2002, Tudor Negoescu vorbește despre manifestul sufletismului. Armătura „teoretică” este constituită din versuri incluse în volum. Mai întâi notez latura cvasi-religioasă: „*poezia este forma mea/ de asceză și rugăciune/ prin ea mă apropii și/ mă îndepărtez de Dumnezeu*”. Mai importantă decât supunerea la dogme este resuscitarea sensibilității: „*să fim desueți/ să avem sentimente/ să fim tragici/ să fim serioși/ să fim asemenea îngerilor*”. Ion Maria înțelege, așadar, prin sufletism lirism și religiozitate artistică. Pentru postmoderniști el este desuet, pentru călugări e cam profan. Căci atât poetul, cât și călugărul au o latură rece, robotizată, extrem de eficientă, mai puțin sufletească.

Un avangardist anarhist în teorie este Petre Fluerașu, care lansează **Manifestul partidului literar român**. Interpelându-ne cu „*Tovarășii mei!*”, revoluționarul mărturisește că se află „*într-un moment crucial al luptei noastre împotriva inculturii de clasă care a cuprins această țară*”. Fără să-l citeze măcar o dată pe Caragiale, el continuă: „*Fumul revoluției îi va îneca pe toți și noi, cei demni, ne vom ridica și vom făuri un viitor adecvat pentru copiii noștri (sic!)*”. Din câte știu, Fluerașu încă nu a lansat pe piață vreo pr-enitură... Mai avem apoi rătoieli la maneliști, la devotorii de literatură... și cam atât.

## 20 de ani de manifeste

1998-2008 este probabil cea mai mai prolifică perioadă în teoretizări de acest gen. Credem sau nu în generații literare, rămâne de discutat. Interesant este că radicalizarea pozițiilor adverse a fost întreprinsă chiar de creatori. Dacă ar fi fost doar acțiunea criticilor, aș fi considerat că procesul a fost artificial, didacticist și alimentat de orgoliu. E adevărat că în justificarea sau contestarea generației 2000 s-au implicat condeie critice consacrate: Marin Mincu, Ștefania Plopeanu, Octavian Soviany, Radu Voinescu. Manifestele, însă, adică partea cea mai activă și mai spectaculoasă, sunt produsul jucătorilor, nu al antrenorilor. Și, în plus, vedem că fenomenul literar al perioadei a fost mult mai complex decât se crede îndeobște. Douămiismul a avut tot timpul în coastă o solidă falangă anti-douămiistă. Ea a început să fie omologată prin opere literare mai ca-scămă după ce douămiismul s-a anchilozat și a căzut într-un manierism devitalizat.

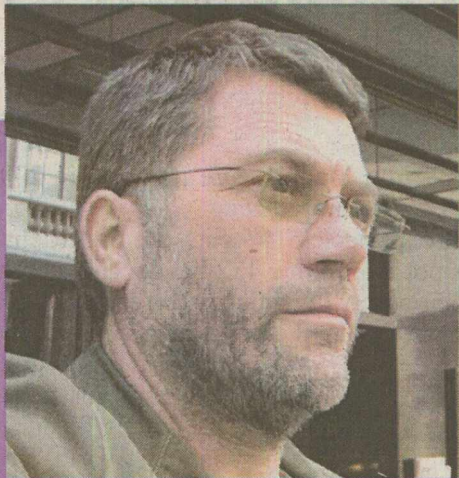
În final, o altă trăsătură importantă a manifestelor nouăzeciste și douămiiste: poziția explicit defavorabilă postmodernismului. Chiar și delirionismul, care nu sare la gâtul curentului mastodontic și, în același timp, aflat mereu în stare gazoasă, caută alte puncte de reper. Concluzia se întrezărește: postmodernismul românesc a durat mult mai puțin decât cel occidental. A debutat tardiv, dar, în ce privește agonia, are șansa de a fi contemporan cu restul mapamondului. Oricât s-ar mai crampona unii de el.



# Liviu ANTONESEI :

## Debutul prea târziu a ucis niște cărți în mine

ANDRA ROTARU



S-a născut în 1953, în Văleni, Jud. Iași. De-a lungul timpului a excelat în mai multe domenii, fiind scriitor, publicist, cercetător, profesor univer-

sitar, politician democrat. Absolvent în 1976 al Secției de psihologie-sociologie a Universității din Iași. A descoperit presa în vremea studenției, unde a fost titular al rubricii de sociologie a revistei *Dialog* și redactor-șef adjunct al surorii sale *Opinia studentescă*. Din 1974 și până acum a publicat aproximativ 1.500 de articole, eseuri, cronici în presa culturală și curentă. A debutat în 1988 cu volumul de eseuri *Semnele timpului*, la Editura Junimea din Iași. A publicat volumele științifice: *Pai-deia. Fundamentele culturale ale educației*. Editura Polirom, 1996; *Nau-*

*tilus. Structuri, momente și modele în cultura interbelică*, Editura Cronica, 1999; *Managementul universitar*, Editura Polirom, 2000 (în colaborare cu trei colegi de la Universitatea din Assiut, Egipt, precum și volumele de versuri și eseuri: *Pharmakon*, poezii, Editura Cartea Românească, 1989; *Căutarea căutării*, poezii, Editura Junimea, 1990; *Jurnal din anii ciumei*, 1987-1989; *Încercări de sociologie spontană*, eseuri, Editura Polirom, 1995; 1990; *Vremea în schimbare*, interviuri, Editura Moldova, 1995; *O prostie a lui Platon. Intelectualii și politica*, Editura Polirom, 1997;

*Apariția Eonei și celelalte poeme de dragoste culese din Arborele Gnozei*, Editura Axa, 1999; *Despre dragoste. Anatomia unui sentiment*, eseu, Editura Ars Longa, 2000. Este membru al PEN Clubului român din 1990 și al ASPRO de la înființare. Devine director literar-artistic al revistei *Timpul* din august 1993 și director din 1998; devine președintele-fondator al Fundației culturale *Timpul* în 2000, instituția editoare a revistei în acest moment. A fost tradus în antologii de poezie și în reviste din Ungaria, SUA, Grecia, Italia, Germania, Rusia, Franța etc.

**Vacanțele pe care le petreceți, în general, în afara României sunt și muzele potrivite? Scrieți în vacanță, pe drumul dintre destinații? Cât contează călătoriile, experiențele culturale noi pentru un scriitor?**

În general, nu plec în vacanțe cu gândul să scriu, dar, de citit, da, citesc foarte mult, la fel de mult, dacă nu mai mult decât atunci când nu sunt în vacanță. Nu plec însă nici cu gândul să-mi interzic scrisul, așa că se întâmplă, câteodată, să mă apuce scrisul și în vacanțe, care, pentru mine, fiind ceva extrem de acaparant, le cam tulbură pe numitele vacanțe! Acum mai mulți ani, eram la Cracovia și aveam în plan mai multe ținte în afara orașului, pe care voiam să le vizitez. Însă mi-a trecut prin cap o poveste din care putea ieși un roman, așa că planul meu a fost dat peste cap – vreme de vreo două săptămâni, am schițat povestea mare, câteva povești colaterale, am descris niște personaje, am făcut liste de cuvinte și expresii poloneze pe care să le introduc în text pentru coloratură, am încercat chiar să scriu la propriu la acel roman. Sunt aproape zece ani de atunci, n-am mai scris nimic din romanul cu pricina, dar mă gândesc să mă apuc de lucru în s... il cracovian de la sfârșitul lui septembrie - începutul lui octombrie! Poate de data asta ține, mai ales că tocmai am avut o experiență interesantă în Creta, unde am stat două săptămâni. N-am mai scris nici poezie de vreo zece ani, și acolo, în două dimineți în care m-am trezit la ora 4, am scris 14, din care șapte gata încheiate, finisate, așa că le-am și publicat repede – nu ca să scap de ele, dar cu gândul că se va întreține arderea aceasta neașteptată. Sigur, eu niciodată, nu m-am așezat la masa de lucru cu gândul să scriu poezii, nu sunt un poet planificat, ci unul ocazional, am scris numai când „m-a apucat”, iar când m-a apucat, am scris un ciclu în câteva zile, după care au trecut ani până „m-a apucat” din nou, niciodată însă atât de mulți ca de această dată. Mă și gândeam că o fi secat robinetul. Am fost plăcut surprins să constat că nu!

**Ce luați cu dumneavoastră în călătorii? Ce fel de amulete care să vă inspire, ce gen de cărți, muzică?**

Cum nu plec în vacanță sau călătorie cu gândul că voi scrie, nu iau ceva special ca să mă inspire, dar, ca totul omul care și-a păstrat anumite credințe magice din copilărie, în ciuda relativei maturizări, am, desigur, mereu cu mine niște amulete purtătoare de noroc în general – cruciulița de aur pe care a purtat-o mama până a plecat dintre noi, o broscuță țestoasă de chihlimbar adăpostită într-un săculeț de piele, o mână a lui Solomon din argint. În viitor, se va adăuga, desigur, și un mic cap de taur din os cumpărat în ultima vacanță din Creta, mai ales că sunt născut în zodia cu pricina. De obicei, așa cum procedez și cu alimentația și cu băuturile de altfel, citesc autorii locului. De pildă, acum, în Creta, am recitit Kazantzakis și am citit memoriile, **Raportul către El Greco**, pentru că îmi scăpase până acum. Eu ascult multă muzică mereu, și când citesc, și când scriu, și când stau degeaba, așa că de o bucată de vreme profit de cuceririle tehnice recente și îmi încarc MP3 player-ul și laptop-ul cu zeci, poate sute de ore de muzică, mai ales jazz și blues, dar și rock-ul tinereții mele, ba chiar și preclasici, în special italienii și Bach. Ascult și muzică, să-i spunem etnică, exreiască, gurală (a muntenilor polonezi), tibetană etc. Acum, în Creta, am luat și niște zeci de ore de muzică grecească, deși știam că voi găsi și acolo!

**Ați trăi întreaga viață înconjurând lumea și scriind? Credeți că e posibil să trăiți astfel?**

Da, cred că este posibil așa ceva, au și fost scriitori care au făcut asta – de la Somerset Maugham și Graham Greene la Lawrence Durrell și Henry Miller. Cred că aș putea face și eu asta, deși înclinația mea ar merge mai degrabă și către păstrarea unor puncte fixe, în care să revin ca în niște porturi, periodic, pentru câte o bucată de timp dedicată scrisului, să spunem Creta, Cracovia, Londra și chiar Iași!

**Cum sunt diminețile de acum, față de diminețile de altădată? Încep cu tabieturi profesionale, cu retrospective, cu punerea în balanță a activităților pro-scris, pro-altceva?**

În ciuda zodiei mele, nu am multe tabieturi și nici nu sunt excesiv de planificat, mai ales în ce privește scrisul, dacă nu e vorba despre articole pentru diverse publicații, cu termen de predare și dimensiuni prestabilite. Am însă un obicei, care vine dintr-o dimensiune a structurii mele interioare, care nu s-a schimbat de când mă știu. Despre ce este vorba? Indiferent de ora la care adorm (de obicei, e spre dimineață) și cea la care mă trezesc (cel mai adesea între 9 și 10), indiferent de cât reușesc să dorm (cam 5 ore, dar periodic, săptămânal, mă prăbușesc și în câte un somn fără capăt, care se poate întâmpla să vină și ziua!), la mine, există, mereu a existat, o distanță între sculare și trezire, așa că primele vreo două ore ale dimineții sunt dedicate treziturii, ceea ce înseamnă mai multe cafele, primele țigări ale zilei, răsfoit publicații, răspuns la mesaje pe e-mail, ascultat muzică, desigur. Din acest motiv nici nu-mi pun activități importante – ore la Universitate, întâlniri etc – înainte de prânz. Dacă programele stabilite de alții mă aduc într-un context important dimineața, cu siguranță că nu voi fi în cea mai bună formă a mea!

**Cât de mult simțiți că trăiți dumneavoastră, în viața dumneavoastră?**

Cred că trăiesc destul de mult în viața mea – aș putea spune că sunt un fel de „trăirist” care a avut suficientă abilitate, nu spun înțelepciune că ar suna prea pretențios!, să-și construiască viața după cum a vrut, reușind să-și păstreze neașteptat de multe zone de timp și spațiu private, ca să spun așa. Oricum, dacă, în final, nu-mi voi putea evalua pozitiv viața, e sigur că n-aș fi îndreptățit să dau vina pe alții, pe contexte nefavorabile etc. Chiar și în vremurile trecute, am reușit să fac, în general, exact ce am vrut eu, uneori asumându-mi și riscuri prin această conduită, dar sunt foarte mulțumit că am procedat așa. Am ales mereu să aleg eu, nu să alegă alții pentru mine, în orice chestiune – că doar Dumnezeu ne-a trimis în lume cu tot cu liberul arbitru la purtător. Sigur, de câțiva ani nu mai particip la alegerile de tip politic, dar asta nu e vina mea – pur și simplu, nu mai am ce alege, iar să aleg „răul cel mai mic”, care imediat se dovedește foarte mare!, m-am săturat. Am ajuns la concluzia că, atunci când nu ai de unde alege, nu alegi pur și simplu. E tot o opțiune, în cazul de față, politică.

**Cât de străin vă sunteți dumneavoastră înșivă?**

Ei, se vede treaba că, totuși, m-am maturizat puțin în

chiar și mai puțin foarte!, erau lucruri care nu-mi plăceau la mine, care mă enervau, pe care încercam să le schimb, deși evident că unele, structurale fiind, nu puteau fi schimbate. În ultimele vreo trei decenii, am tot făcut exerciții tibetane și am ajuns la eliminarea, aproape completă, a sentimentelor negative – față de ceilalți, dar și în raport cu mine. Cred că de vreo douăzeci de ani mă simt bine cu mine însumi, mă accept așa cum sunt, mai lucrez la unele imperfecțiuni, dar relaxat, nu pornit, cum se întâmplă în junețe, oricum, nu mai simt vreo urmă de străin în ființa mea.

**Care sunt lucrurile pentru care ați merge oricât de departe și cu imaginația, și cu rezistența fizică și psihică?**

Fără îndoială că două din lucrurile numite de regretatul Al. Paleologu „cu adevărat importante”, mă refer la dragoste și la libertate, pe care însă eu le văd așa de îngemănate încât mă întreb dacă sunt chiar două și nu cumva doar două chipuri ale aceluiași „lucru”!

**Ați da Iașiul pe niște capitale europene, pline de evenimente culturale, de risc, de inițiative și experimente?**

Iașiul copilăriei mele, care din păcate mai este numai în mintea mea, nu l-aș da pe nimic! Iașiul de acum, acest oraș compozit, stricat de eforturile cumulate ale sistematizării comuniste și ale cutremurului din 1977, l-aș da aproape pentru orice oraș adevărat – Cracovia, Londra, Paris, Viena, probabil chiar și pe Sibiu!

**Care ar fi ultimele gânduri înainte de despărțirea de un anume loc drag, persoană dragă dacă ar fi să plecați pentru foarte multă vreme?**

Nicăieri nu plec, totuși, pentru foarte multă vreme, de nimeni nu mă despart cu totul pentru foarte multă vreme. Asta pe de o parte, pentru că, pe de alta, nici nu cred că am darul spuselor memorabile. Mi-e teamă chiar să nu mă apuc să spun ceva înaintea ultimei și definitive plecări, așa că aș spera ca, atunci, să pot fi mut ca o lebădă, să tac semnificativ, decât să mă despart de lume spunând cine știe ce tâmpenii!

**Care-s ultimele lucruri, imagini, amintiri care v-au determinat să scrieți despre ele, spontan?**

Cred că Grecia culturală, adunată în mintea mea încă din copilărie, și contactul cu acea insulă Creta așa de vie, deși atât de pietroasă, de aridă, au reușit, laolaltă, să producă ciclul acela de poeme cretane, care încă îmi mai plac! Cel puțin cele șapte definitive, ca să spun așa. Sunt curios ce se va întâmpla cu celelalte șapte, acum, când nu mai sunt în spațiul acela privilegiat.

**Regreți ceva de când ați debutat și până acum?**

Cred că regret numai debutul prea târziu, la 35 de ani, care a ucis niște cărți în mine. Nescăpând la vreme de cele deja scrise, nu am mai reușit să le dau drumul. Sigur, am scris și publicat o mulțime de cărți după 1990, dar nu știu dacă acestea se substituie neapărat celor dispărute în neant.



## VIAȚA CA LITERATURĂ

## Domnul Bovary (1)

CONSTANTIN STAN

O căsnicie durează, în vremurile noastre, cam unsprezece ani și jumătate. La Hollywood, spun cercetătorii americani care au făcut studiile, căsătoria se petrece în pas și mai alergător, consumându-se în mai puțin de patru ani. Ziarele, revistele, televiziunile ne alimentează trepidant despre frumoase povești de dragoste și despre destrămarea frumoaselor povești de dragoste. Pe bandă rulantă, așa zice. Pe la televiziunile de mahala, vedem povești de amor între mama soacră și ginere, între nepoate și unchi, mai toate prezentate sub forma duioasă a îngerașului cu aripi albe, imaculate. Tot mai apăsător și mai des citim despre dezinhibare sexuală, despre libertatea individului în raport cu corpul său, despre cât de meschin este acel sentiment al iubirii în care, cum credea Camil Petrescu, cei doi au drept de viață și de moarte unul asupra celuilalt.

Galopant, așadar, se fac și se desfac căsniciile, iubiri, relații. Oamenii se îndrăgostesc și se dezîdrăgostesc în aceeași secundă uneori chiar de același om, când nu află unul mai la îndemână, poate chiar amicul celui ce îi picase pe cap fericirea și nefericirea amorului liber exercitat de ex-partener(ă), dacă nu fratele, cumnata, dascălul (de la școală) sau popa (de la biserică). În acest regim de consumerism genul fast-food, te îndrăgostești și consumi dragostea ca pe-un sandwich, în picioare, sorbind și din paharul cu Cola. Balada îndrăgostitului grăbit („Rămâi sănătoasă, cucoană/ Că-mi iau amorașul și plec”) este azi un imn cântat de femei și bărbați, în grup sau în cor. O astfel de mentalitate nu ar trebui, așadar, să producă, drame, nevroze, depresii, dezorientări, să nu inducă lipsă de încredere în sine sau în ceilalți, să nu zguduie din temelii principii morale. Și, totuși, noi, oamenii, așăm astfel de superficialități în pas cu moda, fără a fi pregătiți sufletește, psihic, uneori chiar și fizic spre a fi părăsiți. Și de a părăsi! În străfundurile ființei noastre, iubirea este percepută ca legământ de viață (și de moarte), este singura noastră eternitate, singurul triumf al vieții „asupra morții și ceții”. În această spaimă de efemeritate a existenței noastre, ne proiectăm într-o iubire și, firi optimiste, credem că este unică – nimeni, niciodată, nu a mai trăit și nu a mai încercat pe pământul ăsta un sentiment atât de profund – și veșnică. Ceața existenței de până atunci se coagulează în jurul acestei fante de lumină și însăși ființa noastră capătă o minunată corolă. Despărțirile, părăsirile produc o răvășire sufletească adâncă și cel mai adesea nevindecabilă.

În viață, femeile și bărbații sunt pe un perfect picior de egalitate în ceea ce privește destrămarea unei relații (cuvânt care nu îmi place deloc, dar e tare la modă!). Efectele asupra lor par a fi diferite în literatură, așa acreditează și literatura de specialitate, mă refer aici în special la studiile de psihologie, dar și la literatura de ficțiune. Femeile percep și trăiesc mult mai profund părăsirea, iar cauza, vinovatul producerii de drame, este mereu bărbatul. Domnul Bovary este cauza-cauzelor nefericirii Emmei. Este acreditat aici, în faimosul, ciudatul și imoralul (voi reveni mai la vale asupra acestei etichetări, încercând să mai explic!) roman al lui Flaubert, un model masculin care va justifica orice act al unei femei (căsătorite sau nu), dar mai ales actul bovarismului: a tânji după iubire. Charles este plat, greoi, obositor de corect. Nici măcar o femeie refuzată, trădată, nevrotică, furioasă nu l-ar fi neantizat atât de fără milă precum o face bărbatul Flaubert: „Se întorcea târziu, pe la ora zece, uneori chiar la miezul nopții. Atunci cerea de mâncare și, cum slujnica dormea, Emma era cea care îl servea. Își scotea redingota ca să mănânce mai comod. Înșira unul după altul toți oamenii pe care îi întâlneau, satele unde fusese, rețetele pe care le scrisese și, mulțumit de sine, mânca restul de friptură, își curăța brânza, ronțăia un măr, golea carafa, apoi se ducea să se așeze în pat, se culca pe spate și începea să sforăie. Cum multă vreme obișnuise să poarte bonetă de bumbac, fularul de mătase folosit acum nu-i stătea pe urechi, așa că, dimineața, părul îi cădea în dezordine pe față, alb de puful din perna ale cărei șnururi se desfăceau peste noapte. Întotdeauna purta bocanci zdraveni, care aveau două gute groase în jurul gleznelor, în timp ce fețele erau drepte, întinse ca pe calapod. Spunea că erau destul de buni pentru la țară”. Să nu ne amăgim: aceasta este imaginea proiectată de Emma asupra bietului Charles. Când nu iubim sau când nu mai iubim, așezăm ceaialtă ființă sub o lupă care îi mărește monstruos defectele. Nimic nu este mai necrutător decât supradimensionarea detaliilor, pentru că acea lupă așezată de Emma nu deformează, ci doar gonflează, aduce la proporții catastrofale gesturi altfel comune, banale. Ei, asta-i culmea: să îi ceri unui om obosit, după o zi de alergătură, de muncă, să mănânce romantic ori să se poarte prin praful drumurilor de țară cu pantofi lăcuți de dansator din saloanele pariziene și nu nenorociiții ăia de bocanci! Nici în latura spirituală nu excelează Charles, în ochii Emmei, altfel decât printr-o platitudine revoltătoare: „Discuțiile cu Charles erau totdeauna plate ca un trotuar și pline de ideile altora, înveșmântate cât se poate de banal fără să stârneasă nici emoții, nici râs, nici visare”. În fapt, toate acestea nu sunt decât justificări ale viitoarelor acte ale Emmei!

## București, oraș vertical sau modernitatea asediată (2)

BOGDAN GHIU

Nu împotriva construirii pe înălțime ca atare în sine trebuie, deci, să ne ridicăm, ci împotriva construirii de mâna a doua, fără nicio plusvaloare arhitecturală. Dacă tot este să scădem, să diminuăm, din punct de vedere arhitectural-urbanistic, ambiental de fapt, ceva din valoarea Bucureștiului, ar trebui să și punem la loc altceva, creând, în locul valorii ambientale vechi, valoare, deci demnități, arhitectural-urbanistică nouă. Noile turnuri de afaceri care se construiesc în București pentru speculă imobiliară sunt inovate, în primul rând, nu pentru că sunt, ci pentru că sunt urâte, de doi lei, lipsite de orice valoare, necreate de patrimoniu.

În toate marile orașe vechi, istorice, patrimoniale, deci în toate marile orașe, responsabil conduse, europene, se dărâmă, se reconstruiesc și se construiesc în continuare, în permanență pe înălțime, pe verticală. La noi, problema cu construcțiile pe verticală este prost înțeleasă și prost pusă, iar responsabili pentru această nelămurire sunt, în primul rând, arhitecții români înșiși, care nu forțează în niciun fel opinia publică, și, în al doilea rând, comoditatea presei, pe care n-o interesează să-i consulte pe specialiști, altfel spus, să se profesionalizeze ca însăși. Amatorism criminal cultivat pe toate planurile, spontan organizat, în linie.

„Barajas”, din Madrid, care i-a adus, în 2006, prestigiosul Premiu Stirling.

Dintre proiectele în curs ale lui Richard Rogers pot fi amintite: 122 Leadenhall, cel mai înalt zgârie-nori din Londra (care va trebui să fie gata în 2011) și, mai ales, 175 Greenwich Street, adică unul dintre turnurile care vor fi înălțate pe locul Turnurilor Gemene ale World Trade Center, din New York, construcție al cărei termen de inaugurare este tot 2011.

Richard Rogers este, așa cum se poate vedea, un mare constructor contemporan de turnuri, de zgârie-nori. Nu există mare arhitect care să nu fie tentat de hybris-ul arhetipal, dar de neocolit pentru un arhitect, al Turnului Babel. Omnirea va visa întotdeauna să construiască, în sfârșit, Turnul Babel, adică să-l reconstruiască sau, mai exact, să-l termine.

Contrar a ceea ce cred bine intenționatele, dar prost informate, nu îndeajuns cultivatele specifice ONG-uri, care protestează împotriva construirii de zgârie-nori în București, în restul lumii continuă, așa cum se poate vedea, să se construiască clădiri foarte înalte în centrul orașelor, dar acestea sunt încredințate unor mari arhitecți, care produc, deci, niște monumente, îmbogățind în prezent patrimoniul arhitectural, cultural, istoric al metropolelor cu pricina.

Nu clădirile înalte sunt de vină, ci absența marilor arhitecți care să le creeze, adăugând valoare Bucureștiului. La noi se construiesc știfturi ieftine, asta ne este problema.

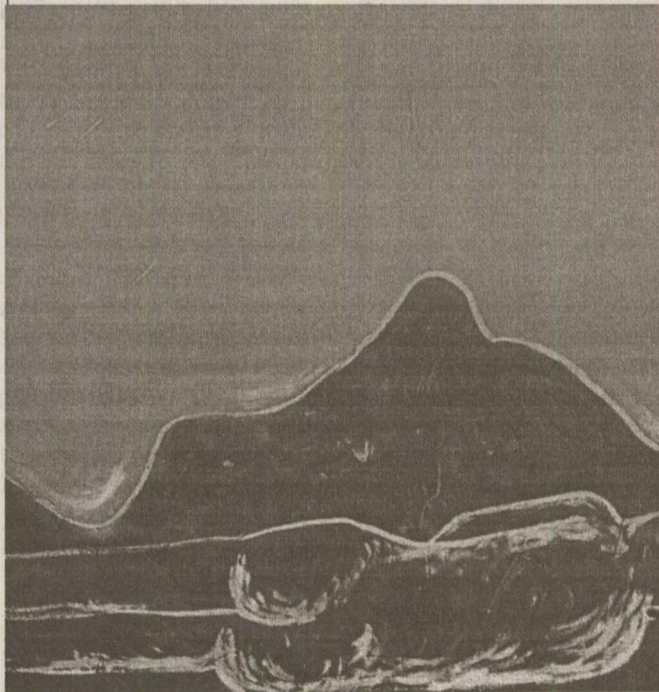
Lipsa de valoare (pentru extragerea de plusvaloare) a clădirilor este problema în înălțimea lor. Nu este obligatoriu înalt și (adică) prost, urât. Ar fi posibil înalt și bine, adică frumos, durabil, actual?

Altfel spus, câtă valoare publică oferă latura publică a investițiilor imobiliare private care vin să se instaureze în spațiul public central al Bucureștiului? Cine vrea să construiască oricum, ieftin, fără valoare arhitectonică actuală, s-o facă, dacă ține neapărat, în spațiu privat, adică în propria curte, nu în mijlocul Capitalei. Accasta ar trebui să fie, după părerea mea, regula, norma.

Ce ne salvează, paradoxal, încă este relativa nedezvoltare, starea de Lume a Treia a orașelor noastre. Ceea ce ne va distruge, ceea ce ne distruge, însă, deja este falsa dezvoltare, reciclarea periferică, *second hand*, a unor soluții de modernizare de mult depășite, de mult abandonate, de mult dovedite ca fiind catastrofale, anti-durabile. Dar asta este, deja, o altă discuție, cu mult mai largă.

Adevărata miză este ideea de modernitate veritabilă, altfel spus, modernizarea post-istorică în locul post-modernității istorice, pusă în pericol de alianța, de conjurația spontană, de „armonia prestabilită” dintre neconservatorism și „neocapitalism”. Aici, cred eu, trebuie adusă și purtată discuția.

„Înălțimea” modernistă și „orizontalitatea” rezidențial-feudală a Bucureștiului nu sunt decât niște simboluri, arhitectonica vizibilă ale unei tectonici invizibile de unde ni se trag majoritatea cutremurelor.



Revin, repet, reiau: toți marii arhitecți contemporani construiesc turnuri. În toate marile orașe vechi ale lumii continuă să se ridice zgârie-nori, dar de nouă generație, nu ca la începutul secolului XX în New York. Dacă v-ați uitat vreodată la nu puținele, și foarte spectaculoasele, emisiuni despre așa-numitele megastructuri de pe canalele de documentare, veți înțelege despre ce vorbesc.

Richard Rogers a devenit celebru – și controversat – încă de tânăr când, împreună cu alt, pe atunci, viitor mare arhitect contemporan, Renzo Piano, a avut șansa de a proiecta și de a-i fi construită una dintre clădirile emblematice ale secolului XX și ale Parisului: Centrul de artă și de cultură „Georges Pompidou”. Au urmat alte proiecte de răsunet: clădirea Lloyd și Domul Mileniului din Londra, sediul Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, Palatul de justiție din Bordeaux sau Terminalul 4 al Aeroportului internațional



# CAPODOPERELE NU PREA RENTEAZĂ

În ziua de 3 septembrie 2009 a avut loc ședința Secției de Critică și Istorie literară a Asociației Scriitorilor din București.

Deși felurile secției diferă mult prin componență, prin număr de membri și prin însăși varietatea specializării, interesele lor sunt în general comune, iar separația nu ascultă de reguli stricte. Sunt scriitori care ar putea fi membri pe deplin justificați la proză, la dramaturgie, la traduceri, la literatura pentru copii, la critică literară sau poate la toate acestea, viitorul, dacă nu le aparține, îi privește cam la fel. În plus, încă de pe vremea comunismului, când apartenența la U.S. constituia un privilegiu, mulți o nesocoteau, nu erau interesați de ea ca de o sursă de venituri, având profesii lucrative și depinzând materialește de alte sfere.

Lipsa de interes a dominat și întrunirea noastră: o participare minimă, în fond, nestatutară, față de cei care numericeste figurau în „secție” cu drept de vot sau nu, căci o parte nu-și plătiseră cotizațiile și nu aveau drept de vot. Dar, în afară de program și de dările de seamă, care au spus mult mai multe prin propria lor nulitate, a luat cuvântul venind din sală domnul N. Manolescu, care s-a revărsat într-un discurs fluviu, de cu totul alt interes, plin de informații asupra situației Uniunii, dar și a perspectivelor de viitor. El a făcut apel la contribuția efectivă a membrilor în aceste momente grele, deși, practic vorbind, nu cei de față puteau face mare lucru; în secție domină gerontologia, în mod firesc conservatoare și ieșită din circulație.

Printre cei în această situație mă aflu și eu, care venisem pentru a anunța că mă recuz, căci vârsta mea înaintată și puterile din ce mai reduse nu mă fac apt să mă implic în acțiuni în viitor, să reprezint și să propun reprezentanți într-o situație radical deosebită. (De altfel, și în urmă cu patru ani, la întrunirea respectivă, am anunțat același lucru, care nu înseamnă că m-am retras din Uniune, ci doar că nu pot face față unui program impus, să răspund unor convocări în comisii etc., etc.) Dar am vrut să profit de ocazie și să propun celor cu putere de decizie să încerce soluții în condițiile liberalizării societății românești și acceptării economiei de piață, care nu avantajează pe scriitori, poate chiar mult mai puțin decât pe alți producători de bunuri simbolice.

După domnul N. Manolescu, a luat cuvântul, la fel de lovac, dar în ton mai duos, domnul Mihai Zamfir, care a încercat să-și consoleze auditoriul ca pe un orfan rămas fără mamă și tată sau ca pe niște venerabili în carje și bastoane cu care abia se mișcă.

...Ca și cum nu se luase act în ultimii 20 de ani de schimbările petrecute la noi în țară!

Din discursul de aproape o oră a președintelui s-a putut auzi că el va fi reales, ceea ce stă în puterile sale și poate ar fi de dorit, dar, și asupra acestui lucru i-am atras eu atenția, componența și structura Uniunii vor fi cu totul altele. Cele câteva mii de noi membri, fără drept de vot acum patru ani, își vor spune acum cuvântul și nu cred că o vor face în favoarea celor care reprezintă trecutul, chiar dacă acesta n-a fost așa de ticălos precum spun purtătorii și beneficiarii închipuiți ai Viitorului (cu majusculă). S-ar putea ca mulți dintre cei ce se agită azi să aibă mari surprize generate de diferitele grupuri de presiune, deja constituite; totul se va petrece între „cei ce vin”, nu între aceștia și venerabilii aflați încă în viață.

Or, eu mă pronunț și am făcut-o și în ședință pentru o anumită continuitate; eu aș fi prevăzut o soluție prin constituirea unui comitet (comisie, grup) al seniorilor, cu funcții consultative, rare, „fără a-i deranja pe foarte mulți”, ar fi un factor de echilibrare prin care sunt convins că i-ar atrage și pe tinerii de sub 70 de ani, aceștia văzându-se legitimați prin aderență și cu destulă plăcere, după ce le va fi trecut febra revoluționară.

În ultimii douăzeci de ani, în cadrul unui proces chiar întârziat de liberalizare, dar unul absolut inexorabil, vechea Uniune a Scriitorilor s-a fracționat, s-a pulverizat, ceea ce (cu alte scopuri) inițiaseră și comunismul; numai că apariția atunci a câtorva „asociații” de scriitori nu însemnase o derindere, o oarecare independență de centru. În ultimii ani procesul s-a accelerat și independența, chiar ostilitatea, a scos de sub control o bună parte din masa creatorilor și a personalului auxiliar. Procesul este ireversibil; centralismul e o caracteristică fundamentală a regimurilor opresive, culminând cu cele totalitare.

S-a dezvoltat astfel că „solidaritatea de breaslă” e o dulce luzie, care avea doar o vagă realitate în comunism, mai mult în declarațiile și apelurile la oficialitate. Scriitorii și artiștii, în genere, sunt animați de cel mai sacru egoism, care-i face să trăiască în rivalitate după ce au beneficiat de avantajele contactelor colegiale cu un profit prevăzut... Iar regimul liberal este dominat de concurență, de rivalitatea deschisă.

În comunism, prin însuși actul de constituire (adoptat aproape integral după cel sovietic), orice organizație artistică era una de stat, subordonată acestuia, dar îngăduindu-i-se cu multe ezitări și tocmești independența în unele mici privințe: în

mod firesc, ea era o formație nomenclaturistă, cu o structură piramidală. Adică o formulă care nu putea trece de pragul de foc al Revoluției eliberatoare din Decembrie 1989.

Încă din primele zile de după eveniment eu am încercat prin scris și căutându-i pe noii conducători ai Uniunii noastre să le arăt marea importanță a sponsorizării (căreia, la început, nu i s-a spus așa) a unor legi care s-o favorizeze, care să atragă donații și altceva decât ce „dădea” Petre Roman, care împărțea averea statului la favoriții săi – de unde s-a sperat că scriitorii vor deveni niște pensionari fără vârstă, niște mandarini.

Cruntă le fu însă dezamăgirea când au constatat că li s-a ridicat de pe creștet palma protectoare a Partidului, că au acum parte de ceva nou; de libertate, ceea ce implică riscuri, concurență, luptă pentru supraviețuire, dar mai ales pentru viațuire, căci noul regim le dădea adevăratul titlu de existență, adică prin valoare, prin muncă, prin onestitate, nu prin abilitate, șmecherie și prin metode „esopice”, de mare mândrie în cazul unora (dar și de succes în cadrul diversionismului generalizat).

În toată perioada imediat post-decembristă m-am străduit să conving pe cei în cauză că, în ciuda meritelor sale (a „realizărilor”, cum erau numite în limbaj oficial), Uniunea Scriitorilor trebuie radical reformată în sensul unei cât mai accentuate autonomii, a depărtării de sfera politică și îndrumată, spre profesionalism și spre rentabilizare, printr-o justă folosire a resurselor. Căci acestea nu veneau nici înainte din scris, din drepturile de autor ale creatorilor propriu-ziși, ci prin intervenția stăpânirii, de cele mai multe ori pe căi indirecte, prin favorizarea întregului proces editorial, de pe urma căreia au profitat și adevărații scriitori, chiar și cei neutri sau persecutați în perioada Terorii, marginalii de felurite grade și tipuri.

În toată perioada finală a vechiului regim a fost prezentată cu spaimă perspectiva ca Uniunea Scriitorilor să decadă la nivelul unui sindicat, după modelul USASZ la începuturile comunismului, pentru scurtă vreme, căci ea avusese scopul să grupeze toți „artiștii” pentru a-i scoate din organizațiile lor preponderent profesionale de pe vremea „burgheziei”. De la un fel de Academiei, de for de consacrare, căderea la nivelul unui sindicat a fost ultima variantă de șantaj pe care conducerea de Partid a folosit-o pentru a lovi în spiritul liber și a-l descuraja.

Nu mai că în situația actuală a devenit clar că profesioniștii scrisului trebuie să aibă și ei un sindicat, o formă instituționalizată și recunoscută de Stat și care să le apere interesele de ordin profesional, dar și moral. Totul trebuie să fie edificat pe bază de aderență în mod liber și excluzându-se ideea de monopol.

Căci din multe puncte de vedere situația scriitorilor și a vreunei asociații a lor de „breaslă” a revenit la ceea ce fusese înainte de comunism și de tulburarea produsă de izbucnirea ultimului război. Fusese indiscutabil o instituție stimabilă, recunoscută a fi de utilitate publică, dar pierdută printră explozii, asasinat, zăngănit de săbii și bombe picate din cer. O serie de scriitori de prima mână își asumaseră președinția încă de la început, când primii ei pași au trezit sarcasmele lui T. Arghezi, autor care avea să ajungă la volum abia după 15 ani. El era să fie împușcat de poetul D. Anghel care, cu un revolver, a vrut să-l pedepsască pentru că s-a îndoit de calitatea de scriitoare a Nataliei Negru, celebra Heliantă, care-l părăsise pe Șt. O. Iosif. După cum se vede, „contestarea” unuia sau a altuia s-a ivit încă dintru început în lumea unor „profesioniști” așa de nedefiniți.

Or, ideea de grupare, de societate, de uniune sau de sindicat implică pe toți cei de o profesie, deși scopurile acestora nu sunt identice: o societate de scriitori oferă o diplomă de identificare care este consecința unei selecții, deci, îndepărtând pe simplii veleitari. Un sindicat pleacă de la certitudinile: unul de șoferi, de tinichigii, de medici sau de inventatori grupează meseriașii verifiți, incontestabili. Actuala Uniune nu se poate prelungi printr-una de proporții gigantice și nici nu s-ar putea constitui într-un sindicat de aceleași proporții. Ea e posesoarea unui patrimoniu obținut prin merite, inclusiv prin abilitate, dar care îi este încă și acum contestat. (În mod paradoxal, singura avere care i-a venit pe căi legale provine de la Nicolae Ceaușescu, o donație cu acte în regulă, vila de la Neptun.)

Patrimoniul Uniunii actuale este în sine considerabil, dar el nu poate satisface pretențiile câtorva mii de inși care-și revendică „partea” pe deplin justificați. Înainte de războiul ultim, reducând totul la proporții mai modeste, situația era aceeași; existau și atunci scriitori bogați sau care trăiau fără griji, dar nu din drepturile de autor; conducerea dădea unele ajutoare pecuniare care nu erau hotărâtoare pentru beneficiari, nimeni nu trăia din scris și acest lucru nu s-a întâmplat niciodată.

Eu am acceptat târziu acest adevăr pentru că vreo douăzeci de ani am trăit (dar în comunism!) din scris, numai din drepturi de autor și din premii, care, deși incomparabile cu „încasărilor” marilor favorizați, însemnau ceva. Cel care m-a lămurit asupra situației din trecut a fost Mircea Eliade în timpul unei noastre întâlniri la Paris în 1981 când el s-a arătat uimit de tirajele

exorbitante în care se publicau în România cărțile, ceea ce pe vremea lui era de neconceput. La începutul războiului, când marele savant și scriitor era un autor „de succes” (cum s-a exprimat bătrânul din fața mea), o carte de-a lui era acceptată de orice editură (ceea ce, adaug eu, nu era cazul lui Mihail Sebastian, al lui Anton Holban sau al lui Oct. Șulțiu). O carte pe atunci realiza excepțional mai multe ediții (eu pot certifica, prin surpriza trăită, că romanul **Craii de Curtea-Veche** nu se epuizase în 1946-1947 când eu l-am cumpărat pentru întâia dată). O ediție număra 1.000-2.000 de exemplare și el n-a avut decât cu **Maitrey**, 1933, trei sau patru și cu **Nuntă în cer** două, asta însemnând cel mult 5-6.000 de exemplare. Marii prozatori populari sau clasicizați de școală, Brătescu-Voinești, M. Sadoveanu, sau foarte populari, Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, nu au trăit din drepturi de autor, au avut slujbe uneori gras retribuite ori profesii rentabile. (Mateiu I. Caragiale, moșier și rentier în ultimul său deceniu de viață, notându-și succesul de critică al capodoperei sale **Craii...**, socotește că banii luăți, inclusiv de pe urma unui premiu al Societății Scriitorilor, au însumat o nimica toată - echivalentul, adaug eu, al salariului unui profesor de liceu de talie medie pe maximum zece luni.)

Ulterior, dar mai ales după '89, am căutat să mă informez și am aflat din surse sigure că legenda câștigurilor fabuloase de pe urma unor tiraje din ce în ce mai mari în era democrației burgheze nu se confirmă. Gigantii literaturii populare de tip Eugene Sue, Alexandre Dumas sau Michel Zevaco și Paul Feval au câștigat bani ca foiletoniști, aprovizionând gazetele de mare tiraj cu texte la rubrica (în fapt „coloana”) numită *foleton* - *foiță* a fost tradus pe vremuri în Valahia și în Moldova. De unde, scrisul dezlânat cu nepermise repetiții și reluări, de care n-a scăpat nici marele Dostoievski, spre dezaprobarea lui Lev Tolstoi care a fost și un mare artist.

Dar adevărata sursă de câștig a scriitorilor a fost nu romanul, ci teatrul. Să nu uităm că Alexandre Dumas însuși a dat prima mare lovitură cu drama **Antony**, iar fiul său l-a urmat cu **Dama cu camelii**, pe care a transformat-o ulterior în roman, succesul versiunii pentru scenă fiind ajutat de **Traviata** lui Verdi, o realizare de succes fulminant.

Exemplul suprem, nedepășit până azi, îl constituie Voltaire, care s-a impus încă de la primul său succes, ca dramaturg prin tragedia în versuri (bineînțeles) **Oedipe**. Societatea cultă franceză, nobilimea, inclusiv doamnele nu erau alcătuite din analfabeți, dar preferau totuși teatrul, un spectacol monden, lecturii solitare, fie ea de romane accesibile. Până târziu, la începutul veacului următor, autorul dramatic, azi foarte rar jucat, a făcut autoritate, dar s-a și îmbogățit de pe urma succeselor. Când a părăsit această lume posedea trei castele și o fabrică de ceasornice, putându-i dăruii doamnei de Pompadour o mostră de mare preț. Voltaire a trăit toată viața independent pe baza scrisului; a știut să-și speculeze abil fondurile, fiind unul dintre primii mari acționari din înalta societate franceză a vremii.

E de observat că în țările foarte bogate toți marii scriitori productivi și accesibili au avut totuși slujbe până la moarte, necontând pe nesigurele drepturi de autor. Aventurile lui Balzac, îmbogățit târziu prin matrimoniu, sunt prea bine cunoscute, dar toți romancierii de succes ai Franței, de la Zola la Gide și de la Romain Roland la Maurois, n-au trăit din drepturi de autor. Se cunoaște cazul fiicei lui Dickens, ajunsă la bătrânețe muritoare de foame și salvată printr-o chetă publică! - ceea ce a fost comentat la noi de un Cezar Petrescu, scriitor cu abundență încasări, dar fără avere, singura lui proprietate fiind vila de la Bușteni, dată lui ca recompensă de Carol al II-lea, cu interdicția de a o vinde.

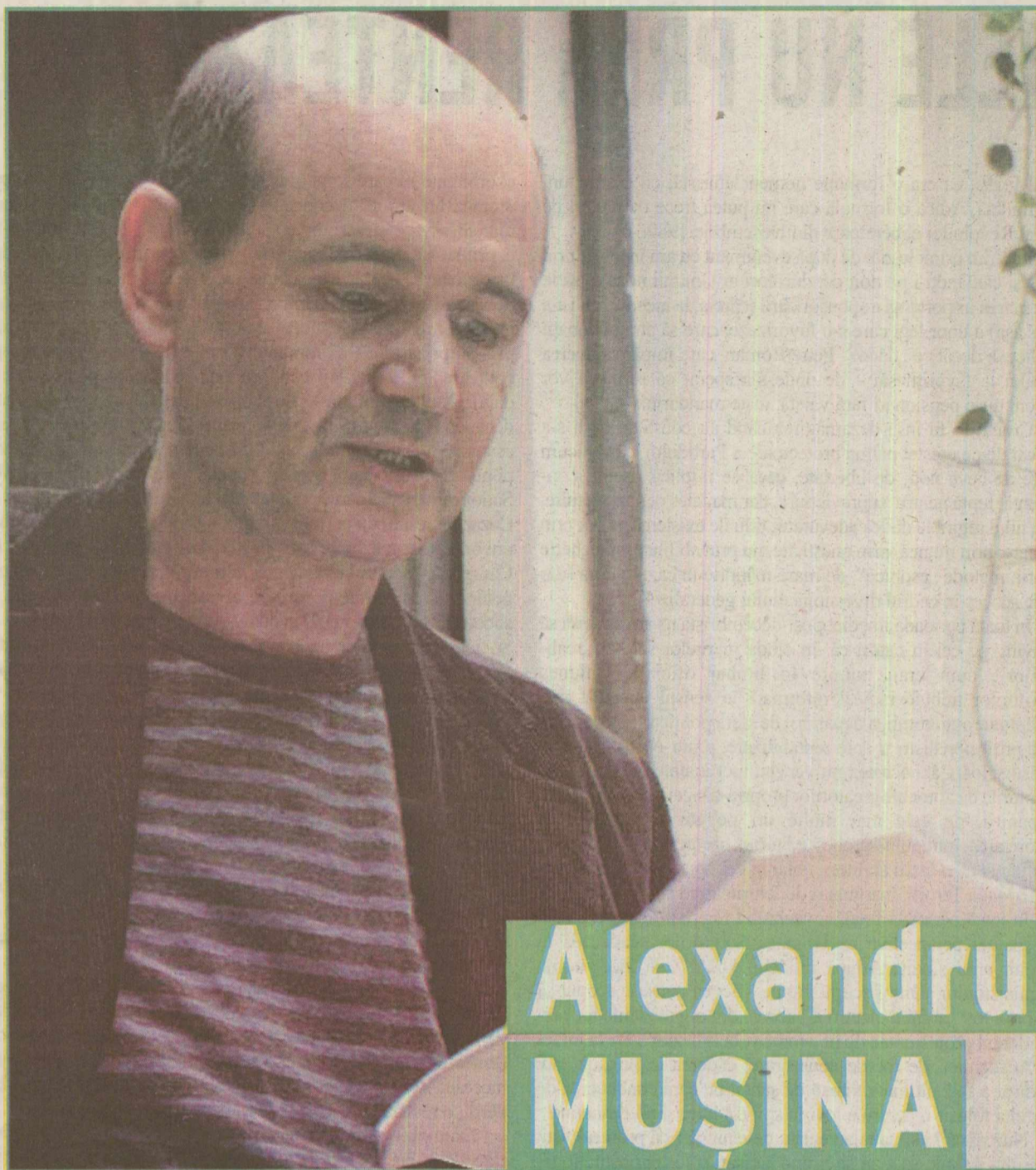
Chiar și marii scriitori de succes americani, în ciuda unei situații materiale asigurate, își dublează veniturile prin activități bine remunerate, para-artistice, gazetăria intrând în această categorie, dar și scenariile cinematografice, programe de TV etc. Noi suntem încă departe de această (fericită?) situație, dar prin treptată îmbogățire și prin progresul integrării măcar în Europa, scrisul românesc își va găsi mai multe deuse.

Mai ales că răspândirea „culturii” și exploatarea bunurilor simbolice, oricât de degradate, va deveni un fenomen de masă, o sumă considerabilă de oameni de artă se vor abate sau se vor „implica” în acest proces, vânând popularitatea sau, pur și simplu, bani, dacă nu mai mult. Și nu-mi arog tocmai acum virtuți profetice, de care m-am ferit cât am putut în lunga-mi existență, dar cred că și la noi vor apărea prin contrast, ca o reacțiune la insolenta populară, genul de cercuri închise, izolate și exclusiviste, care nu vor avea nevoie de sindicat, uniune, societăți sau societate de scriitori. Nici măcar de Societate.

Și o parte din ei se vor simți dezonorați de calitatea de creatori cu simbricie.

Căci, după cum s-a văzut și încă se constată, capodoperele nu prea rentează.





## Alexandru MUȘINA

\* \* \*

Cînd mă voi întoarce acolo, ce am să spun?  
N-am înțeles nimic. Dar a fost bine.  
Am uitat ce-a fost rău. O ceață luminoasă  
E ce-am iubit. Sînt multe lucruri  
Ce te rănesc. Puține mîngîie. Și mai puține  
Intră în carne și își fac cuibul acolo.

Carnea: lunecoasă materie. Nu rămîi  
Decît c-un anume fior, cu muzica limfei  
Într-o dimineață de vară:  
O ceață luminoasă.

### DRAGA MEA,

Sînt poet. Nu mă pot opri niciodată.  
Nu știu ce fac. De ce urc dealul pînă în vîrf,  
Pe urmă spun: „Căcat!”? Și mă întind  
Și-adorm.

De ce mă scol dimineața și-abia  
Te mai recunosc? De ce urlu ca un apucat:  
„Cine mi-a luat periuța de dinți?” De ce tac  
Zile la rînd.

Dac-ar avea măcar un sens. Pe jumătate scufundat  
Într-un lac de mercur. Măcar  
De-ar fi adevărat. Dar nu e. E numai trist.

Prin lumina verii: o căruță, trasă de-un cal răpciugos  
Pe asfaltul lucind de căldură.  
„Căcat!”, spun. Și renunț  
Să mai înțeleg.

### I-AM SPUS

„Mai aproape de plantă decît de animal  
E adevăratul poet”, i-am spus.

Dîndu-se cu capul de pereți, făcînd pe el  
În spitale”, i-am spus.  
„Oricine poate ajunge acolo”, i-am spus,  
„Atîta doar că nu vrea mai nimeni cu adevărat.”

„Pentru că acolo nu se află nimic,  
Chiar nimic!”, i-am spus.

\* \* \*

Totul e în mintea mea și-n hîrtii.  
În mîină, nimic. Doar o jucărie în aer  
Care odată se va strica.

Mi-am cumpărat ceas. Mi-am luat cuier,  
Periuță de dinți, pijamale, șosete... Am cumpărat,  
Am tot cumpărat. Am umplut dulapurile, camerele,  
Mi-am umplut mintea cu ele.

Acolo e loc destul. Numai că nu știi niciodată  
Ce se va scurge prin crăpături. Sau când vor năvăli  
Din alte lumi să arunce totul pe fereastră.

### PRIETENUL MEU

Am vrut să fie prietenul meu:  
M-am dat la o parte, m-am făcut mic, mic de tot.

Din cînd în cînd, îi lustruiam pantofii, îi periam  
Costumul, îi călcam cămășile.  
Nu fac asta nici măcar pentru mine, dar voiam  
Să fie prietenul meu.

Dar el? El avea nevoie  
De un covor roșu, o periută de dinți, un băț  
De vată pentru urechi. Voia să fiu clopoțelii  
De la trăsura lui. Dar unii ascunși de brocart,  
Să nu-i vadă nimeni, doar să-i audă.

El era plin de pămînt, ca o rădăcină  
Alina amulă din cuna unui excavator

Și învelită-n plastic transparent.

De ce țineam atîta să-mi fie  
Prieten? Cine mai știe!?

### CASE

Case ale ploii, case ale zăpezii,  
Case ale după-amiezilor însorite,  
În care te-ai oprit să-ți tragi sufletul,  
Să te dezmeticești.

Case ale trecutului. Tapetate  
Cu celulele tale. Moarte de mult.  
În care nu te poți întoarce niciodată.  
Fiindcă nu mai există. Fiindcă acoperișul lor roșu,  
Din milioane de hematii, s-a scurs în pămînt,  
Fiindcă zidurile lor, din carne și oase,  
Le-a sorbit aerul, ca un burete,  
S-au destrămat în lumină.

Lumina din creșier. Amintirea  
Caselor ploii, zăpezii, după-amiezilor liniștite.

\* \* \*

Primăvara e-o moleșală a limfei.  
E o durere surdă-n celule, o oboseală  
A senzorului, brusc întinerit.

Pe coasta dealului, un miros de mugur  
De salcie, de arin, de alun.  
Piciorul afundîndu-se în pămîntul  
Galben-verzui, maroniu, mustos.

Primăvara e-un început de somn,  
Somnul ce ține  
Loc de dragoste cînd ești tînăr de tot.  
Primăvara e-un voal, o mîină ce trece  
Și șterge pielea de praf și sudoare.

Pe coasta dealului, acolo, unde îți amintești  
Fără să vrei că, de fapt,  
Nimic nu s-a întîmplat în atîția ani,  
Că același ești și vei fi mereu,  
Mereu, pe creasta dealului, primăvara.

### POEM LINIȘTIT

Întotdeauna e liniște.  
Urechea nu poate s-audă, ochiul nu poate să vadă  
Dincolo de perdeaua frumos apretată, de zid.  
Întotdeauna e liniște. Inimii, vag înpăimîntate,  
Hematiile, cînd intră, îi spun: „Nu-i nimic.  
Totul e-n regulă. Dă-i înainte!” Hematiile, ieșind:  
„Curaj! O să fie bine. Bye, bye!”

Întotdeauna e liniște.  
În cameră. În cutia  
În care am învățat să trăim. În care ne simțim  
În largul nostru, acasă. Dar care  
E casa noastră: grota, coliba de stuf, piramida?  
Aceleste cuști minunate dotate?

Sau poate Grădinile, poate Grădina,  
Cea dintre ape și cer și pămînt.  
Singura casă cu-adevărat iubitoare,  
În care, se spune, am locuit cu toții cîndva.

\* \* \*

Și toarnă puțin colorant! În seara rebeșită,  
Cînd, sictirit și frînt, mă-ntorc acasă  
În troleibuzul jegos, mirosind a motorină.

Am fost în locuri strălucite: chelnerii erau gata  
Să-mi satisfacă orice dorință, sau pe aproape,  
Femeile purtau coliere cu care-ai fi hrănit  
Sate întregi din Africa sau Birmania, mîna îmi tren  
Pe cuțitele de aur, pe paharele de cristal.

Mîna îmi tremura. Îmi tremură și acum.



# Deținuții de pe malul drept

„Și mâine pentru om nu-i ce-a fost ieri.  
E veșnică pe lume doar schimbarea.”  
Shelley

## COPILUL CU BIDON

Când ai strigat la poartă după zer  
caii s-au crezut chemați și au întors capul  
după șuieratul de nuc tânăr.

Copilăria ta așezată lângă mine  
îmi cere pâine și un colț  
la fel de cald ca rugina leagănelui.

Sunt un șarpe rece pe o piatră caldă  
de care te apropii, cu bidonul în mână.

Volute de frunze galbene, câini fără colți  
te amăgesc să mai cauți animale vii  
ca să adormi lângă blana lor.

Trupul tău ar putea să fie piatra aruncată de frate către frate.  
Dar nu ești decât un mic silimanit  
cu a cărui strălucire se laudă un flămând.

Când te-ai apropiat de casa tâmplarului  
ai cerut o barcă mică de lemn  
în care să-ți încălzești mâinile,  
cu care să te joci de-a marea.

Copile, când picioarele tale desculțe intră în nisip  
rădăcinilor li se face milă.  
Pe marginea drumului îți așază izmenele și cămașa  
unei sperietori.

De departe este moartea, când printre zdrențe  
găsești un măr!

Fericirea de-a te vedea este o turmă de cai  
din care se desprinde un mânz,  
se apropie, fornăie  
și, scuturându-și coama,  
sub ochii mei, se ridică în prima lui pesadă

## VECHIUL PARFUM

„Floarea a dat rădăcini imense:  
voința de a iubi în ciuda morții.” (Luc Decaunes)

Lipoveanca de pe malul drept  
care îmi făcea semnul crucii pe frunte,  
îngropa căței de vii în pământ.  
Sărea pe moviliță ca să moară mai repede.

Iubeam să adorm lângă ea, nici somnul  
lângă mamă nu era un astfel de basm.  
În visul ei se îneca fratele în mare,  
soldații erau sfârtecați de obuze lângă biserică,  
femeile, cu pletele legate de șarete, în loc de hamuri.

Și zbciumul ei mă lăsa dezvelită  
într-un ianuarie al lui Ivan.  
Și pumnii ei asprii zdrăgăneau în bezna  
ca jucăriile agățate de leagăn.

Femeia care îmi spunea la slujbă  
să stau cu capul plecat,  
tăia zece maldăre de stof pe ghiolul nebun și înghețat.

Dintr-o viață de vulpe râioasă, oricine ar fi fugit.  
Ea nu s-a întors nici măcar în casa părintească.  
„O să-mi duc viața până la capăt în izbușca asta.”

Își merită parfumul cu miros de cireș,  
ea, cireșul meu de mai,



## Cătălina CADINOIU

închisoare călduroasă.

Râde sau plânge, sunt lacrimi  
când îi arăt bătrânul parfum.  
Parfumul între bătaia de aripă a unui corb  
și căderea hulubelor.

## ÎNTR-UN LOC ÎN CARE INIMA VOASTRĂ MOARE DE FRIG

Nu va fi o rană sângerândă mormântul tău fără mine,  
babica mea, Ecaterina!  
Dar cum voi fi eu  
carte bună de citit fără tine?  
Cum voi cânta florilor  
necunosătoare de vânt alb ca o bătrână,  
o bătrână ca tine de albă?

Fascinant este  
că tu nu știi nimic,  
tu nu înțelegi nimic din ce spun eu,  
tu înveți un regret omenesc întreg  
al drojdiei de plăcinte,  
limba neamului meu sângeros,  
limba mea, crud sfințită.

Eu sunt deja singură o dată cu nisipul acela blestemat  
care nici moarte nu se poate numi!  
Cum să o primesc? Cu ce pâine să o frământ, babica mea?

Învață repede limba lumii  
ca să pot deveni femeie în toată firea  
și să-mi spui că nu este rău să mori  
că este Dumnezeu nostru, din izbușcă,  
inima mea, Ecaterina mea.

## UNUI APUS

„Ai o inimă  
de om și tu,  
întunecată noapte?”  
Novalis

Am văzut genul de apus  
care face din regulile semantice bufoni și regi.  
Speriat este semnul  
care nu mai poate ține pe suflet

un cuvânt despre om.

Nu știu ce este în seara aceasta imens:  
soarele sau faptul că nu-l pot atinge.  
Așa cum nu vom ști vreodată la apus  
cine este bufonul care a numit un rege peste noi.

Apusul despre care vorbesc  
are umilița de a sprijini o casă mică,  
corp din vise de mântuială.  
Nechezat de cai este frica lui de întuneric.  
Copite nepotcovite, întâlnirea lui cu o nouă zi.

Roșul soarelui nu-mi amintește  
de navele revoluții sau marile lanuri de maci,  
dar de un lac într-un munte de bauxită  
fără valuri, fără adâncimi neatinsse,  
o liniște pe malul căreia un os de jivină  
mai amintește de fire, de fugă.

Apusul despre care vorbesc  
a căzut peste fruntea netezită de o simplă fericire.

## UN SUNET

Bucuria de a vorbi despre lucruri  
este asemenea plăcerii de a rupe iarba.  
Și nu stăpânirea unei expresii de verde  
mă bucură, dar sunetul,  
sunetul despărțirii  
ruperea cuvântului frumos dintr-o vorbire despre frumos.

Ce mă bucură atât de mult în viață  
este să pot compara  
mângâierea frunții catifelate  
a unui vițel cu atingerea merelor.  
Ce fericire, într-o palmă banală, sfera!  
Când tai o felie de măr,  
deschid arhiva care vorbește despre împăcarea punctelor.

Am alunecat în sunet și ce tristețe  
de a nu fi compozitor!  
Să curgă pe note despărțirea dintre rădăcină și pământ.  
Să se așeze pe note apropierea dintre fruntea unui vițel și ro-  
tundul mărlui.  
Ce lucruri mari mă bucură într-un punct!



# Noapte bună, Stelian TĂBĂRAȘ!

Peste mai puțin de două luni ar fi împlinit 70 de ani. Se bucura de viață în pofida unei lungi suferinți, avea în pregătire o carte, privea lumea cu liniște și seninătate. Nici cu el timpul nu a mai avut răbdare...

De aproape 10 ani colaborează cu revista *Luceafărul*. Folosim verbul la prezent pentru că, iată, ultimul articol de la rubrica pe care a ilustrat-o săptămânal cu texte elevate, de aleasă ținută publicistică, apare la câteva zile după ce Stelică a trecut în neființă. L-a scris cu puține ore înainte ca inima sa generoasă să zvâcnească într-o ultimă bătaie. Se intitulează *Zile de retrăit*, ca un ecou trist al numeroaselor zile de trăit pe care Stelian Tăbăraș le-ar fi meritat cu prisosință dacă destinul ar fi drept și darnic cu oamenii care împodobesc pământul cu lumina ființei lor.

A murit în miezul zilei în timp ce iubitoarea sa soție, Greta Tartler, și editorul Călin Vlăsie puneau la punct ultimele detalii ale cărții pe care intenționau să i-o dăruiască în chip de cadou la sărbătoarea a șapte decenii de viață. N-a fost să fie...

Rubrica sa din *Luceafărul de dimineață* se cheamă *Nocturne*. De aici îndureratul titlu al acestei pagini: în locul shakespearianului „good night, sweet prince”, un colegial *Noapte bună, Stelian Tăbăraș*. Vei fi mereu, ca și până acum, împreună cu noi și îți vom duce într-una dorul...

Redacția revistei *Luceafărul de dimineață*

## Zile de retrăit

### STELIAN TĂBĂRAȘ

În decembrie 1989 eram la Sinaia, încercând să valorific pentru scris ultimele rămășițe ale unui concediu amânat (de fapt, am și apucat, până în 22 decembrie, să închei o nuvelă, *Urmele de azi-dimineață*). Fratele meu insistă să ascult „Europa Liberă”; așa am aflat ce se întâmplă la Timișoara. Se zvonise deja că, acolo avea loc un adevărat măcel. Grete mă sunase din București că, pe sub fereastra redacției de la Neue Literatur (plasată în clădirea unde se afla și Cartea Românească), treceau niște monștri de mașini militare. Azi știu toți că acelea se numeau taburi. Între timp, m-a sunat și secretara redacției de la TV, Fifi, să-mi spună că sunt căutat insistent de către unul din șefi, Vasile Vasile, care îmi cere să vin urgent la redacție. Dar ea m-a sfătuit să nu spun unde mă aflu și să nu vin; eram în concediu legal de odihnă până la sfârșitul anului. Grete a venit și ea de la București, povestind cu spaimă că asupra trenului în care se afla s-a tras – atât în Gara de Nord, cât și la Chitila (am aflat mai târziu – nu știu cât adevăr e în toate cele pe care le tot aflam atunci – că făptașul fusese un director, Ciobănel). Ceaușescu căzuse (fugise?, fusese arestat?), așa că lumea fierbea de noutatea situației. Noile figuri politice erau deja în vogă, deja stărneau legende. O femeie se lăudase în tren că puloverul celebru al lui Petre Roman fusese făcut chiar de ea, cu mâna ei! Pe drum, până la Sinaia, de teamă, s-au retras toți în două-trei compartimente și se gândeau că vor trebui să se culce la poada, în caz că se mai trage.

Grete venise cu știri sumedenie – dar noutățile auzite prin media erau și mai mari. Dictatorul căzuse, televiziunea a fost deschisă în contraprogram, apăruseră pe post Mircea Dinescu și Ion Caramitru, se auziseră în toată țara atât vestea adusă de ei, cât și... indicațiile de regie („Mircea, fă-te că lucrezi!”). La București se trăgea în carne vie, vedeam bătrâni împușcați, ba chiar unui cetățean îi fusese împușcat pruncul în brațe. Începuse o adevărată pândă asupra balcoanelor de unde se trăgea, avușese loc între timp celebra însenare că televiziunea ar fi în iminent pericol de a fi ocupată de securiști. Se făcuse un apel: „Veniți să apăram Televiziunea!”. Fostul meu coleg Mihai Ionescu (unde o mai fi acum?) striga din răspuseri în microfoane: „Noaptea asta nimeni nu doarme!”. Ca om de televiziune, m-am gândit să plec imediat la București – în fond, acolo era locul de unde câștigasem și aveam să mai câștig o pâine.

Am plecat deci imediat, lăsându-mi familia la Sinaia. Acolo, revoluția însemnase doar spargerea unor librării și ruperea unor volume din „Omăgiu”.

Acasă, primul impediment a fost să intru în blocul unde locuim. La fiecare din cele două intrări se constituise, sub conducerea președintelui asociației de locatari, un fost colonel pensionat, câte un cordon strașnic de control. Cu toate că eram foarte cunoscut de către toți, mi-au cercetat până și tivurile îmbrăcăminții, m-au descălțat, descosându-mă de unde vin, de ce aveam drept bagaj doar o pungă de plastic cu o franzelă. În sfârșit, am intrat în apartament. Aveam să aflu mai târziu că în bloc cu mine locuia fratele lui Bebe Ciurăscu – cel cunoscut ca operator, comentator și regizor în toate deplasările lui Ceaușescu prin lume – și că acesta se retrăsese la fratele lui până trece primejdia. Ca să se pună bine cu vechii colegi de redacție, fără să se prezinte la TV, îi anunțase pe

cei din statul major al apărării televiziunii că eu lipsesc de acasă – și a cerut „să fie cercetat cazul!”. L-am întrebat peste vreo două săptămâni ce-a avut cu mine, de ce m-a căutat; s-a prefăcut că nu-și amintește nimic.

Ajuns la Televiziune, după alte controale încă din metrou, am găsit în încăperea birourilor noastre comune o atmosferă jalnică. Nu mai erau nici cioburi de geam „la păianjen”, așa cum se zice în fotbal (adică la colțuri). Venise și iarna între timp, așa că toată redacția se retrăsese în casa scârilor. Pe lângă noi dormeau soldați obosiți de veghea din timpul nopții, când, la primele împușcături, săreau buluc spre ferestrele biroului, unde fuseseră aduși saci cu nisip, și răspundeau orbește la împușcăturile din noapte. Am văzut cât de jalnic ajunsese biroul meu, câteva cutii de film de pe el fuseseră împușcate – evident, de sus în jos (noi lucram la etajul al doisprezecelea). Fiecare din noi adunase câte o pungă cu gloanțe, desigur ricoșate din zid. Se aflau între ele și acele gloanțe „cu vârf de vidia”, care pătrundeau și prin blindaj. Mai păstrez și acum câteva. Peste două zile a venit o indicație ca niște reparatori de la fosta întreprindere ARCOM să șteargă orice urmă de glonț din pereți, să furnuruiască din nou ușile, apoi să se apuce de zugrăvit.

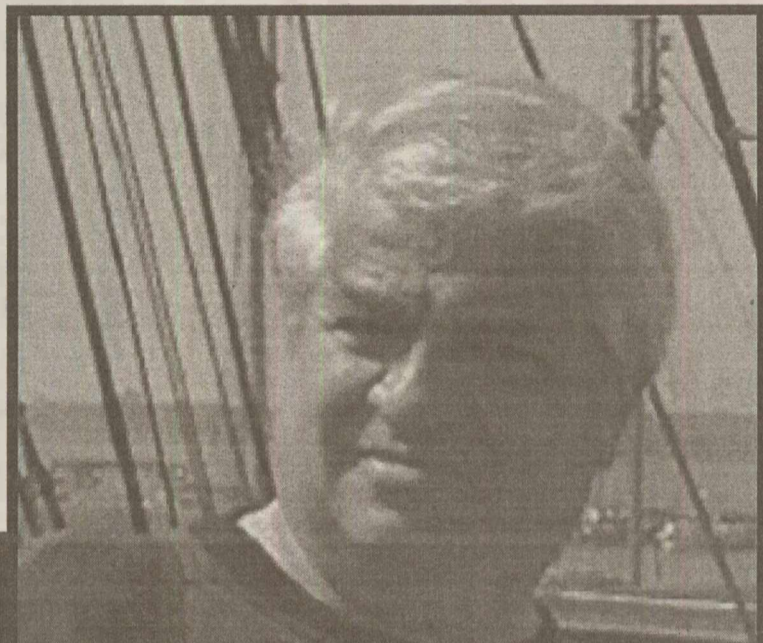
Filmele mele împușcate erau „copii de lucru” ale unui film documentar despre Muzeul Satului, pe care îl făcusem auzind că dictatorii vor să desființeze acest muzeu și să-și facă o reședință pe malul lacului. Am reușit să salvez o bună parte din peliculă, filmul a și fost difuzat printre diferite „emisii speciale” TV, fiind arătate spectatorilor și cutiile împușcate de sus în jos.

Armata luase cel mai în serios situația. Unuia dintre soldați îi zburase un deget la schimbul de focuri, ceilalți, zeloși, prindeau în fiecare zi șapte-opt teroriști (?). Aceștia erau închiși în sediul redacției de la etajul al nouălea, aveau și un soldat la ușă. A doua zi, seara, își mușcau pumnii de ciudă și nedumerire. „Cum mă-sa au scăpat așa, că i-am mai prins o dată și ieri tot pe ei?”. (Mașina care-i prelua de la redacție, să-i ducă undeva la un centru militar, îi elibera pe drum din ordinul al însuși generalului care răspundea de Televiziune.) Au fost și lucruri de melodramă: soldați care își amânaseră nunta stabilită la Crăciun. Noi le aduceam de acasă ciorapi, săpun și prosop.

Toate acestea păreau să fi trecut în 23 decembrie. Dintr-o vilă nu îndepărtată de Televiziune s-a mai tras totuși în noaptea de 23 spre 24; soldații au cercetat a doua zi casa și au găsit acolo pahare de whisky pe o masă, scrumiere pline cu chiștoace. Dar, în loc să lase un post de pază, au plecat. În noaptea următoare se trăgea acolo din nou.

S-a întâmplat ca tocmai în acea casă să locuiască Leopoldina Bălănuță și Mitică Popescu. Am avut prilejul, peste vreun an, să stau de vorbă cu doamna Leopoldina, să-i aud părerea: „I-am spus lui Mitică: să știi că e o cealaltă!”.

De Crăciun m-am întors la Sinaia. Și am văzut în stația de la gară o lozință aproape incredibilă: cu litere mai mari decât statul de om, cu vopsea roșie, stătea scris pentru prima oară: Jos comunismul! Până atunci nu se vorbea decât de mișcări anticeaușiste. Nu-mi venea să cred că poate fi adevărat.



Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor București anunță cu profundă tristețe încetarea din viață, joi, 24 septembrie, a prozatorului Stelian Tăbăraș. S-a născut la

20 noiembrie 1939, la Secăria, Prahova. A absolvit cursurile Facultății de Filologie a Universității din București. Din 1966 până în 2000 a fost redactor la Radiodifuziune, unde a realizat printre altele emisiunea Studioul de Poezie Radio, și la Televiziunea Română. Între anii 1993 și 2000 a predat limba română la Viena și Copenhaga. Din anul 2000 a fost redactor la revista „Luceafărul”, ulterior „Luceafărul de dimineață”, fiind unul dintre coordonatorii și animatorii revistei.

Din 2001 este redactor asociat la revista „Luceafărul”, iar în 2003 editorialist cultural la „Curierul Atenei”.

Debutază în 1980 în paginile revistei „Viața românească” cu un fragment din „Zilele cele scurte”, roman publicat integral în 1981 reprezentând debutul său editorial.

Mai colaborează cu proze și articole la „Amfiteatrul”, „România literară”, „Steaua” etc.

Stelian Tăbăraș a publicat numeroase volume de proză în care a valorificat și experiența sa din televiziune, între care romanele *Zilele cele scurte*, 1981, *Cumpenele*, 1985, *Filmare la două aparate*, 1988, *Loc deschis*, 2004 și volumele de nuvele *Atelierul de tatuaje*, *O să ne mai vedem*. *Week-end pe continent*, apărută la Editura Cartea Românească, a fost ultima sa carte. Înzestrat cu un umor deosebit și un mare simț al colegialității, Stelian Tăbăraș va rămâne mereu în amintirea confrăților săi. Prin dispariția lui prematură, literatura română și presa noastră literară suferă o grea pierdere.



Orice obsesie devine superstiție și orice superstiție sfârșește prin a desființa obiectul obsesiei. Să mă explic: un om care se mișcă înăuntrul unei discipline umaniste crește în spiritul unui cult al calității. El este învățat să creadă că, în materie de spirit, calitatea trece înaintea cantității, ba că cel mai adesea cantitatea poate dăuna calității. De aceea, tot ce e sănătos și bun are virtutea calității, în vreme ce detaliul grobian și meschin al opticii cantitative e semn de decădere. De aici reiese că un om cu ștaif cultural nu se coboară pînă acolo încît să țină seama de niște amănunte cantitative precum cifrele, numerele sau graficele.

De aceea, ne este jenă să mărturisim cum, după ce am fost crescuți în cultul acestui tipar, realizăm că, de fapt, lumea în care ne mișcăm este stăpînită de celălalt tipar: cel al numerelor. Tiparul acesta este atît de prezent încît trăim zilnic cu obsesia numărului. Și nu este vorba doar de faptul că suntem preocupați de numere, suferind de o manie ah-tiată de cuantificatori zilnici, ci de altceva, mult mai grav: reperle fundamentale ale buneii noastre dispoziții sunț niște numere. Nu valori, nu idealuri, nu oameni, ci numere. Obsesia numerelor merge așa de departe încît relația noastră cu noi înșine ajunsese să fie măsurată prin numere. Parcă purtăm ochelari numerici care transformă orice realitate pe care o atingem într-un șir de cifre.

Optica aceasta face ca mîncarea să fie redusă la un număr de calorii, aspectul fizic să fie legat de cîte kilograme arată cîntarul, inima noastră să depindă de cît de mare e tensiunea, iar tonusul psihic să atîrne de pragul la care a ajuns colesterolul și glicemia. Și, deși știm foarte bine că toate acestea sunt niște numere și nimic altceva, e îndeajuns ca unul să fie strîmb ca săptămîna să ne fie dată

„Viața mea e un roman”, mi-a spus zilele trecute o doamnă la coafor în timp ce-mi usca părul. Celelalte persoane din încăperea au fost de acord imediat, au întrerupt orice pâlăvrăgeală și s-au pregătit să asculte o poveste. În sunet de foen și de pilit de unghii, în miros de acetona și de fixativ, felii de viață privată se dezvăluiau impudic. Încărcate de o dramaticitate exemplară, cu răsturnări aristotelice și mostre de înțelepciune strămoșească, poveștile curgeau în episoade, lăsând promisiunea unui lung serial, în funcție de tipul de abonament la salon. Audiența a reacționat ca la carte, cu interjecțiile cuvenite, mici oftaturi și chiar cîteva lacrimi și a concis: ar trebui să se facă un film după acest caz sau, cel puțin, o emisiune televizată.

Aveau perfectă dreptate. Publicul are nevoie de celebritate, o merită, s-a luptat pentru ea înghițind ani la rând programele TV cu pretenții educative și subiecte infinite mai puțin senzaționale. Viața bate de multă vreme ficțiunea și își merită locul său într-un show cu mare audiență.

Unele posturi au înțeles asta și au lăsat telespectatorii să defileze prin agora mediatică după pofta inimii lor care a bătut mai puternic decît a oricărui personaj inventat. Prima TV și Antena 1 sunt, din acest punct de vedere, premiante. Au creat cadrul perfect – numit *reality show*, după moda occidentală – în care oameni obișnuiți scriu noua dramaturgie televizată. Orice eveniment e o materie primă excelentă dacă este pusă în spectacol. Sunt preferate detaliile de viață frustă, în care se dezvoltă caracterul respectiv, cu problemele și tarele sale, cu societatea care influențează familia și individul care își duce existența zilnică conform tradițiilor, educației, animat de cele două nevoi fundamentale: dragoste și putere, traduse în mariaje împlinite și bani pentru o viață cu sejururi la mare, casă și mașină. Emile Zola și Hippolyte Taine sunt contemporanii noștri, iar „mediul, rasa și momentul” – noua veche estetică.

Formatele TV preferă cotidianul mărunț, ca în „Schimb de mame”, „Curat murar” sau „Să te prezint părinților”. În primul caz, două mame sunt trimise în colțuri opuse de țară, de la oraș la sat și viceversa, dintr-o familie aparent model într-una cu probleme. Timp de o săptămână, zi și noapte, cele două mame de schimb sunt supuse testului adaptării la un mediu străin, au obligouri precise, de viață casnică, dar și misiuni nobile, precum înțelegerea între soți, între părinți și copii, dragostea, stop ura, fericirea adusă de lucrurile mici etc. Succes imens, a intrat deja în al șaselea sezon.

„Curat murdar” lipsește deocamdată din grilă, probabil au epuizat casele pline de viermi, mîncare putrezită, păianjeni ca-n „Marile speranțe”, mobile vechi duhnind a mort și rufe

## CREIERUL LUI PIRANESI

# Morbul culpabilizării de sine

SORIN LAVRIC

peste cap. Din acest moment, obsesia se numește superstiție, căci încrederea pe care o avem în numere frizează convingerea mistică. Numerele sunt o autoritate în care credem și de care ascultăm, și de ele depinde buna noastră dispoziție.

Dar asta pînă în momentul cînd, conștientizînd cursa în care suntem prinși, ne transformăm superstiția în apostazie. Vine o zi cînd simți că viața ți-a devenit un supliciu din cauza numerelor. Dacă acul cîntarului depășește limita admisă, ziua îți este stricată. Dacă glicemia sau colesterolul trec de o anumită cifră, intri în panică. Dacă mîncarea pe care te pregătești s-o savurezi este o „bombă calorică”, îți trece foamea și o înghiți cu noduri. Dacă țaria unui vin depășește pragul băuturilor slabe, îl eviți scrupulos. Și într-o zi, înnebunit de unități, gramaje și diete, te scuturi de toate superstițiile. Refuzi să-ți mai faci analizele, să te mai urci pe cîntar sau să citești broșuri din care afli cîte calorii are fiecare moleculă virîtă în gură. Începi să urăști toate cifrele fiziologiei și te întorci la bucuria inocentă a ignorantului. Și atunci înțelegi de ce un om sănătos e un bolnav care se ignoră, în vreme ce omul bolnav e cele care, deși nu e ipohondru, se autoîntoxică cu numere și rețete. În jurul meu văd tot mai des oameni a căror viață e o lungă, tristă și crispată luptă cu cifrele fiziologiei lor. Ei trăiesc în cultul cantităților intime din care sunt alcătuiți.

Sunt bolnavi de mistica numărului fără s-o știe.

În plus, culpabilizarea la care îi împinge marota cifrelor poate fi distrugătoare. Căci cifrele trimit la gesturi, iar gesturile dau naștere remușcărilor. Nu știu să spun dacă oamenii predispuși la procese de conștiință sînt mai morali decît cei care își duc viața într-o nepăsare senină, așadar nu știu dacă muștrările de conștiință sînt un semn după care poți măsura gradul de moralitate, dar văd cît de mult se chinuie oamenii sub biciul culpabilizării dietetice. Dacă ar fi să punem cap la cap orele pe care ni le-am petrecut otrăvindu-ne inima cu reproșuri, regrete și autoînvînuri privitoare la fiziologia noastră, ne-am înspăimînta realizînd cît timp am irosit autoflagelîndu-ne moral. Iar ceea ce este remarcabil este că, în ciuda atîtor remușcări prin care trecem, nu ne hotărîm ca de-acum încolo să suferim mai puțin.

Sunt oameni care se trezesc după miezul nopții într-o stare de tulburare semiconștientă, anxioasă și nespuse de neplăcută, cînd încep ca, retrăind întîmplările de peste zi, să-și descopere suficiente motive de vinovăție fiziologică. Își amintesc că au mîncat prea multe grăsimi, au băut prea mult vin roșu sau nu s-au putut abține să nu savureze o farfurie întreagă de prăjituri de casă. Și din acest moment nu mai pot dormi pînă

dimineață. În acele clipe, sunt scuturați de fiori de rușine la gîndul că nu și-au putut îndeplini corvezile de abținere zilnică. Au parte atunci de acea stare de încordare cînd simt că noaptea nu se va mai sfîrși și că vor muri sufocați de atîta părere de rău.

Ceea ce e dureros în această stare nu e atît luciditatea necruțătoare cu care îți analizezi fiecare gest de exces culinar, fiecare dumișcat înghițit și fiecare bere îngurgitată împotriva sfaturilor medicale, ci ceea ce te întoarce pe dos, împingîndu-te către pragul insuportabil al nevrozii nocturne, este puterea cu care atenția amplifică fiecare amănunt. Cifrele cărora în timpul zilei le dai o atenție mărită se reîntorc în timpul nopții cu o forță înzecită, recăpătînd, grație imaginației irascibile, o importanță crucială și o miză vitală. Și astfel, cu ochii cășcați în beznă, ne certăm singuri pentru slăbiciunile arătate și pentru voluptățile trăite. Iar dacă acum nu avem puterea să ne scuturăm de toate și să le dăm în plata Domnului, noaptea albă e asigurată.

Din acest marasm anxios nu există decît o scăpare: să pui capăt obsesiei cifrelor. Să te întorci la speranțele, deliciale și plăcerile vieții. Altfel, chiar dacă trăiești mai mult timp, o faci degeaba, chinîndu-te pe crucea estimărilor de laborator și pe autodaful previziunilor medicale. Dar cea mai mare greșală e să accepți să te cufunzi, număr cu număr, în retrăirea la nesfîrșit a unor gesturi iscate de slăbiciunile de peste zi. Cu o astfel de conștiință încărcată, oricît de sănătos ai fi din punct de vedere al numerelor fiziologice, sufletește ești un jupuit de viu.

«

## TV PLANET

# FELIA DE VIAȚĂ

ANA-MARIA NISTOR

nespălate de trei ani, pe care să le scoată la lumină într-o singură zi, cu tot cu analiza bacteriilor și a virusurilor recoltate de la fața locului. Păcat că nu se mai difuzează „Supernanny” și „S.O.S., salvați-mi casa”, erau educative. Tot blocul se uita cum se transformă în șapte zile urletele unui copil obraznic în zâmbete model și comportament de pension modern, camere mobilate la voia întîmplării în încăperi cu stil indoelnic și unitar, dar cu minimum de bani și multă veselie.

„Să te prezint părinților”, din nefericire, cred că nu are multe zile. Prea multe despărțiri, prea mulți socrii, tați, mame care intervin nefast în destinul tînarului cuplu, prea puțin *happy end*. Nu ține rețeta asta la români, unde, în ciuda sorții vitrege, a încercărilor de tot soiul, a oamenilor răi – eroul învinge. Ne-am săturat de „Miorița”, de „Mănăstirea Argeșului”, vrem să fim Harap-Alb. Un fel de Superman național. Înzestrat cu multă istețime și calitatea de a trece de orice obstacole ajutându-se de talentul său nativ de a se adapta circumstanțelor: la nevoie asistent maternal, terapeut, consilier marital, detectiv particular, constructor, gospodar. Și, mai presus de toate, OM. Sensibil și familiar, cu discurs pitoresc, dar și grav, cu slăbiciuni, dar și cu suflet mare. Tot ce vrea el să spună este că viața e complexă și are multiple aspecte. Un roman. Cu tot cu funcție cathartică. Nu mă mai duc la coafor. Pînă nu apare televiziunea banală. Cu oameni banali, fără întîmplări extraordinare. Care au nevoie de modele pe care nu le întîlnesc în tramvai, cu părul vopsit și unghiile roșii. Uite-așa!

«

Vânturile,  
Valurile...

## Parodii de Lucian PERȚA

# Octavian Mihalcea

DANTELĂ  
NEAGRĂ

umbra poemului ca un flagel  
cuprinzînd unsprezece reviste literare,  
topindu-se filosoficește-n fiecare  
și sîngerînd cu artă peste-acel

ce-ar îndrăzni ca dup-o rugăciune  
să le citească – fluturi deșteptînd –  
ca o dantelă neagră-nconjurînd  
un trup de muză, sau cum se spune,

cele ce-n vis îți spune ce să scrii  
și cum să scrii să nu îți cadă capul –  
și vezi poemul cum devine hapul  
pe care-l iei, alături de să-i fii!



# Cristian TEODORESCU

## Medgidia, orașul de apoi

Cristian Teodorescu s-a născut pe 10 decembrie 1954, la Medgidia, pe atunci raion în Regiunea Dobrogea. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București în 1980. Este redactor la Academia Cataveneu și director editorial al ediției române a revistei *New York Times Book Review*. Debută în 1981 cu o povestire în revista *Tribuna*, iar editorial, în antologia *Desant 83, Cartea Românească, 1983*. În 1985, volumul de povestiri *Maestrul de lumini, Cartea Românească*, îi aduce Premiul de Debut al Uniunii Scriitorilor, Premiul U.T.C. și Premiul Fundației „Liviu Rebreanu”. În 1988 publică romanul „*Tainele inimii*”, Cartea Românească, premiat de Academia Română în 1990. În 1991, publică *Faust repovestit băieților mei, Petre și Matei, Ed. Alex. Volumul de proză scurtă Povestiri din lumea nouă, 1996, Ed. RAO, primește Premiul U.S.R.* Urmează alte două volume de povestiri, *Îngerul de la benzinărie, în 2002, Paralela 45, Maestrul de lumini și alte povestiri, 2004, Curtea Veche*. În 2005, reeditează „*Tainele inimii*” la Editura Cartea Românească. Traduceri ale povestirilor sale apar în antologii de proză scurtă din Olanda, Rusia și Statele Unite



Pentru prima oară în literatura română, cititorii își pot scrie singuri romanul, pe măsură ce adună la un loc, cu sufletul la gură, nu doar poveștile care îl alcătuiesc, ci și firele invizibile care le leagă. Sînt 103 nopți și zile ale locuitorilor tuturor orașelor de apoi.

Romanul este o savuroasă colecție de „istorii” individuale profilate pe fundalul agitat al anilor '40 din secolul trecut, preț de zece ani de zbucium politic, dar și de viață, pur și simplu. În decorul tîrgului dobrogean – care devine, în logica ficțiunii, un centru al Lumii – se „filmează”, cu maximă acuitate și fidelitate a imaginii, memorabile secvențe din vremea Războiului, a rebeliunii legionare ori a ocupației sovietice.

Medgidia, orașul de apoi poate fi, la scară redusă, ori care oraș de pe harta României, însuflețit de pasiuni omenesti, de lupte politice, cu mize mai mici sau mai mari. Mersul implacabil al Istoriei se reflectă – amplificat pînă la teroare sau, după caz, pînă la grotesc – în oglinda biografiilor netrucate ale locuitorilor lui.

De dragul fiecărei povești în parte, care poate fi citită separat de celelalte, m-am gândit să scriu acest, totuși, roman transformînd obișnuitele capitole în povestiri de sine stătătoare. Așa că puteți începe să-l citiți de oriunde. Dinspre sfîrșit înapoi, cei mai nerăbdători, de la început, dar cu sărituri peste așa-numitele capitole de umplutură, cei care vor ca romanele să nu treneze, și de la cap la coadă, cei care vor să citească un roman ca pe un roman, chiar dacă e alcătuit din peste o sută de povestiri care le pot încurca obișnuințele de lectură și care, nu mă îndoiesc, se vor întreba ce mi-a venit să scriu un roman din piese detașabile. Cînd l-am recitit, povestire cu povestire, mi-am dat seama că nu l-aș fi putut scrie altfel, chiar dacă aș fi știut ce mă așteaptă scriind un asemenea roman care începe și se sfîrșește de o sută de ori, cu fiecare poveste în parte, și continuă după fiecare dintre ele, pînă la ultima.

### Un semn de adio

Orașul se pleoștise mai rău ca pe vremea legionarilor, era de părere Haikis. Nu că i s-ar fi făcut dor de ei. Era sătul de ruși, chiar dacă trebuia să accepte că fără ei, să-i dea pe nemți peste cap, Mareșalul ar fi rămas Conducătorul, cu legile lui antievreiești cu tot. Iosif, prietenul lui din București, om de condei și de o blîndețe aproape prostescă, îi spusese că românii meritau să simtă și ei gustul umilinței și neputința. Haikis nu și-a permis să-l contrazică pe învățatul său prieten care fusese părăsit de apropiații lui, scriitori sensibili, care, cînd văzuseră dincotro bătea vîntul, îi întorseseră spatele. Acum, îi scria decepționat Iosif, îi dădeau bună ziua ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic și îi reproșau că nu-l mai vede omul cu anii. „Nici unuia nu-i e nici măcar jenă pentru ceea ce s-a întîmplat. Îl înjură virtos pe Antonescu și se îngheșuie să publice în ziare articole în care îi tîmîiază

deșanțat pe eliberatorii sovietici. Acum nici trei luni, unul dintre ăștia scria în ziarul lui Pamfil Șeicaru: hidra comunistă își va pierde capetele sub loviturile inspirate ale paloșului Sfintei misiuni a Mareșalului românismului și a bravilor noștri aliați germani. Nu-l întrebă nimeni de ce și-a dat convingerile la întors, deoarece aproape toți sînt ocupați să facă același lucru. Nu m-aș mira să fie la fel de sinceri în lichelismul lor, ca și înainte de intrarea rușilor în țară.” Haikis îi răspunsese că nici lui nu-i fusese ușor, în ultimii ani, dar l-ar fi bătut Dumnezeu dacă n-ar fi recunoscut că prietenii lui din Medgidia nu-i făcuseră una ca asta. Politicienii și gînditorii, atît cît observase el, nu erau oameni pe care să te poți bizui, dar cu un negustor cinstit te înțelegeai altfel. Pe el îl ajutaseră să se descurce persoane importante din oraș. Și ei meritau să fie umiliți și sărăciți de ruși? Prietenul lui îi răspunsese de-abia după două săptămîni. Nu avusese nimic special de făcut. Se bucurase intens că putea ieși din subterană, că pe stradă nu mai era privit într-un anume fel, suspicios-ostil, din cauza înfățișării sale suspecte de jidan și nu prea, adică de posibil agent al rușilor sau măcar de simpatizant al lor. În această din urmă privință, bănuielele din privirile celor care se uitau chiorîș la el pe stradă erau justificate. Își dorise, zilnic, în minutele și orele însingurării sale, mai întîi să-și revină rușii în fața invaziei, apoi să găsească puterea de a rezista și, după aceea, să aibă forța de a învinge. Și totuși, dacă la începutul războiului, ar fi fost trimis pe front, n-ar fi dat înapoi, chiar dacă nu era bun de soldat. S-ar fi dus să ia Basarabia înapoi, ca orice bun român, dacă Antonescu i-ar fi cerut-o. Mareșalul n-avea încredere în el. Prefera să-i trimită pe front, să se reabiliteze, pe legionarii care încercaseră să-l dea jos, decît pe evreii, ca el, care sperau că onoarea lui de militar îl va face să-i trateze onorabil. Aici Haikis era de acord cu prietenul lui. Conducătorul nu fusese mai breaz decît legionarii, doar că, în loc să-i omoare cu mîna lui pe jidani, cum făcuseră ei, voia să-i facă să se sinucidă. Îi dezonora, îi sărăcea sau îi lăsa muritori de foame, în timp ce se jura că-i apără de ceea ce le făceau nemții în Germania și în țările pe care le cuceriseră. În scrisoarea de răspuns Iosif i-a dat dreptate și a adăugat că eliberatorii începuseră să-l dezamăgească. Se purtau tot mai n-avea alt cuvînt! - infect în București, ca într-o capitală ocupată. „Dacă mă crezi, nu-mi vine să mai ies pe stradă. Rușii, în care credeam, se comportă execrabil, ca o armată de ocupație. Se pare că toți cei în care am avut încredere se străduiesc să mă facă să-mi regret că le-am acordat-o.” Îi răspunde Haikis în aceeași zi, fericit că ciudatul său prieten se îndurase să admită că și el putea avea dreptate, în schimbul lor de scrisori. Cînd îi mergeau afacerile, prins de treburi, angrosistul nu stătea să-i aștepte scrisorile de răspuns. Și ceea ce nu știa prietenul său era că atunci cînd primea scrisori de afaceri pe ele le deschidea mai întîi. Acum însă așteaptă Haikis o săptămîină, mai trece una și nimic. Să se fi supărat Iosif? Că mai pățise asta o dată cu el! După o lună, dacă tot n-avea ce face, se suie Haikis în mașină și se duce la București, să-l împace. Iosif avea un apartament într-un bloc din centru, la etaj. Îi deschide o femeie care îl ține la ușă. Domnul Iosif nu mai era. Fusese, dacă nu vă supărați, călcat de un camion militar acum două săptămîni. Iese Haikis din bloc năucit. Se urcă în Fiatul lui mititel și înainte de a o lua din loc apasă îndelung pe claxon, într-un fără rost semn de adio.

### Locuri rezervate

Patru dintre cei cinci băieți ai potcovarului Chițoiu fuseseră mobilizați și trimiși pe front. Ion și Luca, gemenii, cărora le venise primii ordinul, dispăruseră în timpul iernii de la Stalingrad. Luptaseră în același pluton de infanterie despre care nu se mai știa nimic. Potcovarul nădăjduia că-i luaseră rușii prizonieri. Maiorul Scipion, care scăpase la Stalingrad din încercuire, îi spusese că era cu puțință, dacă se predaseră la timp. Gheorghe teteristul căzuse la datorie în timpul retragerii. Atît aflate Chițoiu despre băiatul său care urma să devină inginer. Regimentul lui Mihai, al treilea fiu al lui potcovarului așteptase zilnic, timp de un an, ordinul să plece pe frontul din Est. Se zicea că Mareșalul nu mai trimitea întăriri în Răsărit de teamă că ar fi putut rămîne descoperit în fața regimentelor pe care ungurii le ținuseră acasă. Comandantul regimentului în care Mihai ajunsese furier, fiindcă avea liceul, spunea că planul Conducătorului, pe care îl cunoștea - mare om, mare militar! -, era să aibă cît mai multă trupă la sfîrșitul războiului, încît să negocieze o pace avantajoasă. Cînd regimentul lui Mihai a fost trimis să lupte împotriva germanilor, colonelul comandant a făcut de doi bani ziua în care se născuse și ziua cînd ajunsese militar de carieră în România. Și-a condus regimentul pe front cu atîta prudență, încît a fost acuzat de lașitate. Nu-i păsa. Datoria lui față de țară era să-și protejeze soldații, nu să-i trimită la moarte, împins de la spate de ruși. În Munții Tatra, cu regimentul strîmtoare, colonelul a comandat cîteva asalturi neașteptate. I-a dat pe germani peste cap și, după al doilea atac, a fost citat prin ordin de zi, pentru curaj deosebit. L-au decorat și rușii, dar asta nu i-a schimbat ideile și, dacă a văzut că șefii armatei și politicienii de la București voiau să cumpere bunăvoința lui Stalin cu viețile soldaților de pe front, în februarie și-a trimis în concediu jumătate din regiment. Pe Mihai furierul ar fi vrut să-l păstreze lîngă el. Era inteligent, devotat și nu se pierdea cu firea în timpul luptelor, cum scrisese în raportul în care îl propunea și pe el la o decorație pentru vitejie. Tocmai de aceea s-a răzgîndit și l-a trimis în concediu. Mihai s-a întors acasă cu decorația prinsă de manta. Așa se putuse sui în camioanele armatei și în trenurile care se îndreptau spre țară, fără să-și tot scoată hîrțile de drum din buzunarul de la piept al vestonului. În camioane nu se ferea de ceilalți soldați. Bănuia că era la fel de plini de păduchi ca și el. În trenuri însă, chiar dacă i se oferea locul în compartiment, stătea la capătul vagonului pe valiza lui de lemn, să nu le dea păduchi și altora. A ajuns la Medgidia într-o zi cu un vînt tăios, de tremurau și caii celor doi birjari care așteptau la gară. Unul dintre ei era Șukuri pe care îl știa de păduchios dinainte să plece la armată. S-a urcat lîngă el pe capră. Tătarul nu l-a recunoscut și mai să-l dea jos din birjă: - Așteptam la cineva! Acasă, cînd a intrat în curte - cîinii, pe el! Scheunau fericiti, iar Max, lupul, i-a pus etichete pe piept și l-a împins cu botul, să-l scarpine pe ceafă.

Că o fi auzit cîinii, că stătea pe ghimpi cu gîndul la el, iese maică-sa din casă, îmbrăcată în negru după Gheorghe, țipă „Ioi, Mihăiu!” și fuge înapoi, apucată. Se întoarce cu oala de ciorbă aburindu-i în brațe, să-l întîmpine cu plin. El ce să mai facă? Ia oala din mîinile mamei: ciorbiță de fasole cu slănină afumată! Și cu tarhon uscat!! Intră în casă, amețit de miros și împins de



o foame veche. Uitase că voia să-și lase hainele la intrare și să se frece cu zăpadă pe tot trupul ca să nu umple casa părintească de păduchia cazoni ai războiului. A dus oala cu ciorbă în bucătărie și în așteptarea mamei, care să-i umple farfuria ca înainte, s-a așezat din greșeală pe scaunul lui Ion dispărutul... Nu s-ar mai fi ridicat – era pe drum de șase zile –, dar, după ce că adusesse păduchi în casă, asta ar mai fi trebuit. Să uite că scaunele lui Ion și al lui Luca din jurul mesei de la bucătărie trebuiau să rămână goale pînă cînd frații lui mai mari aveau să se întorcă de pe unde dispărușeră. În stînga lui aștepta cel mai gol scaunul lui Gheorghe, singurul dintre ei care terminase definitiv cu războiul.

## Arabica de război

De cîteva zile Sarkis se lăuda că primește un sac de cafea, dacă nu chiar doi, din cei trei pe care îi ceruse. Aștepta telegrama de pe vapor să se ducă în port să-și primească sacii cu Arabica prima. Trepăda de nerăbdare, ca înaintea unei întîlniri și seara ținea teorii la restaurant. La cum se mișcă afacerile, ne putem aștepta să se termine războiul cît de curînd! Voia să-l întărite pe Scipion să-și dea și el cu părerea, dar nu-l putea scoate dintr-o muțenie indispusă. Chiar dacă veștile care veneau de pe front erau bune, maiorului îi mai muriseră patru colegi de clasă din școala militară și doi camarazi din regimentul în care își începuse cariera de ofițer. Cu unul dintre ei, Georgescu, se duelase cu săbii subțiri: primul din cinci lovituri. Se opriseră după a treia, la ordinul căpitanului Tomuleț care îi arbitra. Își luaseră destul sînge unul altuia și începuseră să se încingă prea tare. Domnul Tomuleț fusese decorat pentru bravură în 1917, iar în 1918 fusese avansat direct de la gradul de sublocotenent la cel de căpitan. Era adeptul duelului cu săbii ascuțite și îi încuraja pe tineri să se bată, fiindcă, domnilor, în timp de pace acesta e singurul mijloc cu care vă puteți antrena curajul. Un ofițer care nu-și vede sîngele curgînd măcar o dată se expune riscului lașității și n-are nici un argument sigur pentru a-și scoate trupa din tranșee. Căpitanul i-a supravegheat apoi, ca pe o parte a duelului, cum stăteau amîndoi să le coasă doctorul tăieturile pe viu și să-i panseze. Asta fusese partea cea mai dureroasă. Tomuleț le contabiliza strîmbăturile și verdictul lui a fost egalitate. Chiar dacă domnul Scipion a tușat de două ori, domnul Georgescu a fost mai stăpîn pe sine cînd i-au fost cusute rănile! Apoi s-au dus toți patru la un restaurant popular să-l audă pe noul gurist de succes, Zavaidoc, și să se lupte pînă dimineață cu fleici în sînge și vin roșu. Colonelul Aristide Georgescu căzuse eroic la datorie la Debreczen, aflase Scipion. Chiar dacă nu era vina lui că Bucureștiul nu mai voia să-l trimită pe front, maiorul se simțea vinovat de moartea lui Aristide – Nesimțitul, care îi mărturisise după chef de la restaurant că el nu prea simțea durerea. Poate că asta fusese soarta lui Aristide, dar dacă la cîteva sute de metri de Nesimțitul s-ar fi aflat și el, cu trupa, și ar fi ieșit la atac împreună, cu două regimente? O parte dintre gloanțele germanilor în retragere ar fi trebuit să se îndrepte și asupra lui și a trupeii sale, nu numai spre regimentul lui Aristide. Și atunci poate că glonțul sau gloanțele de mitralieră care îl nimeriseră s-ar fi dus în altă parte, fiindcă mitraliorul neamț ar fi trebuit să măture o suprafață de două ori mai mare, care nu i-ar mai fi îngăduit să-i ochească atent pe oamenii cu revolver în mînă, ofițerii regimentului Nesimțitului, și să-i secere pe toți. Sarkis avea dreptate, războiul se apropia de sfîrșit. Avea dreptate și să se bucure că afacerile începuseră să meargă, dar armeanul ar fi trebuit să fie ceva mai reținut. Cafeaua pe care se lăuda că o va aduce în oraș era o Arabica extra, cu gust de sînge.

Sarkis nota în carnețel: 10 kile pentru domnul Theodorescu, la restaurant. Un kil pentru domnul judecător, acasă. O jumătate de kil pentru boiangiu, tot acasă. Imamul îi trimisese vorbă să-i rezerve și lui un kil. I-l notase dinainte, la fel cum tot dinainte scrisese în carnet și pentru fete, și pentru clienții lor din deal. Nu-i uitase pe șeful gării și pe farmacist, iar pe doctorița Lea o trecuse el cu o jumătate de kil. Acasă, cînd a tras linia în carnet pentru ultima oară, Sarkis și-a făcut socoteala că nu-i ajungea un sac de cafea nici măcar pentru promisiuni. Cînd s-a dus la Constanța, să întîmpine vaporul, după ce a așteptat toată dimineața, vede o gioarsă mică și ruginită care se apropia păcănind de chei. În larg, doar șalupele militare care patrulau ca să se afle în treabă. Vaporul grecesc era atît de mic încît n-avea nume, ci doar un număr. Cînd se lipește de cheiul 127 și coboară pasarela, se urcă Sarkis la bord și întrebă de marfa pe numele lui, cu

inima ca strînsă. Un grec voios, care părea să fie chiar căpitanul, strigă ceva marinarului care lăsase pasarela pe mal. Marinarul se duce agale cu mîinile priponite în șolduri în cabina timonierului, iese de acolo cu un sac în spate și îl trîntește la picioarele lui Sarkis. Apoi se duce din nou în cabină și se mai întoarce cu un sac. Cînd i l-a adus și pe cel de-al treilea, Sarkis l-a îmbrățișat și i-a lăsat un bacșiș. I-a făcut semn hamalului pe care îl tocmise să se suie la bord. Dar de nerăbdător ce era a luat el însuși un sac în spate și l-a așezat pe mal. Ar fi vrut să se ducă înapoi să mai ia unul, dar hamalul s-a dat jos de pe vapor cu ceilalți doi saci, pe umeri. Scipion i-a mulțumit în gînd prietenului său Haiganuș de la Pireu. A ajuns în Medgidia cu personalul de seară. Cînd s-a dat jos din tren, se întunecase. Îl așteptau pe peron amîndoi băieții lui de prăvălie, cu roabele, care l-au întreat ce era în saci. Unul era cu cafea și aștilalți doi cu năut grecesc! le spune Sarkis. Și chiar dacă era rupt de oboseală, cînd s-a văzut cu cafeaua în prăvălie, a și pus-o la prăjit. Mai lua cîte un bob și-l ronțăia, să nu-l fure somnul, și-și făcea socoteli. Dacă Haiganuș îi trimisese trei saci de Arabica, din tot ațîția cîți îi ceruse, ne putem aștepta la o scădere a prețului. Ca negustor pașnic, Sarkis era mulțumit de acest semn că războiul e pe sfîrșite. Dar dacă se afla în oraș că făcuse rost de trei saci de cafea, nu de unul, cine i-ar mai fi dat cîți bani arvunise? După ce a prăjit cafea toată noaptea, Sarkis a umplut prăjitorul cu năut grecesc și a întezit focul cînd s-a luminat de ziuă, răspîndind asupra orașului mirosul cunoscut al lipsei de cafea. În timp ce păzea năutul pus la foc, Sarkis nu mai dorea la fel de tare să se termine războiul. Nu că nu n-ar fi vrut, dar afacerile sînt afaceri!

## Micul dejun

Cu ziarțele în mînă, Fănică i-a făcut o vizită exagerat de matinală judecătorului. L-a găsit la micul dejun. Omul legii mîncase primul ou, dintre cele două cu care își începuse ziua – unul la pahar, iar celălalt fiert tare. Fănică se trezise de la patru dimineață – băuse cafea cu rom fără zahăr împreună cu Ion chelnerul, care o și pregătise cum știa el. Luaseră apoi ziarle la citit și au ridicat ochii unul spre celălalt după ce au văzut titlurile groase de sus, cele care în ultimele luni nu mai anunțau nimic bun. La Tribunalul Poporului începuse procesul ziarștilor naționaliști acuzați de crime de război. Bine dispus, chelnerul i-a spus că, dacă procesul ăsta merge înainte, nu va mai avea cine să scrie ziarle. Erau înșirați acolo Stelian Popescu, proprietarul Universului, Pamfil Șeicar de la Curentul, Mircea Grigorescu de la Vremea, bașca legionarii care scăpaseră de pușcărie în timpul Mareșalului și poetul Radu Gyr. Ionică era de părere că unii dintre ceilalți, mai mărunți, se rugaseră de tribunalul ăsta să-i acuze și pe ei, ca să nu treacă de proști în ochii cititorilor. Lui Fănică nu-i venea să rîdă. Ce era ăla Tribunal al Poporului? Ionică nu știa nici el prea bine. Poate că era ceva ca la americani, cu jurați, deși mai degrabă o fi ca la tribunalele rușilor, unde, cică, dreptatea se făcea pe picior.

Până s-a făcut o oră cît de cît cuviincioasă, s-a mai dus Fănică în bucătăria restaurantului să adulmece oalele cu ciorbă și cratițele în care fierbeau mîncărurile cu sos. Miroseau bine, ceea ce l-a mai înșeninat puțin. Băieții de peron ieșiseră la treabă. S-a dus la unul dintre ei, pe care-l luase de probă, și i-a cerut un covrig, să-l vadă cum se descurcă. Duțulică ăsta avea 13 ani. Maică-sa rămăsese văduvă cu vreo două luni înainte de sfîrșitul războiului. Venise la el cu băiatul de mînă, să i-l dea de prîcopsală. Duțulică ar fi vrut să intre la o școală de mecanici de locomotivă. Era cam devreme. Fănică și-a adus aminte, cînd l-a văzut mic și serios cum era el, cînd tatăl lui îl adusesse ucenic la brutărie, să învețe meseria de mic. Cînd i-a cerut covrigul, Duțulache i-a cerut banii și apoi l-a lăsat să și-l aleagă, din ochi, nu pe pipăite, iar cînd și-a dat seama că el era, s-a îmbătoșat cu vocea lui de copil: „Domnule Theodorescu, mi-ai dat bani fieși, eu ce cîștig de aici?”. Fănică a mușcat din covrigul cald: „Nimic! Se întîmplă și asta...”. A vrut să-i dea totuși un bacșiș foșnitor, dar s-a răzgîndit. Nu-și trimitea băieții de peron la cerșit! Cînd a luat o birjă și s-a dus acasă la judecător, îi mai trecuse ceva din neliniștea cu care citise ziarle. Ce-l priveau pe el treburile de la București?! Totuși îi rămăsese în gît întrebarea despre Tribunalul Poporului. Iar el care se mai scăpase ca susținător al Mareșalului după ce îi desființase pe legionari, intra în aceeași ciorbă cu criminalii de război?

Judecătorul l-a invitat să se servească măcar cu o felie de salam de pe farfurioară, înainte de a-i răspunde. Apoi

a tăiat în două oul tare cu care își încheia micul dejun.

Tribunalul Poporului, domnule Theodorescu, e o rușine pentru ideea de justiție. Dacă vrei să ai sentința dorită, faci un asemenea tribunal. Dar s-ar putea ca această rușine să devină regula proceselor de la noi, l-a prevenit judecătorul. Și ce-o să se întîmple?, l-a întreat Fănică. Judecătorul a scos cu vîrf de cuțitului o jumătate de ou din coajă. După ce a terminat, i-a arătat căciuraru-lui coaja goală a oului. Asta urma să se întîmple. Cum adică?, n-a priceput Fănică. Era simplu, totul va fi legal, doar că va lipsi ceva din această legalitate. Apoi judecătorul a scos din coajă și cea de-a doua jumătate a oului și a apăsat cu palma carapacea golită, sfărîmînd-o încet, pînă a făcut-o una cu tăblia mesei.

## Austeritate

Pe ascuns și nu prea, Cici modista cîștiga bani frumoși de la fetele din deal. Nu le chema la atelier să le ia măsura de teamă să nu-și piardă celelalte cliențe din oraș. Își făcea ea drum la stabiliment, dis-de-dimineață, cu birja, cînd străzile erau pustii. O întîmpina doamna Sorica însăși, înaltă și încă subțire în talie. După calculele modistei, Sorica trecuse bine de 50 de ani, dar n-avea decît vreo cîteva fire albe în părul ei negru-albăstrui. Își păstrase în obraji frăgezimea cu care venise acum 20 de ani împreună cu patru fete și cumpărase hotelul lui Chelu. Afacerea cu același soi de investiții pe care o începuse cu cîțiva ani înainte kir Kalos Filipaki, cum își zicea grecul care venise de la Galați însoțit de toate prostituatelor îndrăgostite de el, mersese atît de prost, că, în pofida iubirii lor dezinteresate pentru el, tinerele sale angajate l-au părăsit una cîte una, fiindcă aici mureau de foame. Kir Filipaki nu era chel, își radea tot părul de pe cap, ceea ce, se spunea, le cucerea pe mai toate femeile asupra cărora îi cădeau ochii. Bila lui promițătoare pentru domnișoarele dezvirginate de logodnici mustăcioși precipitați le stîrnea interesul și doamnelor ai căror soți își onorau fără avînt îndatoririle conjugale. Cu înfățișarea ei de femeie serioasă, dar atrăgătoare, Sorica i-a făcut să vină în deal mai întîi pe negustorii holtei din oraș, care nu călcase aici pentru că n-aveau ochi să-l vadă pe chelios. Au urmat adolescenții care dăduseră tîrcoale hotelului, dar nu îndrăzniseră, de rușine, să-i calce pragul. Afacerile Soricai au început să meargă de-abia cînd au aflat de schimbarea patronului de la stabiliment bărbații energici din satele învecinate, constanțenii discreți, care nu călcau în bordelurile din orașul lor, și chiar bucureștenii care aflaseră de reputația ei paradoxală. Sorica a mai construit o clădire, lipită de hotelul lui Chelu, de-abia cînd a putut conta și pe ofițerii și soldații regimentului care se instalaseră în barăcile de lîngă oraș. Intrări separate și prețuri mai mari în clădirea nouă, să nu dea ofițerii nas în nas cu soldații lor, tocmai acolo.

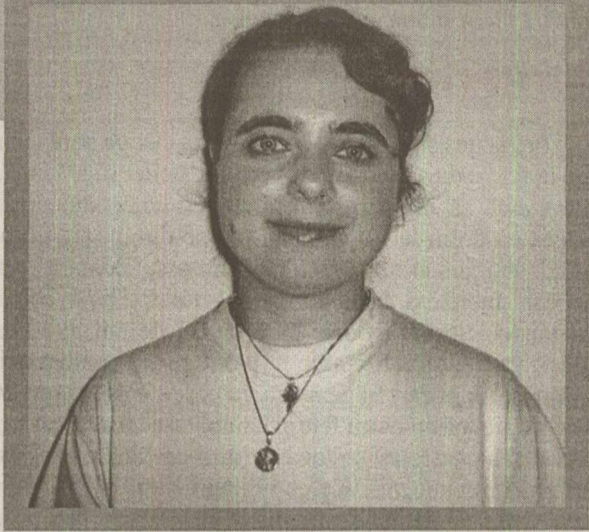
De cînd veniseră rușii în Medgidia, fetele Soricai începuseră să plece de raul lor, chiar dacă ea se ducea la comandament să se plîngă de comportamentul unora dintre soldații care dădeau năvală peste fetele care munceau, în felul lor, în hotelul ei în care se închiriau camere cu ora. Dezamăgită că nici primarul n-o ajuta și că șeful de post îi spunea că nu-i poate aresta pe ruși, Sorica o întrea-bă pe modistă, care se lăuda că e feministă, cu vederi socialiste, dacă nu le-ar primi în rînd cu ea și pe fetele ei. O iau căldurile pe Cici cînd se gîndește că le-ar putea mîngăia și altfel decît atunci cînd le măsura cu centimetrul pe fetele Soricai. Dar din singurătatea ei de unică feministă a orașului îi spune patroanei că mișcarea ei respinge prostituția, chiar dacă o constată cu înțelegere pentru femeile care se îndeletnicesc cu așa ceva. Adică, o contrazice Sorica, Cici nu voia să primească prostituate în mișcarea asta de frică să nu se afle în oraș că feminismul ei era susținut de ele și să se facă de rîs. Modista nu se lasă nici ea: dacă feminismul ar fi fost mai puternic, le-ar fi luat sub aripă și pe angajatele doamnei Sorica, dar, așa, n-ar fi zis tot orașul că era un sindicat al prostituatelor?

Au ieșit vreo cîteva fete, somnoroase, de prin camerele lor. Cînd a scos Cici camețelul și centimetrul din poșetă să le ia măsura pentru rochii, nu s-a apropiat nici una de ea. Astea erau vremuri să faci lux? Să aibă rușii ce rupe, cînd dădeau buzna peste ele?! Îi aduseseră niște fuste vechi, să le întorcă pe dos. Cici n-ar fi avut nimic împotriva austerității lor. Se potrivea cu principiile sale politice secrete, dar cu amînări și cu rochii întoarse atelierul ei de modă nu mai avea zile multe.

(Fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție la Editura Cartea Românească)



# Constanța ROȘOIU



Copaci... Peste tot numai copaci. Și nici o cărare nicăieri. Doamne, cum oi fi nimerit în pădurea asta?! Și cum să fac să ies odată din ea? A, știu: o să merg drept înainte. Trebuie să dau eu de o margine a pădurii! Că doar n-o fi atât de mare! „Drept înainte nu poți ajunge prea departe!” mi-ar spune acum Micul Prinț.

„Știi să întreb, despre miei despre flori./ Odată, într-o pădure-am sărutat un izvor!”... la, la, la, la „Pot să-mi iau locul lângă tine pe Stea?/ Da, spuse Prințul, ești prietena mea!”

Așa, vezi, e mult mai bine! Când cînti, totul arată mult mai bine! Poate pentru că nu mai ai timp să gîndești. Cui îi pasă?

Dar ce se-ntîmplă? De ce nu mai vor să mă asculte picioarele?! N-or avea rădăcini? Și ce miroase atât de urît?! A, nu! Nu se poate! O mlaștină în mijlocul pădurii?! Ah, și miroase groaznic! Nu mai pot înainta deloc! Și copacii ăștia parcă nu se mai opresc din creșcut... Sunt tot mai înalți, și mai înalți, și mai înalți.. Sau eu sunt tot mai mică!? Sau o fi de vină mlaștina asta puturoasă care, iată, mi-a ajuns la șolduri. De parcă s-ar hrăni cu trupul meu. Trebuie să fac ceva!

A deschis ochii larg, larg, cât a putut de larg, pentru a cuprinde tot întunericul din încăperea, să se bucure din plin de el, căci întunericul făcuse să dispară și pădurea, și mlaștina, și... Ah, nu, mirosul nu-l putuse alunga. Un miros greu, în care distingea parcă urme de alcool ieftin, și de ceapă, și urme vagi de mucegai, îi izbise nările, în clipa în care se smulseseră din vis.

Deschise ochii mai larg, și, ridicînd capul de pe pernă și sprijinindu-se în coate, încercă să găsească punctele de reper ale camerei, cele care îi dădeau, în astfel de momente, de după coșmaruri, certitudinea că totul se petrecuse doar în vis. Dar nu, nu avea nici o șansă! În locul avionului de lemn care afirma din tavan, pe post de lustră, din vremea cînd, copil fiind, visa să ajungă pe planeta Micului Prinț, privirea, obișnuită acum cu întunericul nu chiar atât de profund cum i se păruse inițial, a dat peste un bec ce cobora direct din tavan. Iar în locul cărților din biblioteca ce se-ntindea pe întreaga suprafață a unui perete și jumătate, a ghicit mai mult în întuneric o sobă de teracotă. Nici „Bărcile” lui Van Gogh – o reproducere care, la un moment dat, îi costase destul de mulți bani pe părinți – nu erau de găsit pe nici unul dintre pereții încăperii, pereți care, acum își amintea cu exactitate, nu aveau nimic din albastrul liniștitor ai celor de acasă de la ea.

„Nu te mai foi atât!”

Mai mult bănuise vorbele mormăite, care o făcuseră să încremenească pentru câteva clipe, de parcă oricînd se putea aștepta la un atac din partea celui care zăcea lângă ea. Clipelor de încremenire le-a luat repede locul un zîmbet mulțumit. Pînă la urmă, scăpase de coșmar; cel care deja începuse din nou să sforăie lângă ea era bărbatul pe care îl iubea și lângă care și-ar fi dorit să trăiască toată viața. Mă rog, ceva mai tîrziu, a constatat că „toată viața” înseamnă mult mai puțin decît și-ar fi putut vreodată închipui. Dar aceea era prima noapte cînd rămăsese să doarmă la el și nu avea nici un motiv să nu fie fericită. Mizeria?! Amănunt nesemnificativ! Mirosul de... mlaștină?! Cînd iubești nimeni și nimic nu-ți poate sta în cale!

De altfel, în spatele pleoapelor abia închise îi apăruse atît de clară imaginea unei camere atît de luminoase, de parcă ar fi avut o fereastră cît un perete, cu plante ornamentale în

# O lideră anonimă

Un biografism diferit de al colegilor săi de generație poeți și prozatori, care-i în ultimă instanță ficțiune de calitate, un așa-zis mizerabilism, așijderea, dominat de tonalitatea gravă a smereniei-umilinței asumate, care-i tot ficțiune, proză sută la sută, necondiționată de nici un fel de imixtiuni-digresiuni paraliterare. Acestea ar fi, la o evaluare sumară, datele originalității Constanței Roșoiu (născută în 1978). *Drumul șerpuit* și alte povestiri de același calibru și penetranță, ce ar putea alcătui oricînd un volum de debut premiat, mă îndreptătesc să văd în ea o lideră anonimă a prozei două-miiste, inexistentă după părerea unor critic. Și totuși...

Radu Aldulescu

fiecare colț și cu mușcate albe și roz, și grenă, în dreptul ferestrei imense. Somnul o furase din nou, pe nesimțite, iar a doua zi, cînd s-a trezit, camera luminoasă nu mai exista nici ca amintire. Rămăsese doar o mușcată prăpădită, cu multe frunze îngălbenite și nici o floare, ivită de după cerșaful din pînză mov cu flori albe, cu care el acoperise seara fereastra („Habar n-ai ce vecini curioși avem! Sunt în stare să doarmă cu nasul lipit de geam pentru a nu scăpa nimic din ce se întîmplă aici!”, îi spusese, uitînd probabil că fereastra e așezată la o înălțime care poate doar baschetbalistului chinez de aproape doi-metri-jumate, pe care îl visase și ea într-o noapte, i-ar fi permis să privească înăuntru). Totuși, bine că exista și fereastra aceasta, chiar și așa cu mult mai aproape de tavan decît de podea cum era ea. Era doar cu puțin mai mică decît fereastra ei de acasă și lăsa să pătrundă în încăperea lumina naturală.

Cînd a venit ea prima oară aici, exista doar o fereastră care dădea într-o magazie veche, folosită doar pentru a stopa razele de soare în încercarea lor de a intra în cameră. De aceea, totul în acea cameră se petrecea la lumina becului agățat direct de tavan, astfel că totul părea la polul opus perfecțiunii, și curățenia din cameră, și oglinda pătată, și masa joasă din scînduri nefinisate, făcută probabil într-un moment de grabă maximă, de vreme ce ciorba se vărsa întotdeauna, indiferent de locul de pe această masă pe care i-l găseai farfuriei. Aproape de fiecare dată cînd făcea curat pe această masă, îi intra cîte o așchie de la scînduri pe sub piele. Și, credeți-mă, cînd îi intra o așchie pe sub piele e cu totul și cu totul altceva decît atunci cînd îi intra un om pe sub piele.

Interesant era însă că, în acea încăperea în care întunericul era la el acasă, în orice moment al zilei, zierele aveau mare căutare, parcă mai mare ca în redacția săptămînalului la care lucra ea. Atîta doar că aici aveau cu mult mai multe întrebunări decît obținerea sau verificarea de informații; cu ele se aprindea focul, se înveleau pachetele cu mîncare pentru serviciu, se puneau pătrunjelul tocat fărînt la uscat, se aduna gunoiul în ele, se acoperea masa aceea joasă, din scîndură... Masa aceea atît de darnică în așchii, care îi amintea de fiecare dată de o cruce pe care o văzuse odată, în curtea unei școli. Era o cruce încropită la repezeală din două scînduri, ce semănau leit cu scîndurile mesei ăștia, pe care cineva scrisese, cu litere de tipar, „Sonia, îmi pare rău!”. Ei, dacă altcineva s-ar fi gîndit să scrie și pe scîndurile din care făcuse masa „Îmi pare rău!”, la fiecare așchie primită în podul palmei, poate ar fi fost ca atunci cînd o ființă ar fi încercat să-i intre pe sub piele. Și poate s-ar fi obișnuit și ea mai ușor cu suprafața denivelată a mesei. Așa, de fiecare dată cînd venea la el acasă, era întîmpinată chiar de la poartă de crucea aceea din fier forjat, înfiptă în pămînt la marginea drumului, ca semn că acolo murise un om. De altfel, tot drumul pe care îl parcurgea de la stația de autobuz pînă la nr. 70 din sat, unde stătea el, părea un slalom de aproape doi kilometri printre cruci negre de fier. Unele erau făcute din fier forjat, altele din niște țevi, cu înfloritură la capete, sudate una peste alta. Unele erau mai mari, altele mai mici. Unele aveau în jurul lor un gîrduleț, altele ieșeau direct din pămînt. Unele aveau puse lîngă ele flori naturale sau artificiale, mai vechi sau mai proaspete, altele aveau în jur doar buruieni cît ele de înalte. Dar toate, absolut toate, aveau pe ele un nume și măcar doi ani – al nașterii și al morții, atît! Restul poveștii dintre cei doi ani de pe cruce ținea doar de imaginația sau de amintirile trecătorilor. Povestea asta îi făcea drumul mai ușor sau mai greu. Parcă mai mult mai greu, pentru că podul pe care îl avea de traversat era lung și șerpuit și nu toți șoferii înțelegeau viclenia aceluia șarpe asfaltat, iar ea știa asta, mai ales din numărul crucilor pe lîngă care trecea, multe cu o poveste mult prea scurtă. Și-atunci o apuca groaza că ar putea și ea să devină o cruce neagră de fier între două lumi: a lui și a ei. Dar, uite, nu s-a întîmplat niciodată asta, de vreme ce acum stă în camera ei albastră, cu spatele și palmele lipite de podea, încercînd să înțeleagă dacă greșise cu ceva și contribuise astfel la vestea care-o-ncremeneșe sau aceasta era doar răspunsul la întrebarea urlată adesea de el, cu vorbe-mplecticite: „Doamne, chiar trebuie să plătesc eu pentru păcatele lor?”. Își atinge mereu ținta – crucea de la poarta lui Vasile Dragu, Vali al ei, cum îi plăcea să-l alinte, sau Lică al lor, cum o corecta mereu blonda care se recomandase încă de la prima întîlnire „cumnată-tă”. Așa

cum, de altfel, i se recomandase, cu cîțiva ani în urmă, și lui Vali, în ziua cînd dăduse prima oară cu ochii de crucea neagră de la poarta familiei Dragu și-și mutase țigara dintre degetele mîinii drepte între cele ale mîinii stîngi, nu pentru a-și face semnul Sfintei Cruci, ci pentru a face cunoștință cu unul dintre cei trei cumnați pe care urma să îi aibă chiar din acea clipă. Despre cruce nu a întrebat nimic niciodată. Nu îi plăceau decît poveștile cu iz de bîrfă despre oameni în viață – vecini și vecine, Răduleasca și Andreea Marin, cumnații și cumnatele, Dolănescu și Maria Ciobanu, fostele iubiri ale lui Lică, pe care, negreșit, le cunoscuse și ea foarte bine, doar îi fuseseră și ele cumnate.

Elenei însă nu-i putea scăpa tocmai povestea crucii punînd mereu capăt drumului ei prin satul acesta de la margine de București, cu atît mai mult cu cît avea iz de realitate, că doar părinții lui Vali nu și-or fi construit casa taman lîngă o cruce răsărită din senin.

„Șșșt! Să nu ne audă careva!”, așa își începuse Vali povestea șoptită, pe semiîntuneric (fereastra nouă nu exista pe atunci, iar becul din tavan fusese stins, pentru a-i face pe ceilalți să creadă că ei nu sunt acolo). Iar după ce a învățat cheia în ușa pe interior, a continuat în șoaptă: „Eu îți spun, dar să nu mai spui la nimeni și mai ales cumnată-mii. Ea nu trebuie să știe nimic! Frate-miu Mihăiță s-a încurcat pe la optize ani cu o țigancă și l-a făcut pe fiu-su ăla mare, Alin. Și cum mama nu a vrut-o deloc pe ea, i-a interzis să-i intre în curte. Îți cresc eu băiatul, dar cu ea în curte la mine nu ai ce căuta! Așa zbiera la frate-miu, care legăna copilul în brațe, cred că pentru a se liniști pe el, nu pe băiat, că așa mica dormea. Așa a zbirat mama de cînd o știu, și la noi, și la tata... Păi, ce, crezi că degeaba tata și-a luat cîmpii și s-a mutat la vecina Florica, de-i bleastă mama mereu pe-amîndoi, și cînd trece și cînd nu trece prin dreptul porții lor. Și parcă i-a folosit la ceva! Că ea a rămas paralizată pe partea dreaptă, de nervi, iar tata e bine-mersi, cu Florica lui, văduvă tînră, în putere, care-l spală, îl îngrijește, îi dă să mîncepe numai mîncare bună și nici nu se atinge de pensia lui, de poate el să-și ia țigări și băutură cît nu poate să dă... Da' să știi că blestemele s-au prins de el, că de-aia a avut pînă acum vreo trei accidente, după care s-a ales și cu o țigă metalică într-un picior, de la genunchi în sus. Așa... Și asta, mama lui Alin, venea mereu și făcea planton în fața porții noastre, doar, doar mama s-o-ndura și i-o arată ei băiatul. Dar mama, nimic... Ieșea în ușa casei și de-acolo începea să zbiere din nou la ea tot felul de blesteme, de biata femeie se sătura și s-o asculte, și să mai plîngă, și pleca... Într-o dimineață – încă nu se luminase de ziuă, că era iarnă; și mai era și un pic de ceață – a băut vreo două pahare de votcă, să-și facă curaj, a venit și a strigat la poartă: Tanti Leano, dacă nu-mi arăți băiatul, eu mă-ntind în fața porții matală să treacă mașinile peste mine și să mă facă una cu asfaltul. Că eu nu mai suport, tanti Leano! Du-te, mă Mihăiță, și spune-i să tacă odată, că trezește tot satul și nu-i frumos! Atît a avut de zis mama. Iar scîlîmbatul de frate-miu s-a întors pe partea cealaltă în pat. După cîteva minute, m-am ridicat eu din pat cu gîndul să mă duc la poartă s-o liniștesc. Nici nu observasem că nu i se mai auzea glasul! Cînd mai aveau doar un pas, doi, pînă la poartă, am auzit o bușitură înfundată și apoi scîrțîit de la frîne. Am deschis poarta ca într-un vis și am rămas încrămențit, bănuind ce s-a întîmplat. Parcă-mi era și frică să mai fac vreun pas. În fața mea, la vreo doi-trei metri, pe asfalt se vedea ceva așa, ca un ghemotoc mai mare. Ce-ai făcut, femeie? Ce mi-ai făcut? striga și plîngea, în același timp, șoferul camionului. I-a ridicat capul și a început să i-l scuture disperat, ca și cum ar fi vrut să trezească din somn. De ce, femeie? De ce, Doamne? De ce tocmai mie să mi se întîmple? A întors apoi capul spre mine și, privindu-mă în ochi speriat, a început să îmi spună precipitat: Nici n-am văzut-o! Ai cuvîntul meu că nu ai văzut-o! Cum să o vezi? Stătea întinsă pe șosea, cu fața în sus și mîinile pe piept. Mi-am dat seama de asta cînd de era prea tîrziu! Ai cuvîntul meu, domne! Ai cuvîntul meu Doamne, ce mă fac eu? Iar eu nici nu știam cum ar trebui să procedez, ce ar trebui să fac! M-am dus în casă, dar cred că am făcut un secol pînă să ajung. Cînd am dat să deschid gura să spun ce s-a întîmplat, mi-am dat seama că nu pot, nu a voce. M-am dus la mine în cameră, am luat sticla cu coniac pe care mi-o dăduse tanti Florica cînd fusesem cu o



înainte să vorbesc cu tata ceva, am dus-o la gură și nu am mai dat-o la o parte pînă nu am simțit că mă arde stomacul. Deja se golise jumate din ea. Dar nu m-am îmbătat, chit că eram nemîncat. În schimb, am putut spune doar atît: Bă, a murit Tudorița! Și, uite-acum îmi dau seama, ce ghinion pe mama, că tot Tudorița o cheamă și pe nevasta lui frate-miu Nelu. Poate de-aia n-o place nici pe-asta. O avea ceva cu numele ăsta și noi nu știm! Vezi să nu spui la nimeni ce ți-am povestit eu acum!”

„Mai bine mă ridic și mă așez pe canapea!”, îi trecu prin minte. „Parcă poți să știi de unde apare un camion și îl nenorocesc pe viață pe bietul șofer. Că pe ceața asta sigur nu m-ar vedea!” Chiar așa, ar fi fost mai bine dacă, în loc să se întindă pe covorul cărămiziu din camera ei cu pereți bleu, s-ar fi întins pe asfaltul fierbinte al podului șerpuit dintre lumea lui și lumea ei?! Nu! Poate ar fi fost mai bine dacă s-ar fi oprit la capul podului; n-ar mai fi văzut crucea de la poartă familiei Dragu și nu l-ar mai fi auzit pe Vali al ei – sau Lică al lor – spunîndu-i printre lacrimi, la finalul poveștii șoptite: „În ce familie nenorocită m-am născut!”. Dar pentru că auzise acele vorbe, acolo, în semiîntunericul camerei cu ferestre spre o magazie nefolosită, a trebuit de atunci să le tot asculte mereu, însoțite uneori de concluzii lacrimogene, ca „Nimeni, da’ absolut nimeni nu mă iubește! Nici măcar tu!”. sau de amenințarea zberiată cu pumni în pereți: „Vă omor pe toți!”. Povestea cu pumnii în pereți se repeta însă numai după ce participa la petrecerile organizate de tatăl lui și de tanti Florica, cînd uita definitiv de cît de bine gătește mama lui vitregă, doar pentru că era prea preocupat de umplerea paharelor, dintre care al lui se golea cel mai des. La astfel de petreceri, Vali nu mai auzea nici rugămintele ei de a se opri din băut, nici vorbele împleticite ale tatălui: „Leațo, hai să te joc, Leațo! Ah, ce mai semeni cu nevastă-mea cînd era tînără, Leațo! Și te cheamă ca și pe ea!”.

„Eh, seamănă cu tată-său, mamă!”, încercase mama lui Vali s-o liniștească după o primă astfel de petrecere și după o primă noapte în care ea-i luase în serios vorbele zberiate cu pumni în pereți, și încercase din răspuț să-l covingă și că măcar ea îl iubește din tot sufletul, și că nu e cazul să omoare pe nimeni. „Dar așa sunt bărbații, ce să le faci? Se mai îmbată și ei, din cînd în cînd, că doar n-or fi sfinți. Tată-său, așa cum a fost el, că și lui i-a plăcut să beaaa, oho! și încă cum! Da’, să știi, nu a ridicat o dată palma să dea în mine. Și mi-a făcut și casa asta... N-a fost rău deloc! Da’ l-a păcălit curva așta, de l-a făcut să se ducă la ea! Arză-ar focu’ să-i ardă pe-amîndoi!” „Nu mai blestema, mamaie, că nu știi asupra cui cade!” Dar mamaie nici nu l-a băgat în seamă pe Vali, de parcă nici nu l-ar fi văzut cînd a trecut prin dreptul ușii de la camera în care o invitase pe Elena, să mai vorbească și ele un pic.

„Ehei, ce petreceri erau în casa asta odată! Numai ce mă trezeam cu lăutarii la poartă. Da, da, lăutari în toată regula. Îi aducea Gică de la restaurant, cînd se oprea să cumpere vin și carne pentru grătar. Cînta muzica toată noaptea și vecinii nu se supărau. Ba, cîte unii veneau și ei! Aducea colo o sticlă de ceva sau o bucată de carne, de brînză, deh, ce avea să facă... Și ce bine ne simțeam cu toții! Și ce veselie era! Acolo, la restaurantu’ ăla, am făcut și nunta lui fii-mea a mare, Fănică, măcar că ea a crescut de mică la soru-mea în Tîrgu-Jiu. Cînd avea cinci ani mi-a cerut-o soru-mea. Dă-mi-o, fă, că tu mai ai doi, și eu n-am nici unul! Și tu ai mai face vreunul, da’ eu... Și i-am dat-o, să aibe și ea un sprîjin colo, la bătrînețe. Da’ nunta noi i-am făcut-o! Păi, făcea oricine nuntă la restaurant?! E, Gică a făcut! Păcat, săraca, că n-a avut noroc! A murit bărbatu-său tînăr. Păcat de el, că era băiat deștept, frumos; era cadru militar, da’, uite, nu mai știi ce grad avea. De supărare a murit, săracu’. Că fii-sa aia mică i-a venit gravidă acasă, la 16 ani. Păi, bine bre, tanti Leano, că așa îmi ziceau și el, și fii-mea... Păi și cu școala ce face, bre? Măcar să fi terminat și ea liceu’, nu zic de facultate. Și ăla nici n-o ia de nevastă! Cît mai încercai eu să-l liniștesc! Da’ degeaba! Plîngea și ofta întruna, mai rău ca o femeie. Da’ eu cred că fii-sa, Narcisa, nici nu știa al cui e copilul’, că cum umbla ea cu mulți... Păi, cine s-o mai ia pe ea cu copil mic?! Numai Lică al meu se găsi să fie domn și s-o ia de nevastă pe-aia de se culcă prima oară cu ea. Îi spuse aia că-i gravidă și el, gata! Nici nu făcuse armata și deja spăla la scutece. Da’ las’ că-i prinde bine acum, că te-nvață el pe tine cum să crești copilul’. E, cînd o să-l aveți! Cînd i-am spus, mă, mamă, nu te-nsura, că asta te ia de prost și poate copilul’ nici nu-i al tău, nu m-a ascultat neam! Nu, că -a promis! Auzi, la el! Dup-aia, a venit plîngînd la mine, că, mamă, ai avut dreptate, nu trebuia să mă-nsor, că uite asta n-a-nșelat – vorba aia – cu tot satul’, și eu habar n-aveam. A fîs și un puști de el: Păi, băi, nene Lică, și eu am pus-o cu nevasta matală, bre! I-am zis și eu: lasă, mamă, că ești tînăr! De femei e plină lumea! Da, mamă, și fata?! Lasă, mamă, că i-o cresc eu! N-ai tu grijă! Tu du-te și trăiește-ți viața, că ești tînăr!”

Și el a ascultat-o pe maică-sa și și-a trăit viața cam cu cine și cum a putut el mai bine, pînă a întîlnit o roșcată, a cărei mamă își trăise și ea viața cu cine i-a putut face o casă cu etaj și cu cine i-a putut cumpăra mașină fetei. Mașină cu care fata putea urmări în voie cum își trăiește Lică viața cînd nu e cu ea, sau, cînd nu avea chef de urmărire, să și-o trăiască ea pe a ei, pe bancheta din spate a mașinii, cum o găsisse și Vasile Dragu odată, chiar la poarta casei ei. Nu i-a zis și nu

i-a făcut nimic. A trîntit doar poarta în urma lui, pe partea dinspre drum, și dus a fost! Pe jos, vreo șase kilometri, pe podul șerpuit, făcînd slalom printre crucile din fier și printre amintirile despre multe dintre poveștile acestor cruci.

„Dar să știi, Elena, că mie nu mi-a plăcut niciodată de Ana!”, îi mărturisise într-o seară Maria, fata lui Vali, care, la doar 12 ani, între orele de la școală și o plimbare seara, cu prietenele, trebuia să gătească, să spele și să o îngrijească pe mamaie Lenuța. „Degeaba a încercat ea să mă îmbuneze cu păpuși și rochițe! Eu tot nu am uitat că din cauza ei s-au despărțit mami și tati. Nu, Elena, nu-i adevărat ce ți-a spus mamaie. Mami a fost cu mine de mîna la ea acasă, dar Ana tot nu l-a lăsat în pace pe tati. Odată s-au bătut în autobuz, de se uita toată lumea la noi, ca la circ, și se amuzau toți, cum se trăgeau ele de păr și se zgîriau pe față, ca niște pisici. Iar mami i-a rupt lăntișorul de aur de la gît și Ana a început să plîngă... Cînd a auzit, tati a venit acasă, a bătut-o pe mami pînă cînd a leșinat și a trebuit să toarne apă rece pe ea, să o trezească. Apoi, a plecat la Ana! Iar mami a început să lipsească și ea de-acasă. Pe vremea aia, stăteam într-o garsonieră din blocurile muncitorești din Balotești. Pe mine mă lăsa singură în casă, la început doar cîteva ore; apoi cîte o noapte întreagă și, un pic mai tîrziu, cîte o săptămînă întreagă. Uneori, se întorcea acasă beată, cu o cutie de margarină și o piine; le lăsa și pleca din nou. O mai vedeam, de multe ori, mult după ce mi se termina piinea, obligîndu-mă să mă duc să cer de pe la vecini un colț de piine. Dacă vrei să mă crezi, la un moment dat, aveam și șobolani în casă, de atîta mizerie... Iar ușa de la intrare nu se mai încuia și eu nu puteam să dorm din cauza fricii. Mai tîrziu, dar oricum mult prea devreme, tata a vîndut apartamentul și a plecat la Ana, cu tot cu bani. Mama a plecat și ea de unde venise parcă numai pentru a mă face pe mine, adică dintr-o comună de pe lîngă Iași, o comună la care ajungi numai după ce mergi vreo trei kilometri și ceva pe jos, pe drumuri prea prăfuite dacă nu plouă, sau prea noroioase cînd udă Dumnezeu pămîntul. Eu am rămas la mamaie, dar tot o să scap eu de-aici într-o zi! Abia aștept să fac optîșpe ani!”

Cînd încercase să paseze la Vali mingea de foc primită de la Maria, el i-a răspuns fără să clipească: „Nuțico, e doar un copil! Trebuie să îți spun eu că nu caută cu poveștile ei decît să atragă atenția? Ce Dumnezeu, măi, Nuțico?! Te credeam fată deșteaptă! Sau la facultatea aia a voastră vă învață doar cum să bifați răspunsurile corect la examenul de-l dați pe calculator și nimic mai mult?!” După care, pe nerăsuflăte, a început să-i povestească ultimele pagini de roman citite. De la o vreme, prinsese drag de citit și de povestit ce citea.

Acum, Elena nu ar fi putut specifica dacă atunci îl crezuse pe el mai mult decît pe Maria sau și mai tare crezuse în puterea ei de a-l scăpa de viciele cele rele, cu vorba bună și cu ajutorul cărților făcute cadou, cu sau fără ocazie. „Un, doi, trei cînd număr iară./ S-a făcut mai rece-afară!” Sigur că – vorba cîntecului – afară e mai rece, doar e mijlocul iernii, dar uite că s-a făcut mai rece și în casă. Nici caloriferul nu mai face față; poate doar dacă ar fi și el ajutat cu o sută-două de coniac sau de votcă. Probabil așa gîndiseră și cei trei muncitori, un zidar de meserie și două ajutoare de-ale lui, despre care tocmai ce aflase în urmă cu vreo două ore de la „Știrile de la ora cinci”. Dar pe ei nu îi ajutaseră să se încălzească mult mai multe sute de coniac sau de votcă, ce-or fi băut ei acolo, așa că au băgat în priză și reșoul improvizat dintr-o bucată de BCA și o siguranță electrică. Cînd au văzut ei lumina care a înroșit siguranța electrică, așa i-a apucat o moleșeală și un somn, că nu le-a mai păsat că frigul e încă prezent în construcția pe care tocmai ce o amenajau pe interior și că acea căldură adusă de sutele de game de alcool și de firele alea băgate în priză e doar o părere. Și au adormit fără să-i mai poată cineva trezi vreodată din somn.

„Nuțico, pe frate-miu ăsta îl poți tu vindeca de multe, dar nu și de băutură. De femei, da, că vîd că te iubește, dar de băutură, niciodată! Ascultă-mă pe mine, că știu ce vorbesc! Uită-te la tata, că doar sunt născuți în aceeași zi. A avut accidente, a fost internat de vreo nu știu cîte ori pînă acum, în comă alcoolică, i s-a spus că dacă mai bea moare... Și?! L-ai văzut și tu cît bea și cît fumează! Nici că-i pasă!”

Așa-i spusese cel mai mic dintre frații Dragu într-o zi, cînd cu Vali deja nu se mai putea înțelege nimeni. Dar Elena nu a vrut să îl creadă nici în rușul capului.

„Nu-i același lucru, măi Nelule. Vali are o preocupare, nu ca tataie. El își are meseria asta de mecanic auto, pe care chiar și-o iubește, să știi! Și-apoi, el nu este ceea ce se cheamă un bețiv notoriu. Bea și el, din cînd în cînd, iar de îmbătat se îmbată doar cînd e nemîncat sau cînd îl supără ceva foarte tare.”

„Nemîncat e mai mereu, pentru că de multe ori înlocuiește mîncarea cu berea, iar de supărat se supără de fiecare dată cînd bea. Cît despre iubirea lui pentru meseria pe care o are, să nu uiți niciodată că de la iubire la ură e doar un pas!”

„Ia uite, na, că-l izbise înțelepciunea pe Prîslea Dragu!”, gîndise Elena ironic. Și probabil că-i scăpase și vreun zîmbet în colțul gurii, de vreme ce Nelu simțise nevoia să completeze:

„Nuțico, măcar atîta lucru am învățat și eu cît am stat la facultatea la care am fost trimis atunci cînd mi-au fost furate pensiile bătrînilor dintr-un sat întreg, de pe o lună, pentru că

eram prea beat să mai știu ce fac cu geanta, cascheta și bicicleta de poștaş! Că acolo, la Mititica, e o adevărată facultate a vieții, Nuțico! Și să-ți mai spun ceva: cu vorba bună nu obții absolut nimic de la Lică; poate doar călcătu-n picioare, cu toată iubirea ta și-a lui.”

A doua zi, cînd Elena i-a relatat pe scurt discuția ei cu Nelu, Vali găsisse de cuvînt să răspundă iritat: „Păi, de, dacă atunci cînd era mic îi dădeam lui să bea tot laptele pe care-l aduceam de la ferma unde lucram după orele de școală, iar eu beam numai apă cu zahăr, ce să fac?! Simt și eu acum nevoia să beau ceva mai consistent. Mai bine te-ai duce și tu pînă la market să-mi iei și mie o bere la doi litri și o Fanta de-aia de lămîie, să mă dreg un pic după coniacul de-aseară.”

Cînd se-ntorcea de la chioșcul din sat supranumit „market”, cu sutul și cu o bucată de telemea de vacă, în loc de bere, s-a întîlnit cu Maria. „M-a trimis tati după bere. Zice că știe el prea bine că tu o să te întorci acasă fără bere. N-ai ce-i face, Nuți! El e în stare să bea și spirt, dacă nu are altceva. Ahă, cînd era cu Ana a băut de multe ori spirt strecurat prin piine și, dup-aia, cîcă se-agăta de gratiile de la ferestre și începea să bocească, ca bocitoarele la mort, cu ochii către cer. Doar că la el nu-nțelegeai o iotă din povestea strigată printre lacrimi. Iar a doua zi nu-și mai amintea nimic!”

„Ei bine, începînd de astăzi, își va aminti absolut totul a doua zi că nici gratii nu mai sunt la ferestre și nici băutura multă nu-i va mai curge prin vene!”, o asigurase atunci Elena pe biata copilă. Și, într-adevăr, era hotărîtă să schimbe foaia. Nu pe aceea din romanul pe care-l citea Vali la vreme de mahmureală, ci pe aceea care conținea metodele de lucru în încercarea ei de a-l face să renunțe la băutură. Mai întîi, l-a amenințat că-l părăsește definitiv, dar drumul șerpuit o atrăgea parcă mai tare decît dorința de a-l vindeca pe Vali de patimi. Apoi, a încercat să se îmbete și ea măcar o dată, sperînd că, dacă o va vedea într-un asemenea hal, el va înțelege mesajul ei. Și poate ar fi înțeles, dar nu i-a reușit niciodată beția, oricît a încercat. Întotdeauna se oprea în prag și nu putea să pășească dincolo. Probabil, pentru că nu se supăra suficient de tare! Sau poate pentru că mîncă prea bine...

Abia în prima noapte de Revelion petrecută în casa lui a înțeles că Nelu avusese dreptate: la orice ar fi putut să-l facă să renunțe, dar nu la băutură. Pregătise atunci mîncare pentru întreaga familie și ceva în plus. Iar acel „în plus” contase cel mai mult, pentru că Lică avusese ideea de a-și chema și frații, și cumnatele în camera lui. Iar aceștia veniseră și ei cu ce aveau mai la-ndemînă: unul cu o sticlă de țuică „de-aia bună, de la țară, de la soacră-mea, băi, Lică!”, iar celălalt, cu o sticlă de coniac. De șampanie se ocupase Elena, căci la asta ea se pricepea cel mai bine. Șampania însă contase cel mai puțin pentru ceilalți, căci, la miezul nopții, cînd ar fi trebuit să pocnească sticlele de la-mulți-ani, Lică dormea de ceva vreme, iar frații și cumnatele plecaseră și ei, pe la camerele lor. A desfăcut și ea, de una singură, sticla de șampanie, avînd grijă să facă cît mai puțin zgomot și, după ce a dat noroc cu imaginea din oglindă, s-a așezat în fața televizorului direct pe podea, sprijinită de patul din care se auzea sforăitul lui Lică și a început să bea liniștită, cu înghițituri mici, la-mulți-ani-ul spumant, pînă termină tot paharul. Iar între fiecare două înghițituri prin minte îi rulau secvențele scurte film al încercării lor de relație. Erau aceleași secvențe care-i rulează și-acum prin minte, acum, cînd știe că drumul șerpuit al vieții lui Vasile Dragu de după noaptea aceea de Revelion însemnase mai întîi renunțarea la meseria pe care totuși și-o iubea atît de mult, apoi lucrul, cu ziua, ca ajutor de zidar, pe la case aflate în construcție prin împrejurimi și, în final, somnul dintr-o noapte de iarnă, după o zi de muncă la amenajarea interioară a unei astfel de case, somn din care nu l-a mai putut nimeni trezi vreodată. Nici măcar focul de care mama lui amintea atît de des în blestemele ei și care, din toată familia, se găsisse să-l ardă tocmai pe el.

Visul cu copacii și mlaștina urît mirositoare din prima noapte petrecută la el acasă și seara în care Lică venise la ea acasă, conducîndu-și singur mașina, pe drumul acela șerpuit, pentru a-i spune, printre lacrimi de alcool, că îi era dor de ea, și toate clipele cînd coniacul se transforma în hohote de plîns isteric și urlete aruncate spre ziduri, care ziduri însă se încăpățîneau să-i răspundă, deși el știa prea bine ce urechi fine au, și-atunci urletele se transformau în pumni și veșnică amenințare: „Vă omor, mă! Vă omor pe toți!”, de parcă zidurile acelea chiar ar fi avut viață și ar fi putut să moară, și concluzia de dinainte de somn „Nimeni, absolut nimeni nu mă iubește! Nici măcar tu!”. Toate acestea erau secvențe suficiente care să o determine atunci, în zorii de după noaptea aceea de Revelion, după ce golise pînă la fund, cu înghițituri mici, dar sigure paharul de la-mulți-ani, să se ridice hotărîtă de pe podea, să scrie pe oglindă „La mulți ani!”, cu creionul multifuncțional de machiaj, cu care ar fi putut să își coloreze și ochii, și obrazii, și buzele, iar cu creionul mecanic să-l citeze pe spatele unei iconițe pe Sfîntul Vasile, scriind cu litere de tipar „Adevărata filosofie a vieții stă în a te gîndi în permanență la moarte!”, și-apoi să-nchidă ușa în urma ei, avînd însă grijă să o facă să scrie cît mai puțin, pentru a o porni spre casă, pe drumul șerpuit, făcînd slalom printre crucile de fier, încercînd să inventeze povestea fiecărei cruci.



# REMEMBER MARIN PREDA

MIRCEA MICU

*M-am gândit inițial să intitulez paginile care vor urma „Adevărul despre Marin Preda“ un titlu, desigur, incitant dar pretențios și, ca să zic așa, interpretabil. De fapt, ce adevăr puteam să comunic eu despre „Marele singuratic“, despre prozatorul a cărei dispariție a marcat multă lume.*

*Mi-a venit în minte acest titlu în urma sutelor de interpelări, a întrebărilor puse de oamenii din diverse colțuri ale țării care, fresc, vroiau să știe cum a trăit Marin Preda, dar, mai ales, cum a... murit.*

*Am ascultat și citit zeci de variante stupide sau fanteziste argumentate copilărește, preluate după ureche, transmise sau înțelese eronat despre dispariția sa.*

*Voi încerca, pe cât pot, să reconstitui câte ceva din viața scriitorului din perioada cât a stat și a lucrat la Mogoșoaia. Voi vorbi și despre ultima perioadă marcată de o obosală accentuată, ca și cum motorul acela care îl ajutase să macine nopți și zile spre finalizarea celor o mie cinci sute de pagini ale „Celui mai iubit dintre pamanteni“ s-ar fi uzat brusc, încetând să mai funcționeze.*

*Sunt necesare aceste rânduri mai ales azi, când o droaie de trepăduși literari, critici sufocați de propria neputință, l-au înjurat cu nerușinare, denigrându-l gratuit.*

Sinaia, tratând „cedarea“ temporară a camerei contra unei sticle de whisky. Sticla s-a consumat la Sinaia în doi și, acum, moncherul, cum îi zicea toată lumea, venise să-și ocupe camera arvunită.

Atunci mi l-a prezentat Fănuș Neagu și moncherul mi-a întins o mână moale, leneșă și fără vlagă, cu un gest ușor distant, măsurându-mă o fracțiune de secundă prin ochelarii cu multe dioptrii. Sunt convins că, pe moment, nici nu-mi reținuse numele.

Era îmbrăcat corect, într-un costum gri, bine croit, cu cămașă albă și cravată în dungii. Nu m-a frapat ținuta lui vestimentară care, de altfel, distona cu întreaga lui înfățișare de țaran ușor stânjenit de hainele impecabil croite. M-a frapat chipul osos, bărbia voluntară împinsă înainte (mai târziu avea să-și facă un tic din acest gest) și cuta dintre sprâncenele stufoase brăzdându-i fruntea.

Administratorul i-a dat cheia, însoțindu-l până în cameră. Marin Preda a lipsit o vreme și, înainte de pleca cu intenția de a reveni cu restul bagajelor a doua zi, a intrat în sufragerie, s-a uitat spre masa la care stăteau Fănuș Neagu, Grigore Hagiu, Ion Băieșu și subsemnatul și, brusc înveselit, a rostit acea expresie bizară pe care aveam să o aud de mai multe ori după aceea: „Beți, mă, belișilor! Beți, să vă distrugeți!“

niciodată și nu împrumuta bani nimănui.

De câte ori plătea consumația, scotea un portmoneu burdușit cu un teanc gros de sute.

Eu și Mircea Dinescu, când ne aflam în preajmă, ne miram invariabil, exclamând:

- Moncher, ce de bani, Dumnezeuule!

Și el răspundea tot invariabil, cu un surâs de țaran șiret, imprimând tonului o gravitate vecină cu nedumerirea.

- Știi, moncher, nu sunt banii mei. Sunt banii lui frate-meu. Pentru lumină, c-a rămas restant...

- Înseamna ca e restant de vreo trei ani, ne miram noi.

- Nu știu. Habar n-am. Mie mi i-a dat să-i țin... Apoi se cufunda în munțenia lui proverbială.

Păstra o discreție desăvârșită în legătură cu proiectele sau munca sa literară.

Nu se destăinuia nimănui și nu l-am auzit niciodată vorbind despre ce și cât scrie.

Scria de obicei noaptea, până spre ziuă și-mi amintesc că de câte ori îl întâlneam pe la prânz îl întrebam, din politețe, cum merge scrisul, mă privea prin ochelarii cu multe dioptrii, surâdea enigmatic, făcându-se că nu aude...

Mi s-a părut ciudat obiceiul de-a oferi spre lectură manuscrisul proaspăt terminat criticilor de prestigiu. De preferință Ov. S. Crohmălniceanu. Nu înțeleg nici astăzi de ce o făcea. Era, în definitiv, un scriitor cu renume.

Sunt convins că nu dorea neapărat părerea lor din motive de-a reveni asupra paginilor.

Era, mai degrabă, un capriciu? Sau o simplă strategie prin care lăsa așa-numitele „bârfe“ sau comentarii care, de fapt, făceau reclama viitoarei cărți.

Strategie de țaran care mima naivitatea...

La începuturile venirii mele la Mogoșoaia, tânăr fiind și din dorința de-a epata, mărturiseam uneori, fără să mă întrebe nimeni, despre ce și cât am lucrat. A trecut multă vreme, peste doi ani, și într-o zi, pe la amiază, intrând în sala de mese, am repetat faptul că scriseser noaptea, că lucrasem cu spor.

Preda a exclamat, adresându-se unui interlocutor imaginar: „Auzi, domnule, ce chestiune! El lucrează și noi am venit aici să ardem gazul“... După care a slobozit acel inimitabil...

Scria noaptea, greu, chinuit, într-o poziție ciudată, cu corpul paralel mesei, picior peste picior.

Această poziție îi permitea, probabil, să se aplece mult asupra hârtiei, s-o aibă aproape, sub ochii săi obosiți, urmărind literele mărunte, incredibil de mărunte ale scrisului său cursiv care umpleau ordonat pagina.

Camera numărul șase, cedată de Fănuș, era mare, spațioasă și avea ferestrele deschise spre imensul parc cu arbori seculari.

Pe biroul simplu păstra fotografia tatălui, care-i semăna, avea aceeași expresie de năuceală, de permanentă nedumerire.

Alături, un ceas din aur, cu capac, obiect frumos cu care se lăuda în clipele de euforie bahică, și un stilou cu penița din aur, odihnindu-se într-o cutie albastră.

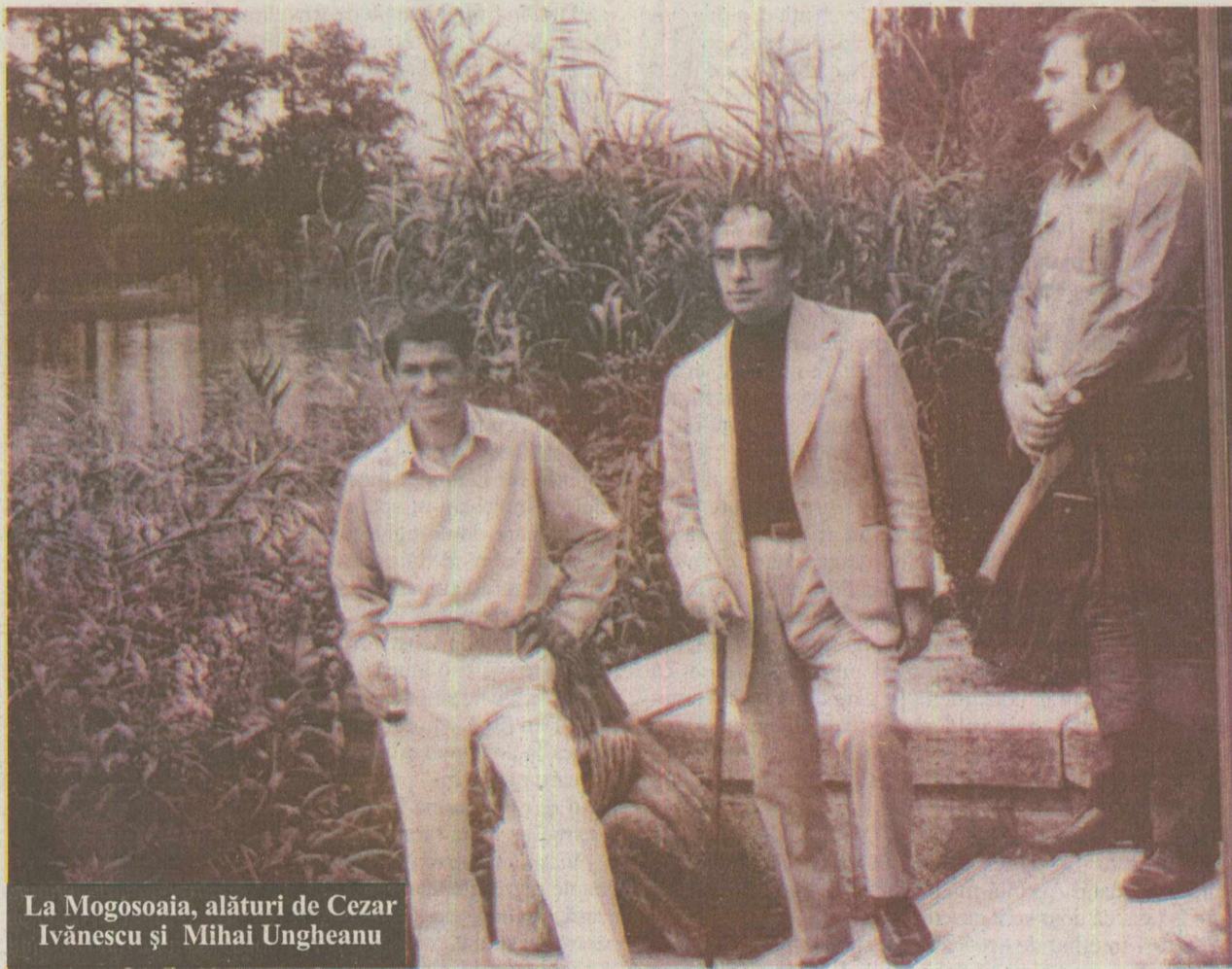
Ambele obiecte mi le-a arătat odată (nici azi nu-mi explic de ce), urmărindu-mi pe sub sprâncenele stufoase reacția. Am scos o exclamație convențională de admirație.

De fapt, pe mine nu mă impresionaseră obiectele și nici nobila lor strălucire. Mă gândeam la cu totul altceva. Multă vreme am înclinat să cred că, de fapt, nici stiloul, nici ceasul nu-i foloseau, practic, în viața de zi cu zi.

Cu stiloul nu scria, motivând foarte serios că... „i se tâcește penița de aur“... Ceasul nu-l purta de frică să nu-i fie furat!

Scriitorul, rămas țaran nealterat, cum ziceam, le achiziționase de la anticariat și se mândrea cu ele, ca o confirmare a prosperității dobândite prin scris.

Odată, am făcut o glumă, după ce, împreună cu



La Mogoșoaia, alături de Cezar Ivănescu și Mihai Ungheanu

Fotografii: Ion Cucu

L-am întâlnit prima dată pe holul Uniunii Scriitorilor de la șosea. Se privea în oglinzile mari și-și aranja, cu atenție, părul într-o frizură a la CICERO, care-i masca într-un fel începutul cheliei.

Era o anumită cochetărie în ritualul acela ciudat, în felul în care-și aranja părul în oglindă, în minuția cu care-și studia întreaga ținută, trăgându-și marginile hainei, cu gesturi scurte, așa cum fac soldații înainte de a se prezenta în fața superiorului.

Stăteam în partea opusă a holului și nu avea cum să mă vadă. După ce s-a mai privit o dată în oglinzile mari, s-a îndreptat decis spre cabinetul președintelui care, pe atunci, era Zaharia Stancu.

După doi ani l-am revăzut la Mogoșoaia, într-o seară când venise să se instaleze și-și adusesese o parte din lucruri.

Alesese camera numărul șase, una dintre cele mai bune, cu ferestrele dând spre imensul parc secular al familiei Bibescu, în care, de obicei, stătea Fănuș Neagu.

Marin Preda îl abordase cu ceva timp în urmă la

După care a ieșit zâmbind amuzat, făcând un gest de salut cu mâna ridicată...

Marin Preda avea un fel ciudat de-a vorbi despre colegii scriitori. Un amestec de zeflemea și detașare ironică, un fel de superioritate accentuată. Cel mai des calificativ acordat în legătură cu talentul nu știu cui era: „bun, dar n-a făcut gaură-n cer“...

Atât. Nici cât de bun era, nici de ce era bun...

Se destăinuia rar, cu grijă și control minuțios și, când o făcea, povestea ca și cum și-ar exersa fraza, cu multe amănunte; subliniind scenele cu râsul acela ciudat, „he-he-he“, un fel de behăit răgușit.

L-am auzit povestind aceeași întâmplare la diverse intervale de timp. De fiecare dată povestea altfel.

Miezul nu era schimbat, dar amănunțele erau total diferite și pitorești.

Era calculat până la zgârcenie. Nu dădea bacșiș





Mama scriitorului, în satul natal  
Siliștea Gumești

Dinescu, îi subtilizasem ceasul de aur din cameră, moncherul fiind ușor amețit. A doua zi l-am văzut coborând nervos și năuc, evitând însă să ne întrebe ceva.

Încerca să-și amintească ce se întâmplase. Noi aranjaserăm cu femeia de la bar să-i restituie ceasul și să-i spună că l-a lăsat poetul Adi Cusin, cel cu care fusesem în noaptea precedentă la el în cameră, cu șampania oferită de acesta de ziua lui.

Moncherul a luat bucuros ceasul și, după un timp, ne-a întrebat, pe ocolite, cum ajunsese el să dea ceasul aceluia... „individ“.

Noi am înflorit întâmplarea, zicând că, de fapt, Cusin nu vroia să-l ia, iar el, Preda, îl dăduse în cele din urmă cu... forța.

Monșerul asculta și nu-i venea să creadă și repeta enervat „să nu-l mai prind pe-aici niciodată pe... individ!“

Nu suporta căinii, îi ura instinctiv și, de câte ori ieșea la plimbare cu nelipsitul său baston, cioplit de un admirator, îi lovea fără milă, indiferent că erau de rasă sau maidanezi.

Doamnei Preda, în schimb, îi plăceau și a încercat fără succes să păstreze unul mai multă vreme.

Un exemplar a fost „subtilizat“ cu ajutorul unui cunoscut actor de comedie, pe care moncherul îl rugase să-l facă dispărut deoarece e... plin de purici!

Al doilea, mic, scâncea disperat de câte ori îl simțea în preajmă pe romancier.

Fiind ușor de ocrotit (doamna Preda îl ascundea, uneori, în sân), acesta a rezistat mai multă vreme. În cele din urmă, a dispărut, zice-se, tot prin intervenția actorului. De altfel, în cartea sa de interviuri cu Marin Preda, care ar trebui republicată, acesta povestește relația sa cu nevinovatele patrupeze.

Uneori repeta o întâmplare din vremea când făcuse stagiul militar, undeva prin Moldova.

Tânăr fiind, sătul de viața cazonă, s-a hotărât să meargă împreună cu alți recruți... la femei.

S-au dus undeva la marginea orașului, într-o casă prăpădită și „june“ cam trecute. Au început să se târăuască cu privire la preț care, evident, trebuia plătit înainte. Și cum nu aveau bani sau cel puțin moncherul n-avea, una din fete a sugerat să fie plătite în natură. Adică, sugera ea, să aducă niște pături în schimbul clipelor amoroase.

Întrebat dacă au căzut la înțelegere și dacă au dus păturile solicitate, prozatorul începea o adevărată tiradă... filozofică.

- Ei, aici e aici. Iată cum stă chestiunea... și pronunța cuvântul cu o anumită gravitate. Chestiunea era că nu prea știam ce să fac. Am plecat la cazarmă am adus pătura, dar, când am ajuns în pragul casei, eu nu am mai intrat.

- Cum așa, moncher, ne miram noi, așteptând replica.  
- Iată cum stă chestiunea, sublinia el iar cuvântul. Nu puteam da pătura, fiindcă era pe inventar. Era a statului și semnase pentru ea. Chestie de conștiință, moncherilor!

După care dădea glas aceluia râs inimitabil: he, he, he!

Îl plectiseau ședintele de orice fel. În special cele de breaslă, la care ațipea sau cel puțin se prefăcea ca ațipește sau, cu o dezinvoltură și degajare care stupefia pe mulți, căsca zgomotos ca un țăran.

Zicea: „Moncher, ce tot vor aștia de se adună și vorbesc că o fi, că o păți?“

„De ce nu scriu ei, moncher?“

Se întâmpla să nu vorbească zile întregi cu nimeni. Brus, aproape de nerecunoscut, cu un aer absent, de somnambul, într-un halat de culoarea vișinei pu...ede, cu un chip obosit, îmbătrânit (cineva remarcase odată: „Domnule, moncherul pare de o sută de ani“...).

În asemenea momente răspundea monosilabic la salut, uneori ne privea fără să ne vadă și toți înclinam să punem pe seama infatuării sale această atitudine. Un fel de absență vecină cu levitația...

De fapt, nu trufiei sau îngâmării se datora această absență. El nu ieșise încă din lumea sa... nocturnă, era prizonierul altor oameni, al unor personaje numai de el văzute.

Dialoga încă cu ele, îl urmăreau ca un cortegiul nevăzut.

Ce fel de om era Marin Preda? Era aparent rece, reținut, coborât în sine, un singuratic (Marele singuratic!!!), și totuși, foarte aproape de realitatea imediată, extrem de practic și de o sensibilitate abil mascată.

L-am surprins odată mângâindu-și mezinul, pe Niculaie, alintându-l cu o voce caldă, de nerecunoscut, aproape feminină, mângâindu-l cu gesturi stângace și rostind aproape șoptit: „Ce faci tu, mă băiatul tatii, mă...“

Văzându-mă, și-a reprimat brusca gesturile duioase și a rostit ceva de circumstanță, cu altă voce, cu tonul acela rece, căzând ca un brici peste duioșia clipei.

Acesta era Preda în clipele lui de intimitate, atunci când nu se simțea privit și se manifesta firesc și uman.

Ce fel de om era Marin Preda? Mulți s-au prefăcut că-l iubesc, cei din generația lui (generația lui??) îl tratau de la egal la egal. Îi ziceau... Marinică. Jebeleanu, de pildă, îl agasa cu acest apelativ. Îl tachinau, încercând să-l scoată din muțenia cotidiană.

În asemenea momente, armura sa era de nepătruns. Conștient de cât valorează, de travaliul imens pe care îl depunea, el știa bine câtă energie consuma și la masa de scris, dar și în lupta pentru supremația în literatură, în poziția socială. Mai ales că el, o vreme, nici nu fusese membru de partid. Își păstra, cum se spune, „rangul“, își vindea scump pielea și era iubitor de bani.

De aceea, de câte ori i-am cerut colaborarea la **Almanahul literar**, publicație care apărea în peste o sută de mii de exemplare, după ce mă refuza invocând diferite pretexte, accepta și întreba cu un ton de glumă: „Cât plătești, moncher?“

Avansam o cifră mai mult decât generoasă, cam de trei ori tariful normal. O accepta gânditor, făcând rapid un calcul, comparații și, de fiecare dată, mă ruga să-i dau o... chitanță prin care să-i garantez achitarea sumei.

Eu mă țineam de promisiune, făcând tot soiul de exhibiții contabile. El nu mi-a restituit niciodată acele chitanțe...

Într-o noapte, târziu, l-am găsit stând posomorât pe terasă, înfundat în scaunul de nuiele, pe jumătate adormit.

M-a privit o vreme fără să zică nimic, îi vedeam doar sticlele ochelarilor strălucind intens în lumina piezișă a lunii. Simțeam că s-a întâmplat ceva, era în atitudinea lui o febrilitate ascunsă, o stare de emoție și jenă pe care mi-o transmitea fără să vrea.

M-am așezat alături și, după o vreme, l-am auzit vorbind înfundat, cu voce străină și depărtată, nu voalată, ci, mai degrabă, străină, impersonală.

- Moncher, Dos Passos, pot să mă culc în noaptea asta la dumneata?

Am rămas stupefiat, bănuiam că s-a întâmplat ceva. Nu știam ce anume, dar bănuiam...

Părea nespus de singur și jenat de situație și stătea înfundat în scaunul acela, pe terasa pustie.

I-am răspuns că poate să doarmă la mine deoarece eu pot înnopta în camera lui Fănuș, care e plecat.

- Mulțumesc, moncher, poate că nu va fi cazul, dar mulțumesc.

- Găsiți cheia sub preș și în frigider o sticlă cu vin.

Dimineața am găsit așternutul nedescoperit și am aflat de la paznici că: „Domnul Preda s-a plimbat toată noaptea. S-a plimbat și a fumat țigară de la țigară“.

La un an după dispariția lui, un funcționar de la Mogoșoaia mi-a relatat următoarele. Atunci când a cazat (ce termen!) pe cineva în camera lui Marin Preda, cineva care dorea neapărat să doarmă acolo, pe la ora 3 din noapte (oră aproximativă a morții prozatorului), s-a trezit brusca cu o stare de inexplicabilă neliniște. În cameră mirosea pătrunzător a tămâie...

A deschis geamurile și, în cele din urmă, și ușa, ca să... facă curent, dar zadarnic.

Mirosul acela exalta discret, dar cu impetuozitate de NU SE ȘTIE UNDE...

Mirosul acela a dispărut abia când s-au ivit zorile.

Stranie relatare...

S-ar fi convenit, oare, ca Marin Preda să aibă o cameră a lui, memorială, la Mogoșoaia, fosta Casă de Creație (de fapt, clădirea pentru angajații prințesei Bibescu), pe care actorul-ministru și țărănist (!) a transformat-o în... hotel?

Era într-o seară de iarnă la Mogoșoaia, ninsese proaspăt, un aer de colinde și zurgălăi de sănii pierdute în imensitatea câmpiei se insinua afară.

Se auzeau foșnind arborii seculari de sub geamuri. Era în decembrie, aproape de sărbătorile Crăciunului și în jur era o atmosferă de basm.

Adusesem din sat o damigeană de Căpșunică, vin parfumat, îndrăgit de Fănuș și disprețuit de Mazilu, care nu consuma decât Cabernet la trei șferturi, din sticla aflată mereu pe masă. Mazilu avea tabieturile sale și era capabil să se învârtă în jurul mesei ore în șir, cu o mână în șold, fumând pătimaș și gândind, probabil, la viitoarele sale subiecte.

În seara aceea, Preda se așezase lângă masa dramaturgului pe care îl provoca uneori la discuții, având ca subiect... țărani.

Comandase cina și îi fusese adusă o mămăligă aburindă, așezată în combinație cu straturi de brânză, iar deasupra sclipea ochiul de rubin al unui gălbenuș de ou.

A mâncat îndelung, mirosind aburul mămăligii cu voluptate, ca un țăran, și a înconjurat discul auriu, atacându-l cu furculița, împuținându-l, luând din toate părțile cu atenție, ca și cum ar fi vrut să nu se termine niciodată.

Înainta spre gălbenușul ademenitor care rămăsese stingher, plutind pe un soclu tremurător de mămăligă.

După ce l-a degustat cu aceeași voluptate, s-a șters cu un șervețel, a privit în jur, luând act, parcă pentru prima oară, de prezența noastră, și a exclamat cu sinceritate deplină și extaz nedisimulat:

- „Ce bine trăim, moncherilor!“

De atunci, când comandam această... delicată, ceream pur și simplu „vreau o porție de «cebinetărim»“...

În noaptea săvârșirii sale, la Arad fiind cu Gheorghe Tomozei și Nicolae Oancea, l-am evocat până târziu, fără un motiv anume, povestind întâmplări despre el, care pendulau între legende și adevăr.



# REMEMBER MARIN PREDA

(urmărire din pagina 17)

Apoi l-am visat îmbrăcat soldat, echipat de război, cu pușcă și raniță în spate, pedalând pe o bicicletă ciudată, prin mijlocul orașului.

Lumea se oprișe pe trotuare, recunoscându-l, și eu l-am strigat „moncher”, „moncher”, de câteva ori, vrând să-l avertizez fie despre ridicolul situației, fie despre faptul că se apropia de un zid răsărit brusc în fața sa, pe care mi-am dat seama că nu-l poate evita fiindcă avea ghidonul bicicletei... fix!

N-am povestit multă vreme nimănui acest vis ciudat și nu-i acord nici o semnificație premonitorie sau mistică. A fost, pur și simplu un vis provocat, probabil, de discuțiile de dinaintea somnului.

Am pornit dimineața spre București, am ajuns noaptea târziu, de fapt, dimineața pe la 3 și, după câteva ore de somn, să fi fost pe la prânz, soția mea a deschis ușa și mi-a spus abrupt: „A murit Marin Preda”.

N-am înțeles pe loc ce zice, ca și cum ar fi vorbit într-o limbă străină, și, după ce mi-am revenit din uimire, am plecat spre Mogoșoaia să aflu amănunte.

L-am întâlnit imediat după ce a apărut „Cel mai iubit dintre pământeni”. Nu-l văzusem o vreme, se răciseră relațiile în urma faptului că se certase cu Fănuș.

Eram la Intercontinental împreună cu Mihail Cârciog, pe vremea aceea cel care făcea machetele **Almanahului literar**. A acceptat greu dialogul cu mine, dar, după câteva pahare de coniac fin, Martel, după câteva îmi amintesc, a răspuns invitației noastre la cină.

Am mâncat numai... bunătați, Preda era un fin cunoscător de mâncăruri și, după ce l-am asigurat că-l vom duce cu mașina până la Mogoșoaia (eu mă mutasem după cutremur de acolo), am comandat trei sticle de Cabernet de Sâmburești și am plecat spre Casa de creație.

Preda era bine dispus, trăia din plin triumful ultimului roman și, odată ajunși, ne-am așezat la masa unde stătusem de atâtea ori odinioară.

În noaptea aceea, moncherul a fost extrem de volatil și de... duios, așa zice, după mulți ani de răceală și indiferență.

Era o noapte de iarnă frumoasă și eu aveam o căciulă de iepure, flocoasă și cu două urechi uriașe care fluturau până sub barbă.

Preda era preocupat de căciulă și, din două în două minute, mi-o lua de pe creștet și-o trântea de podea, însoțind gestul de bine cunoscutul: he, he, he, râsul lui caracteristic.

Gestul era însoțit de un „Mă, Passos, mă! Mă, Passos, mă!”, repetat obsesiv, cu o notă de duioșie.

La un moment dat, șocat și iritat de gesturile stereotipe repetate cu ostentație, am zis cu voce hotărâtă: „Gata, moncher! Gata cu gluma asta!”.

A încetat brusc, m-a privit posomorât prin sticla ochelariilor cu multe dioptrii și, fără un cuvânt, s-a ridicat și a plecat în cameră.

După aproximativ o lună, l-am întâlnit la Casa scriitorilor și l-am întrebat, cordial, ce face. M-a privit nepăsător și mi-a dat un răspuns stupefiant:

- Ce te interesează pe dumneata ce fac? Și asta cu o inexplicabilă iritare. Era în una din stările acelea... ciudate, care aveau darul să stupeficeze și să nedumerească...

Ce fel de om era Marin Preda? Iată o întrebare pe care și-au pus-o mulți, și în special „intimii” lui, dar nu intimi, e un cuvânt total nepotrivit, mai degrabă cei care se credeau... intimi.

Am stat zece ani în preajma lui, aproape zi de zi, nu știu dacă ținea la mine sau dacă îi eram indiferent, nu știu dacă mă citise sau nu (mai mult ca sigur că mă „parcursese” în calitate de director de editură). L-am auzit confesându-se cu prudența lui țărănească, l-am văzut savurând momentele sale de triumf literar, l-am văzut înconjurat de admiratori sinceri sau interesați, l-am văzut singur, gânditor, cu acea expresie de „năuceală” pe chip.

L-am văzut mâncând, înotînd în lacul pe vremea aceea limpede, traversând situații pe care nu le voi destăinui vreodată. L-am văzut marcat de duioșii rapide reprimite, dar niciodată nu l-am putut descifra pe deplin

Avea ceva enigmatic, un anume mister blocat cu lacăte greu de deschis, afișa un citadinism uneori forțat, dar rămăsese, în sine sa, un țaran autentic. Mereu în gardă, mereu suspicios.

Îi plăcea să mănânce singur la Capșa, cu un ritual copiat parcă după gesturile unor boieri scăpătați, grav și mestecând îndelung, alegând felurile de mâncare cu pricepere.

Avea gusturi fine, călătorise mult și simțul său de prozator păstrase sau, mai bine zis, selectase, cu rafinement, specialitățile culinare.

Să ne amintim doar de felul în care a descris acel moment dintr-o vizită în Vietnam, în care i s-a servit, fără să fie avertizat, creier de maimuță vie!

Dar, în esență, rămăsese același țaran nealterat, cum ziceam, și îmi amintesc cu ce efuziune și sinceritate lăuda vinul țărănesc obișnuit, despre care zicea, mai ales atunci când era oferit pe gratis, că... nu are egal!



La lansarea romanului „Delirul”, 1974 împreună cu Virgil Teodorescu și Eugen Simion

La o săptămână după moartea lui Marin Preda, iritat de nenumăratele zvonuri legate de moartea sa care părea... suspectă, m-am întors la Mogoșoaia, după ce lipsisem multă vreme, spre a înțelege ce s-a întâmplat, de fapt, în noaptea aceea fatală.

Am discutat cu mai mulți angajați, începând cu paznicul care fusese de serviciu, un oarecare Dorobanțu, țaran de prin preajma Bucureștilor, care declarase, cândva, că făcuse armata la... Garda Regală.

Am vorbit, de asemenea, cu doamna Dincă Vica - ospătar, care stătea la doi pași de curtea Castelului și era deosebit de respectuoasă și atașată de scriitori.

Aceasta era de serviciu și ea în acea seară și îi duse-se în cameră lui Marin Preda, după propria dorință, o omletă.

Scriitorul venise la Mogoșoaia cu un taxi, seara, pe la vreo zece și jumătate, adus din oraș de la sediul editurii Cartea Românească aflată pe strada Nufierilor.

Șoferul coborâse din mașină în curtea Casei de creație destul de iritat că așa-numitul său client refuză să coboare din mașină și, mai ales, să achite costul cursei.

Numitul Dorobanțu a intrat în sala de restaurant, unde un grup de scriitori sărbătoreau ziua soției criticului literar Lucian Raicu.

De notat că, la acea festivitate, urma să fie invitat de onoare chiar Marin Preda. La masă, se aflau, printre alții, doi scriitori mai cunoscuți, poetul Virgil Mazilescu și prozatorul Gheorghe Buzoianu, ambii trecuți în lumea umbrelor.

Cei doi, însoțiți de Dorobanțu, au mers la mașină, au achitat costul cursei, ceva în jur de 80 de lei (vechi) și l-au ajutat pe Marin Preda, aflat în avansată stare de ebrietate, să urce în camera sa de la etajul întâi.

A urcat și Dincă Vica, ospătărița căreia moncherul i-ar fi cerut o omletă. O parte din acea omletă a fost găsită în cameră, dimineața, la descinderea Procuraturii.

Jos se aflase de sosirea lui Marin Preda și participanții nu se așteptau, având în vedere starea în care sosise, să coboare în salon.

Totuși, pe la ora 1 și jumătate - două, după relatările martorilor date procurorului anchetator, Marin Preda a coborât îmbrăcat în pijama și având deasupra un așa-numit „balon” ușor.

S-a așezat în capul mesei, acolo unde, de altfel, i se păstrase locul, și a cerut o... vodcă rusească.

Invitații băuseră tot, astfel că o doamnă, un fel de

artist plastic cu nume rusec, a urcat în cameră și a adus un „rest” de vodcă, dar... românească.

Martorii relatează că moncherul a dat peste cap paharul, sorbind băutura dintr-o înghițitură, după care, la scurtă vreme, i s-a făcut rău.

Doi dintre meseni, poetul Mazilescu și prozatorul Buzoianu, după propriile declarații, l-au urcat în cameră și, la cererea destul de autoritară a moncherului, au părăsit camera.

În acea noapte fatală de mai, Marin Preda venise de la sediul editurii Cartea Românească unde, în cursul după-amiezii, singur sau cu sporadicii vizitatori, consumase o sticlă de whisky. Se pare că această exagerată libație se datora faptului că în cursul dimineții, după relatările unora, moncherul avusese o înfățișare la tribunal și izbutise să amâne procesul de divorț.

În după-amiaza acelei zile fusese vizitat la editură de dramaturgul Radu F. Alexandru și de Mircea Dinescu. Vizita primului este sigură, cu Mircea Dinescu ar fi servit prânzul la Capșa. Informație pe care nu am verificat-o.

Cel puțin doi funcționari care lucrau la Fondul literar, casierul Bătrâneanu și contabilul-șef Butușină, au mărturisit că la ora șapte seara, ora la care au plecat ei spre casă, scriitorul era la editură și părea destul de... vesel.

În jurul orei 22, femeia de serviciu cheamă un taxi care-l transportă spre Mogoșoaia. În timpul cursei, moncherul aprinde o țigară pe care, adormind, o scapă pe jos. Admonestat de șofer că „dă foc mașinii”, a ripostat înjurându-l de mamă.

Șoferul nu știa exact pe cine duce decât în momentul în care, ajuns la Mogoșoaia, exasperat de faptul că nu înțelegea unde trebuie să-l ducă pe năbădăiosul client, a oprit în fața postului de poliție și a cerut explicații despre identitatea celui din dreapta.

I s-a spus că duce un mare scriitor, pe Marin Preda, care era cazat (ce termen!) la Palatul Mogoșoaia.

Restul îl știți din relatarea anterioară. Interesant este faptul că Marin Preda n-a indicat de la început, ajunși la Mogoșoaia, adresa Palatului, astfel că taximetristul a trebuit să apeleze la autorități.

Din relatările paznicului Dorobanțu, odată dus în cameră, sprijinit de cei doi scriitori, prozatorul își revine și cere autoritar să fie lăsat singur, refuzând orice ajutor.

În schimb, cere să i se aducă ceva de mâncare.

După episodul vodcii consumate noaptea, târziu, când coborâse, totuși, în sala unde se găseau cei care sărbătoreau ziua unei scriitoare și după ce fusese urcat în cameră de către aceiași scriitori care-l însoțiseră și la venire, Marin Preda a rămas singur.

A izbutit să se dezbrace și să se întindă pe pat, în poziție inversă, adică cu capul la picioare. În cursul nopții, după ora 2 și jumătate, s-a întâmplat acel accident care a dus la decesul instantaneu.

Se pare că i se făcuse rău în timpul somnului și încercând să vomite, resturile de mâncare i s-au oprit în bronhii, producând un fel de asfixie mecanică.

Dimineața, pe la orele 10, doctorul Dan Claudiu Tănăsescu, redactorul-șef al editurii, Cornel Popescu, și prozatorul Petre Anghel au bătut la ușa camerei cu nr. 6. Veniseră, conform înțelegerii, să-l ia pe Marin Preda și să-l însoțească la o întâlnire cu cititorii prin zona Moldovei.

Au bătut la ușă insistent și, în cele din urmă, au intrat, mirați că nu era încuiată camera, ca de obicei.

Doctorul Tănăsescu avea să-l vadă primul pe prozator, întins pe pat, fără suflare, și încercările lui instinctive de reanimare s-au dovedit inutile.

Era îmbrăcat în pijama, ochelarii căzuți pe podea și avea o mică vânătaie la tâmpla stângă provocată, probabil, în timp ce încercase să se dezbrace înainte de culcare.

Medicul legist a constatat că acea vânătaie nu avea legătură cu decesul. Cantitatea de alcool ingurgitat în cursul după-amiezii, plus medicamentele pe care obișnuia să le ia îi slăbiseră reflexele.

Starea de vomă și imposibilitatea de-a elimina resturile alimentare au provocat blocarea căilor respiratorii.

Așa reiese din certificatul medico-legal eliberat și orice speculație legată de „misterul” morții... suspecte trebuie eliminată...



# Exerciții folclorice în marginea absurdului

PETRU URSACHE

A trata o asemenea temă, absurdul, pe terenul culturii populare pare o întreprindere hazardată. Se știe, în general, că gândirea tradițională este prin definiție sistematică, afirmativă, constructivistă, în conformitate cu legile naturalului. Absurdul înseamnă tocmai antinatură, răsturnarea valorilor prestabilite, instaurarea ilogicului și a haosului în judecata comună. Ar fi o eroare de metodă și totodată o impietate să atribuim asemenea epitete unui câmp de idei bazat întâi de toate pe bunul-simț al omului modest ca formație intelectuală, care se conduce, în scurta sa trecere prin vreme, după observațiile izvorâte din propria-i activitate practică. De reținut însă că păreriile despre lume ale omului simplu sunt numai aparent fragmentate și inconsistente teoretic. Cum am mai afirmat-o, raportate la nivelul generațiilor și la dimensiunea magnifică a culturii colective, ele reușesc să urce pe treptele ierarhice ale abstracțiunii, uneori până la sfera înaltă a metafizicii pure. De aceea trebuie evitate opiniile formulate în mod simplist, din necunoștință de cauză, după care gândirea populară s-ar distinge doar prin tendințe pragmatice. Studii competente din partea unor filozofi ar putea corecta păreriile extremiste.

Problema care ne interesează, deocamdată, nu privește întrebarea dacă gândirea populară depășește sau nu empirismul, ci dacă este consecventă cu ea însăși. În momentul în care ne-am convins că ea a decis să fie loială cu sine, constituindu-se afirmativ, pentru rațiunea supremă de conservare a valorilor umane, absurdul ca viziune filozofică și poetică este exclus din principiu. Basmele, miturile, legendele, datorită reprezentărilor de chipuri monstruoase, dragoni, centauri, zmei etc., constituie figurări poetice ale absurdului. Dar atitudinea omului arhaic față de ele este de eliminare. Pentru că gândește în spiritul naturalului, el luptă pentru păstrarea integrității organismului social. Lumea se împarte în două sfere distincte și de aici rezultă principii de importanță capitală pentru viața practică, economică, morală și poetică a grupului: una familială, cunoscută, dominantă; cealaltă vrăjmașă, absurdă. Omul gândește absurdul, dar refuză să-l însușească drept mod de comportament și, în această privință, e consecvent cu sine.

Se poate reproșa că religia dovedește contrariul celor afirmate: de vreme ce omul și-a imaginat o forță superioară extramundană care să-l dirijeze, a dat dovadă de comportament absurd, adică a acceptat ilogicul. Nu interesează aici dacă omul l-a făcut pe Dumnezeu sau invers, dacă gândirea pseudo-stiințifică ia efectul drept cauză, deși faptul ar clarifica de la sine problema. Important este că omul, rămânând mereu același, a știut să extragă din reprezentările ilogice, prin metamorfismul și aspectul lor antinatural, sensuri utile. De aceea chipurile monstruoase, fie malefice, fie benigne, din mituri, basme, legende etc., fac parte din categoria așa-numitului absurd contemplativ, având rosturi pedagogice în viața socială. Abia imaginea apocaliptică, deși se înscrie în aceeași ordine, poate fi interpretată în sensul absurdului propriu-zis. Poate fi, pentru că interpretarea ne aparține nouă, situată în altă sferă de gândire. Dar, de pe această poziție, sîntem îndreptățiți să declaram absurdă o mare parte din cultura tradițională. Unele părți ale ei sînt vizibil ilogice. De pildă, un țaran care își lasă recolta pradă grindinei și nu o salvează, sub pretext că duminica nu se cade să muncească, dă dovadă de scandaluoasă nechibzuință, deși, din punctul de vedere al gândirii arhaice, se supune unor concepții tabuiste general-acceptate. De asemenea, dacă îl întâlnim pe stradă îmbrăcat în haine tradiționale, încercăm sentimente variate, între admirație și curiozitate, uneori răutăcioasă. Într-o lume pe care o credem logică numai pentru noi, noul venit ne pare un intrus. Într-adevăr, absurdul înseamnă situarea omului într-un context nepotrivit, înstrăinarea lui de ceea ce îi este familiar. Gradul de înstrăinare diferă. El închide în sine termenii unei comparații, spune Camus. Dar cu cât termenii comparației se

distanțează, cu atât crește dimensiunea absurdului. Omul tradițional s-a străduit totdeauna să-și asigure mediul familial, inventând și ceea ce nu se poate inventa în chip logic, adică absurdul. Folosindu-se de reprezentări sumbre, ca în cazul basmului, sau de groază, ca în privința Apocalipsului, el nu a ieșit din sistemul propriu de gândire.

Pentru el, Apocalipsul este un mod efectiv ilogic de existență, dar numai condiționat posibil. Nouă ne apare, în schimb, ca invenție poetică și atâta tot. Fiind conceput ca epifenomen în sistemul gândirii arhaice, putem întrezări în structura sa mecanismele absurdului. Astfel, îngăduindu-ne speculații, constatăm că omul a mers prea departe cu jocul plămuirilor și al explicațiilor: din pedagog, cum intenționa să fie la început, s-a transformat în artist. El însuși a trebuit să recunoască un asemenea eșec, sau, în ultimă instanță, o victorie pe plan poetic. Schimbarea de atitudine se produce în mod vizibil mai ales în basme, din momentul în care începe să le trateze drept întâmplări mincinoase. Așa se și explică formulele interogative din proza fantastică (cu elemente adăugate recent) de tipul: pe când erau

herghelie de cai, peste albina trăgînd la plug, peste secerători care fugăresc un iepure etc. Toate acestea le află oamenii așteptându-și rîndul la moară, în vreme ce povestitorul, acolo de față, pretinde că nici nu se născuse.

Nu trebuie să se creadă că gândirea populară a fost mereu încrezătoare în propriile construcții poetice, lexicale ori categorii logice. Jocul de-a ilogicul convinge de contrariu. Este adevărat că prin colecțiile de proverbe și sentințe descoperim judecăți categorice de tipul: „Boii se leagă cu funia, iar oamenii cu cuvîntul”. Dar ce facem dacă întâlnim alta care poate s-o contrazică: „De la adevăr la minciună e un lat de palmă”. Sau: „Dacă vrei să nu te creadă, spune adevărul”. Este gândirea populară contradictorie? Putem să cumulăm cele două tipuri de judecăți sau să ținem seama numai de unul dintre ele? Iată moduri diferite de a pune problema, toate la fel de eronate. Încă suntem stăpâniți de prejudecata de a trata folclorul și, în general, gândirea populară în mod global, nediferențiat sau pe porțiuni selectate în mod arbitrar.

Cele două tipuri de gândire, deși integrabile într-un sistem unitar (ce nu ține, obligatoriu, numai de domeniul folclorului), se diferențiază ca stiluri individuale. Recunoscând situația reală, suntem scutiți de a folosi formule convenționale și fraze retorice, care plutesc pe deasupra adevărului științific în ce privește cultura tradițională.

Seria de sentințe din categoria „Dacă vrei să nu te creadă...” va conduce cercetarea într-o singură direcție precisă. Dacă unii creatori populari au fost interesați să exercite până dincolo de limitele posibile facultățile imaginative ale omului, alții și-au descoperit vocația în a formula sentințe normative, în conformitate cu opinia generală a grupului. Mai sînt și unii care au preferat un tip de joc intelectual, mult mai dificil și mai plin de subtilitate. Excesiv de lucizi, ironici prin excelență („Dacă vrei să nu te creadă...”), ei inventează sentințe destinate să inspire îndoială în valoarea absolută a categoriilor logicii și a noțiunilor comune. Preferând „coțcăriile” în locul vorbirii discursive și inteligibile, paradoxurile, nonsensurile, diferitele feluri de invenții absurde, asemenea personaje trebuie să fi

părut ciudate în lumea satului. Nu este exclus ca mulți săteni, mai ales dintre aceia specializați în sentințe serioase („Boii se leagă cu funia...”), să se fi amuzat doar cu bunăvoința și atâta tot, așa cum se întâmplă cu bufonii. În vreme ce Păcală se amuza făcând farse pe socoteala oamenilor, coțcarul satului, tip de bufon rural, inventa alt tip de păcăleli, în care personaje erau cuvintele devenite inconsistente. De aceea tonul său oscila între maliție și resemnare, evoluând în direcția personajelor absurde, asemenea celor din literatura scrisă. Replicile par rostite uneori de eroi ai teatrului lui Ionescu, contaminați de boala logicii: „Vine seara, pleacă dimineața și lumea zice că a dormit acolo”; „De muream ieri, azi nu auzeam”. Sau alte exemple care vizează dislocarea conținutului noțional: „Fecior de carte, știe popă”, „Urcă-te, dragă-n jos, c-acuma în sus te-ai scoborât”.

În sfârșit, altele fie că teoretizează umorul negru: („Tot două oale-mi fierb: una seacă și alta goală”; „Trag la rău ca altul la bine”; „Cinci câștig, șapte mănânc, ce rămâne bag în pungă” etc.), fie că avertizează asupra unor teme majore, de importanță existențială, se prezintă ca simple axiome, capabile să circule independent, datorită adevărurilor relative. Lipsește doar liantul expunerilor discursive cu care ne-a obișnuit gândirea savant-cultă, pentru a ne da seama că poț figura în sistem unitar. Astfel, gândirea populară furnizează invenții poetice ori teoretice de mare virtuozitate intelectuală, îngăduindu-și să propună formule stilistice variate, egalând (dacă nu ca valoare, cel puțin prin diversitate) pe cele ale așa-zisei culturi majore.



lupul cățel, ciorile albe, puricii se potcoveau cu 99 oca de fier etc.; sau cele finale: am încălecat pe o pajură, pe un iepure șchiop etc.

Tot cu intenția de a exclude ilogicul din spațiul sensibil al vieții, reținându-i doar semnificațiile poetice, sînt răstălmăcite și acele sentințe care fac parte mai curînd din seria tipologică a comicului, lumea răsturnată. Unele dintre ele, introduse în vorbirea orală, au rostul de a sublinia caracterul comic al unei situații prezente la care se face aluzie directă, aceasta fiind atît de incredibilă, încât poate fi plasată pe vremea când „lupul cu oile în staul se culcau și ciobanii cu împărații și craii la masă verde ospătau” sau „cînd ploua cu cîrnați și lipii calde”, adică niciodată.

Altele vor să arate că întâmplarea nu va avea loc în viitor, punând în situație precară nu numai momentul prezent delimitat comic, ci însăși imaginea apocaliptică prin expresii: „Cînd a zbură bivoli”, „Cînd s-or roade furcile pămîntului”, „Cînd s-a lipi cerul de pămînt”, „Cînd a prinde mîta pește/ și coada de urs a crește” etc. Plăcerea pentru exagerare duce la gratuități de tipul poveștilor cumulative din apusul Europei, unde pisica înghite polonicul, oala cu mîncare, casa, iar la noi duce la poveștile cu minciuni, în care albina trage la plug. Nicolae Balotă citează ca exemplu de exagerare comic-absurdă pătania unui bătrîn care se sperie văzînd o pasăre într-o tufă, pentru că pasărea era de patru ori mai mare decît tufa. Este vorba de limerick, poezie din câteva versuri, cultivată de autori celebri și care se bazează pe nonsensuri. În poveștile cu minciuni se întâmplă, de asemenea, lucruri scandaloase prin senzaționalul lor. Un erou popular, jucîndu-se cu un dovleac, scapă briceagul înăuntru. Ca să-l scoată, intră după el, dar dă peste o



# Baletul din Monte Carlo

MIRCEA GHITULESCU

Charles Perrault, acest scriitor norocos (asemănător lui Petre Ispirescu al nostru) pentru că a devenit celebru, nu prin poeziile sale anoste, ci prin poveștile auzite de la mama sa pe care le-a făcut celebre, este, poate, autorul cel mai frecventat din lume. **Motanul încălțat, Cenușăreasa, Tom Degețel, Frumoasa din pădurea adormită** au fost recitate, repovestite, reprezentate, ecranizate, muzicalizate.

La Festivalul „George Enescu” de la București, Baletul princiar din Monte Carlo a participat cu un spectacol plin de miracole după **Frumoasa din pădurea adormită**, creat pe un libret original de coregraful Jean-Cristophe Maillot. Am spus princiar, pentru că este pus sub oblăduirea Prințesei de Hanovra. Mai mult, îți vine a crede că îi este dedicat, atât de multe prințese și prinți, regi și regine sunt în distribuție. Jean Cristophe Maillot îmbogățește galeria de personaje din textul original, preferând, în afara personajelor principale, o figurație de mare efect coloristic, riscând, pe de altă parte, pierderea identităților.

Muzica lui Piotr Ilici Ceaikovski este atât de solemnă și măreață, cu acele finaluri energice scrise în *allegro vivace* sau *maiestuoso*, încât se potrivea mai curând la **Război și pace**, de Tolstoi, decât la grațioasa poveste cu vrăjitori de speriat copiii a lui Perrault. Spectacolul nu este deloc nou, datează de aproape un deceniu, dar, pentru ochiul ignorant, pare proaspăt și viu. Este cât se poate de sigur că, între timp, s-au petrecut nu puține modificări în distribuție, dacă nu cumva și în concepție.

Povestea prințesei care s-a înțepat la deget cu fusul vrăjitoarei și a căzut într-un somn adânc din care nu o va trezi decât sărutul iubitor al unui prinț este bine dansată de solista Noelani Pantastico, deși are momente când aleargă cam anapoda dintr-o parte în alta a scenei, Maillot fiind adeptul unei coregrafii care se îndreaptă energic dinspre clasic spre modern. Aceasta înseamnă, practic, că pune



accentul pe pantomimă în dauna dansului și, în consecință, multe pasaje nu sunt necoregrafiate, ci „jucate” la libera inspirație a interpreților. Inovația lui Jean Cristophe Maillot (dacă se mai poate vorbi despre inovații în această artă supra-solicitată) este mișcarea circulară a corpurilor în jurul propriului ax.

Nu coregrafia este, însă, punctul forte, ci imaginea în totalitatea ei: tot ceea ce înseamnă decor, lumini, dar mai ales costume, încât adevărații autori ai spectacolului par a fi Ernest Pignon-Ernest (scenografia), Philippe Guillotel (costume) și Dominique Drillot (lumini). Decorul, compus în cea mai mare parte din proiecții, este extrem de ingenios, iar finalul cu perechea principală care pătrunde prin ecranul din final într-o atmosferă acvatică îți taie răsuflarea.

Nu vezi nicăieri „carnalitatea” acestei povești, despre care vorbește cu prejudecăți postmoderne Philippe Verielle într-o recomandare din caietul program. Dimpotrivă, costumele gonflabile și transparente, abuzul supraexpresiv de sfere cristaline, bile, baloane și balonașe dă întregului spectacol un aer poetic și translucid. Că Jean Cristophe Maillot simulează, pe ici, pe colo, sexualitatea este adevărat, dar tocmai asta face parte din alt spectacol. Acele acumulări de sfere din ce în ce mai mari vor duce prin simplă dezvoltare cantitativă la scena inegalabilă din actul al doilea în care prințesa însăși doarme somnul ei bicentenar, dansând într-o uriașă sferă transparentă, mișcătoare, în care scapără vise vii colorate. Regreți că un asemenea miracol este violat și prințesa adoarme pe fosta sferă cosmică, ajunsă ca o pânză informă de parașută. Iată că are dreptate postmodernul Philippe Verielle, sărutul prințului vine în urma unui viol.



## Toamna se numără festivalurile

CĂLIN STĂNCULESCU

Se poate spune că spectatorii de film din România nu cunosc criza. În acest an festivalurile internaționale au avut loc, este drept, cu mai puțin fast sau cu mai puțini sponsori, vezi TIFF sau Anonimul, dar toamna aceasta pare a fi mai bogată ca niciodată în asemenea evenimente. La București are loc un festival internațional dedicat copiilor, KinOdiseea, în două locații mai puțin ortodoxe: Muzeul Țăranului Român și cinema Gloria, iar la Cinemateca Română se desfășoară la inițiativa inimosului critic și istoric de film Marian Tuțui, „Films for fun” sau „Parodiile epocii comuniste”, din programul căruia nu lipsesc filme semnate de Leonid Gaidai, Oldrich Lipski, Dusan Kovacevic, Srdjan Dragojevic sau Slobodan Sijan. Programul este completat de filme de animație semnate de Fiodor Hitruk, Luminița Cazacu și Victor Antonescu. Ambele festivaluri sunt la prima ediție. Începutul lunii octombrie este dedicat la București Festivalului internațional Anim'est care reunește retrospectivă substanțiale dedicate animației engleze, filmelor cenzurate, animației balcanice și competițiilor studentești. Râșnov, Sighișoara, Brașov, Gura Humorului, Câmpulung Muscel au fost gazdele unor competiții internaționale dedicate fie unor genuri, fie unor zone stilistice mai puțin solicitate în competiții internaționale, cum ar fi diapramele.

Aradul se va bucura în aceste zile de prezența regizorului Emir Kusturica, dar și a regizorului și interpretului american Kevin Costner, pasionat amator de muzică country, care va concerta cu o formație pentru a populariza Festivalul RoIFF, ale cărui precedente ediții s-au desfășurat la București.

De asemenea, după marele succes al Festivalului internațional de film Transilvania, Clujul va găzdui, între 10 și 17 octombrie, primul Festival internațional de comedie, organizat la inițiativa cunoscutului distribuitor de filme Marin Vladimir, unde se vor viziona zeci de opere de pe toate continentele, cu secțiuni dedicate lui Jacques Tati, filmului francez, celui englez și școlii de comedie românești. Cu această ocazie, se vor vedea „incunabile” ca „Afacerea Protar”, „S-a furat o bombă”, „Secretul lui Bachus”, „Expresul de Buftea”, „Astă-seară dansăm în familie”, „Cuibul de viespi” sau „Titanic Vals”. Aici, președintele juriului va fi cunoscutul animator de festivaluri internaționale de film Yves le Moine.

Amatorii de film european nu vor fi dezamăgiți fiindcă retrospectivă dedicate unor importante cinematografii de pe bătrânul continent vor fi în curând programate. După Irlanda, va urma Marea Britanie și una dintre țările Americii latine. În lunile noiembrie și decembrie vom avea din nou posibilitatea să ne reîntâlnim cu ofertantele programe propuse de festivalurile internaționale Dakino și CineMaiubit, populara competiție internațională a școlilor de film studentești de stat sau particulare din întreaga lume.

Dintre proximele premiere cu participare românească este de semnalat filmul „Katalin Varga” (foto), regizat de Peter Strickland din Marea Britanie, având în rolul titular pe actrița Teatrului Maghiar de Stat din Cluj Hilda Peter. Povestea răzbnării peste ani a unui viol, excelent filmată în zonele Sfântu-Gheorghe și Miercurea Ciuc, a avut o gestație îndelungată – circa patru ani de zile – și a fost produsă de Librafilm și distribuită de Transilvania Film. Filmul a cucerit Marele Premiu la Festivalul de la Copenhaga, a luat „Ursul de argint” la Berlin, pentru excelența tehnică, iar actrița Hilda Peter a obținut premiul de interpretare la Bruxelles, odiseea festivalurilor nefiind încheiată.

Încercați să nu ratați pe 21 octombrie lansarea cărții „Truffaut, bărbatul care iubea filmele” la ora 19, la Sala „Jean Georgescu” a Cinematecii, când după proiecția filmului „Noaptea americană”, criticul de film Magda Mihăilescu va acorda autografe, dar și vizionarea filmului „Katyn” de Andrzej Wajda, pe 22 octombrie, la Sala „Paul Călinescu” a Cinematecii, la ora 17,30.

Ambele sunt evenimente de primă importanță pentru cinefili.



# Despre poeți, numai bine! Mai greu cu prozatoarele...

HORIA GÂRBEA

**DAN IANCU - Tata, doar fotografii, Editura Egal, poezie**

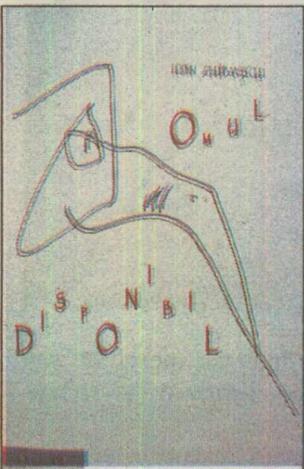
Poetul matematician și informatician Dan Iancu este un autor promotor al lucidității. **Tata, doar fotografii** este un lung poem ocazional. Părțile nu au titluri care să le autoînomizeze, curg una din alta, egale între ele ca stil și stare. Împrejurarea morții tatălui, Neculai Iancu, îl determină pe fiul poet la memorări și introspecții. Textele sînt însoțite de fotografii alb-negru, mai exact de fragmente de fotografii, prezentînd o realitate neliniștitoare prin felul în care sînt decupate din instantanee asupra unei realități anodine. La fel și poemele: „*imaginile sunt doar o măsură a ceea ce-ți ești, nicicum septica realitate cu care vrei să te pui bine*”, zice poetul. Dar Dan Iancu nu vrea să se pună bine cu realitatea, evită să se înduioșeze sau să facă paradă de sentimente nobile. El „uită cuvîn-



tele” și păstrează doar o amintire vagă a lor, pentru a nu se lăsa invadat de fraze somptuoase. Așa cum taie din fotografii ca să nu ofere imagini kitsch. Dan Iancu are abilitatea să convertească durerea personală, bine camuflată de altfel, într-un hiperrealism care se convertește în stranietate și generalitate. Este greu pentru cititor să se sustragă anxietății pe care o induc textele care în chip decis evită orice mijloc de seducție. Poetul ne spune că așa este lumea și că nu e nimic de admirat la ea. „*Tăind o carotidă albastră*”, Dan Iancu face o excepție cromatică, apelul său fiind mai degrabă la alb, negru și cenușiu. „*Nici măcar nu pot spune că te-am iubit*”, zice fiul și, totuși, cartea are o intensitate a memorării care nu poate fi asociată decît cu iubirea.

**ION ZUBAȘCU - Omul disponibil, Editura Brumar, poezie**

De ani lungi, Ion Zubașcu, cantautorul și poetul maramureșean stabilit în sufocanta Capitală, scrie același poem. Prima mea întâlnire cu textul lui **Omul disponibil** am avut-o prin 1982 la Cenaclul de Luni, cînd optzeciștii, care irupeau în peisajul literar și dintre care, de fapt, face parte, i-au recunoscut talentul. Volumul care apare acum la Editura Brumar este o integrală a „cînturilor”, în număr de 12, pe care Ion Zubașcu le tot potrivește din cuvinte de peste 25 de ani. Opera publicată a întăritului este mică: „*Mai mult morții au dreptul să-și publice cărțile*”, spune el. De cîte ori a făcut tentativa de a strînge poemele într-o carte, s-a „izbit din partea cuvintelor de o rezistență”. Ion Zubașcu nu e un om disponibil. Întîi, pentru că este foarte ocupat și, apoi, pentru că morala sa inflexibilă, care i-a



adus destule necazuri, îl oprește să fie la dispoziția altcuiva decît a poeziei. Textele lui Ion Zubașcu dau seama în special de marea sa onestitate: ele convertesc în poezie articole, proză, scrisori, mai exact tot ceea ce autorul consideră că îl reprezintă și îl definește. Nu vom găsi în aceste pagini nici metafore, nici imagini spectaculoase.

Ci numai confesiuni, puncte de vedere personale, pe care, în chip paradoxal, tocmai lipsa unei transfigurări „poetice” le înalță la rangul poeziei. Cartea lui Zubașcu este viabilă prin forța mărturisirii afirmative (înainte de a fi cineva sau ceva, trebuie să fii pur și simplu) și impresionează pentru că are gustul indescriptibil al vieții trăite care poate deveni oricînd, privită din unghiul potrivit, poezie.

**FEVRONIA NOVAC - Ophelia Is Wearing Perfume, Nova International Publishing House, poezie**

Fevronia Novac, una dintre ultimele – cronologic – nouăzeciștii, cea din urmă poetă care a moderat ca studentă alături de Mircea Martin (după Andrei Damian și Caius Dobrescu) ședințele Cenaclului Universitas, a părăsit România. Probabil tocmai la timp. Stabilită în Canada, apoi în Franța, ca reprezentantă a Canadei la ambasada acesteia la Paris, Fevronia Novac a continuat să scrie în limba română, dar și în limba engleză. Este inevitabil ca unii autori, emigrați din țara noastră cea intrată în Europa, dar încă neintegrată ei, să aleagă pentru comunicare limba care le dă șanse mai mari de afirmare. Ce scriitor nu-și dorește să comunice cu un public cît mai larg? Mă bate chiar gîndul că destui scriitori români, chiar rămași pe plaiuri mioritice, vor adopta ca limbă de exprimare literară engleza sau, de ce nu, avînd în vedere expansiunea lor, spaniola sau chineza. Oricum ar fi scrise, în limba maternă sau în alta, poemele Fevroniei Novac îi



dezvăluie talentul și personalitatea, instinctul ludic și umorul, lipsa de inhibiții care nu este un câștig al perioadei transoceanice, fiind intrinsecă autoarei.

Poeta este ea însăși în orice limbă și chiar glumește pe seama plurilingvismului său. Un text se cheamă „*Poem with Magnets on the Refrigerator*”, iar altul „*E.M. Cioran*”. În termeni simpli și în versuri totdeauna agrementate cu ironie, mai ales cu autoironie, Fevronia Novac ne dezvăluie felul în care vede ea lumea și se bucură să știe că o vede „altfel” decît percepția comună. Poemul, feminin, nu face decît să ne înfățișeze natura autoarei: „*as this poem writes herself/ she also writes me/ as I really am/ still she is too delicate to name/ my frailty/ my bold day dreams*”. Poezia Fevroniei Novac este un act de libertate, de mobilitate spirituală și are o senină gingașie.

**PAUL SÂN-PETRU - Alchimia Muzelor, Editura ART XXI, poezie**

Ideea lui Paul Sîn-Petru e simplă: un album elegant, în care pune patruzeci de reproduceri de bună calitate după lucrări de Nicolae Grigorescu. Pentru fiecare dintre cele patruzeci de tablouri, toate foarte frumoase, poetul scrie cîte un text poetic în prozodie clasică, la care adaugă și traducerea în franceză de Paula Romanescu. Fiecare text este comentariul piesei plastice alăturate, în termeni dintre cei mai expliciti. Astfel, la un delicat vas cu trandafiri, autorul notează: „*Apusuri înșirate-n orizont - /și totuși ele-o parte sunt din mine:/ eu, scunda roză-a marelui apus,/ de la amurguri nu mă pot abține*. E drept, te poți abține de la multe, dar de la amurguri mai greu! Devine lîmpede, cu fiecare text, că Paul Sîn-Petru și-a dorit o deschidere a versului său prin colaborarea cu Nicolae Grigorescu, în timp ce maestrul e greu de crezut că s-ar fi gîndit să-și potențeze opera prin poezia lui Paul Sîn-Petru! Cea mai bună modalitate de parcurgere a cărții este limitarea la privirea ilustrației. Oricît de sfioase și admirative ar fi comentariile lirice ale lui Paul Sîn-Petru, ele abuzează cert de lipsa acordului ilustrului pictor. Acesta nu poate, în mormîntul său, decît să tacă și, eventual, să se răsucescă. Chiar dacă poemele lui Paul Sîn-Petru ar fi niște capodopere, procedeul atașării de arta unui clasic ar fi nedelicat. De ce n-ar vrea un artist adevărat să se afirme prin el însuși sau, dacă e vorba de comentarii plastice, să le facă în proză și pertinent? Dincolo de limbi și limbaje, Grigorescu rămîne Maestrul, iar comentatorul său nu izbutește să stîrnească decît un surîs.

**DINU IANCULESCU - În așteptarea Timpului știut, Editura Casa Cărții de știință, poezii, sonete, rondeluri**

Pe Dinu Ianculescu l-am cunoscut mult timp după ce îi auzisem de zeci de ori vocea inconfundabilă prezentînd una dintre puținele emisiuni suportabile ale televiziunii de dinainte de 1989. Stabilit în Germania din 1985, poetul-actor se definește prin aceeași gravitate a vocii lirice pe care o manifesta și emisia vocală propriu-zisă, bine cunoscută oricărui telespectator. În sonete sau rondeluri, ca și în poeme fără formă fixă, dar cu o remarcabilă rigoare prozodică, Dinu Ianculescu frazează sigur și elegant, profund și lipsit de artificii verbale. Sunetul este adesea arghezian: „*Doamne! Am pierdut lumina/ ce mi-ai dat-o la-nceput/ Nu știam că-i de-mprumut/ floarea și-am vîndut grădina*”. Sonetele prelucrează teme shakespeariene în maniera lui Voiculescu: „*Să-ți aduc iubirea pînă-n zori alerg/ Nu mai vîd ivirea soarelui. Îl știu/ undeva pe ceruri ne-nceput de viu/ și cu umbra morții razele îi șterg*”. Scrierea este sobră, virilă și totuși grațioasă. Un ton liturgic, ca o bătaie adîncă de clopot, melodios, deși neliniștitor, amintește versurile lui Goga: „*Viscolul în codru a cioplit nuiele/ și ca să trec puntea mi-am luat dracul frate/ Apăsat de goana vîntului din spate/ trag pînă la maluri viața de curele*”. Metafora se construiește exact, geometric. Poezia lui Dinu Ianculescu oferă cititorului care o poate citi fără prejudecata actualității cu orice preț o reală delectare.

**BORIS MARIAN - 154 sunete, Editura Granada, poezie**

Cel mai haios rînd al cărții lui Boris Marian este un citat scurt de pe coperta a IV-a. „*Citit: De ce nu se scrie despre Boris Marian? Alex Ștefănescu - Flăcări, aprilie 1990*”. În 1990 nu se prea scria despre poeți, mai mult despre politicieni și mineri. Între timp lucrurile s-au mai schimbat. Deși nici Alex Ștefănescu nu s-a prea grăbit să scrie despre Boris Marian... Boris Marian scrie el însuși poezie fără să aștepte mari ecouri sau încurajări, scrie obsedat de ideile lui, obstinat, mult, mai mult acum decît într-o lungă carieră de literat. Poeziile lui Boris Marian, că se cheamă „sunete” sau altfel, că au rimă sau nu, că sînt izbutite sau rămîn doar notații pentru sine, la care cititorul poate ridica din umeri, se revarsă inegal, avînd ca singură constantă dorința de a comunica lîric a autorului. El vrea să fie „*analfabet și pur, un savoyard*” (rimînd cu „ochii care ard”), însă rămîne, orice-ar fi un livresc pătimaș, un autor care nu poate fi extras dintr-o uriașă bibliografie precedentă. Iată, la îndemnul lui Alex Ștefănescu, și vorba lui Dumas, „*după 20 de ani*” am scris, și nu o dată, despre Boris Marian. Pentru că merită!

**CHRISTINA WITTELSBACH - Confuzie seducătoare, Editura Dominor, roman**

După atîta poezie, o gură de proză face bine la digestie! Christina Wittelsbach este pseudonimul unei frumoase autoare de pe la noi, care nu ezită să-și pună pe copertă un portret sexy. După ce mi-a dăruit cartea ei, romanciera m-a întrebă în repetate rînduri prin e-mail dacă am citit-o, cum mi s-a părut etc. Am tot amînat răspunsul și am încercat să-i explic că producțiile tip Sandra Brown nu fac obiectul propriu-zis al literaturii și al preocupărilor mele. Mi-am dat, în fine, seama că nu mai pot fugi de răspundere: la urma urmei, o carte e o carte. „Confuzie seducătoare” este o confuzie, dar nu e seducătoare! Autoarea confundă literatura cu o relateare plată a unor fapte lipsite de interes. Ea zice pe copertă: „*Jubesc această carte pentru că prin intermediul ei pot să arăt și să dăruiesc lumii toată creativitatea cu-care am fost binecuvîntată*”. Vai, cît de puțină este această creativitate! Partea cea mai tristă: acțiunea romanului de dragoste, care se petrece la Los Angeles, San Francisco, Bangkok etc., este înfățișată prin dialoguri intense între personaje, în afară de rîndurile în care naratoarea omniscientă ne explică foarte clar la ce se gîndeau ele. Aceste dialoguri sînt, din păcate, de o falsitate lamentabilă, sînt lipsite de individualitate (toate personajele vorbesc absolut la fel), sînt de o sîngăcie totală și, în final, citindu-le, te rușinezi că aparții speciei umane. Chiar descrierile banale apar jenante: „*Divine îl trezi pe Lucas cu un sîrut pe buze. El deschise ochii*.” Fiecare rînd este o perlă de kitsch. În rest, dragostea învinge!



# S.O.S. DRAMATURGIA CONTEMPORANĂ!

## PARLAMENTULUI ROMÂNIEI

Stimate doamne și stimați domni parlamentari.

După 1989 artele spectacolului au avut șansa să se descătușeze de cutume și constrângeri și odată cu ele a apărut și și-a făcut loc timid șansa creației dramatice românești. Si totuși, din păcate, șansa piesei românești contemporane autentice de a fi jucată în fața publicului nostru a fost în tot acest răstimp obturată de atitudinea potrivnică a conducătorilor de teatru, de pasarea obositoare a autorului dramatic român de la statutul de om de teatru la cel de scriitor și invers, de nerecunoașterea acestui statut chiar de lumea teatrului, de nepăsarea majorității regizorilor români care par lipsiți de curaj, încremeniți în parantezele strâmte ale dramaturgiei verificate, clasice, bătătorită de atâtea și atâtea versiuni și, finalmente, de punerea în index chiar de către instituțiile care ar trebui să facă cei mai mulți pași în direcția promovării valorilor teatrale românești.

Remarcăm an de an pe afișele teatrelor românești de stat aceleași piese și acciași autori – în cea mai mare parte aparținând culturilor străine – piese reluate la nesfârșit, de la o sală la alta, dintr-un oraș în altul, propuneri previzibile, alegeri repertoriale neadecvate vremurilor pe care le trăim și contrazicând regula simplă potrivit căreia teatrul oferă și trebuie să ofere feedback realității imediate. Sunt teatre importante în țară care nu au mai programat de ani de zile o piesă autohtonă contemporană, scrisă pentru spectatorii zilelor noastre. De asemenea, sunt tot mai mulți autori străini, unii de calitate îndoicnică, importați fără nici un criteriu de valoare și jucați numai pentru că sunt subiectul unor schimburi de facilități între cei care îi promovează și oamenii noștri de teatru (burse în străinătate, onorarii mari pentru traducători, invitații la diverse evenimente peste graniță, premii ale Institutelor străine de cultura, diverse alte schimburi interesante). Sunt tot mai mulți regizori români care reiau aproape anual același text clasic străin (de regulă Shakespeare, Cehov, Moliere, etc.) în teatre diferite, numai ca să bifeze o producție, numai ca să încaseze un onorariu, numai ca să-și satisfacă un orgoliu. Nici un act de curaj, nicio inițiativă de a demonstra calitățile lor și pe o piesă românească de astăzi. Finalmente, este de neînțeles cum scena numărul unu a țării – Teatrul Național din București – este atât de refractară la piesa românească contemporană, născându-se întrebarea la ce bun brand-ul pe care îl are și numele mari de dramaturgi români care l-au condus în diferitele perioade istorice, dacă acum, prin activitatea și politica sa repertorială, practic le recuză. Excepțiile care mai colorează din când în când stagiunile rămân doar excepții. Și poate cel mai tragic, marii noștri autori contemporani (Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Marin Sorescu) sunt trecuți, inconștient și nejustificat la index și condamnați la uitare.

Suntem un grup de autori dramatici români, mare parte afirmați după 1990,

Din inițiativa scriitorului Ștefan Caraman, dramaturgi din toate generațiile s-au hotărât să se adreseze Parlamentului României cerându-i să inițieze și să adopte un act normativ care să ofere producției autohtone de text de teatru șansa pe care o merită. Secția de Dramaturgie a Asociației Scriitorilor București s-a alăturat acestui demers.

care cred cu tărie că piesa românească de teatru este sau, mai degrabă, poate deveni un produs cultural valoros și mai ales competitiv. Credem, de asemenea, că aplecarea cu mai multă atenție și curaj a tuturor factorilor decizionali din teatru asupra textului dramatic românesc, montarea într-o proporție mult mai mare a pieselor noastre pe scenele teatrelor de stat (așa cum se-ntâmplă cu dramaturgia națională – și cu artele în general – în toate țările Uniunii Europene), promovarea autorilor români de către instituțiile de cultură măcar la jumătate din agresivitatea cu care o fac instituțiile altor țări aici în România (Cervantes Institute, Institutul Francez,



Goethe Institute, etc.), recunoașterea, finalmente, a statutului nostru, toate acestea, pot conduce la apariția mult invocatei capodopere, a pieselor valoroase și capabile să ne plaseze în rândul dramaturgiilor importante ale lumii și ale vremii.

Solicităm, așadar, Legislativului Român să inițieze și să adopte un act normativ (eventual un amendament la Legea Teatrelor) care să ofere producției autohtone de text de teatru șansa de care are nevoie și care i se cuvine. Solicităm ca Legea Teatrelor să își extindă spiritul și litera și asupra creației dramatice românești contemporane. Solicităm ca prin această lege sau articol de lege, toate teatrele românești finanțate din bugetele publice (adică plătite de cetățeni români) să cumpere, să producă și să programeze în mod obligatoriu în repertoriul stagional premiere ale pieselor românești contemporane în proporție de minim 30%. Ne susținem cererea cu următoarele argumente:

1. Există o mulțime de piese scrise de după 1990 de valoare și de mare valoare, certificate de concursul UNITER pentru cea mai bună piesă a anului ori de concursul „Camil Petrescu” patronat de Ministerul Culturii din România. În cei aproape 15 ani de când există aceste competiții, au fost premiate și nominalizate aproximativ 60 de piese, citite și

certificate de specialiști din teatru: critici și regizori. Facem cunoscut că nici UNITER și nici MCC, împreună cu instituțiile teatrale românești, nu au dus până la capăt acest demers prin sprijinirea și producerea unor spectacole bazate pe textele premiate, motiv pentru care din acest portofoliu au ajuns pe scenă mai puțin de 10% și majoritatea doar în mod intamplator – considerăm acest lucru anormal și total injust. Tocmai acest portofoliu contrazice ideea lansată de multă vreme în Agora precum că autorii români sunt netalentați sau neimportanți, lucru neadevărat. Este pur și simplu o avere a creativității românești aruncată la coș, credem noi

din cauza unor interese meschine sau din indiferență, limitare și necunoaștere.

2. Ca să contăm în corul culturilor puternice europene, trebuie să ne susținem și să ne dezvoltăm propria cultură, propria creație originală. Un volum mare de piese puse în scenă într-o proporție majoră vor atrage după ele alte piese românești, tot mai bune, tot mai valoroase și, mai departe, vor crea premisele exportului acestora și plasarea lor între producțiile de mare valoare ale Europei și ale Lumii. Nu putem emite pretenții atâtea vreme cât nu avem cu ce competiționa și nu putem competiționa fără o piață echilibrată, favorabilă propriilor valori culturale.

3. Toate teatrele românești de stat sunt plătite din contribuțiile bănești ale cetățenilor români care trăiesc realități românești și care vorbesc limba română. Este obligația Statului – prin intermediul instituției teatrale pe care o finanțează – să întoarcă acest gest promovând spectacole românești, care reflectă realități, sensibilități și caractere românești.

4. Instituțiile culturale importante din Europa își promovează agresiv produsele artistice (deci și piesa de teatru) în România beneficiind de subvenții majore și recompensând oameni de teatru valoroși români pentru a le promova produsele. Este notoriu recentul

premiu acordat domnului Victor Scoradeț – critic, lobby-st și traducător de mare notorietate și valoare – de către Goethe Institute pentru serviciile și lobby-ul aduse culturii germane în România, prin traducerea unui număr important de piese de teatru care se regăsesc de ani buni pe scenele teatrelor noastre de stat (Odcon – București, Ploiești, Bacău, etc.). Și nu este singurul. Nu există nicio contraofertă instituțională românească structurată care să genereze rezultate vizibile, deși Statul Român susține financiar o mulțime de organizații și instituții publice (ICR, MCC, teatrele de stat, etc.) cu atribuțiuni directe în susținerea produselor culturale originale românești și, pe cale de consecință, inclusiv a piesei de teatru.

5. Prin această solicitare nu se diminuează cu nimic deschiderea pe care trebuie să o aibă orice instituție de teatru către cultura universală, către piesa străină sau clasică, dimpotrivă. Solicitarea noastră e menită doar să aducă un echilibru în repertoriul teatrelor de stat, să așeze în condiții de piață nepărtinitoare, egale textul românesc contemporan în competiția cu textele autorilor străini sau clasici.

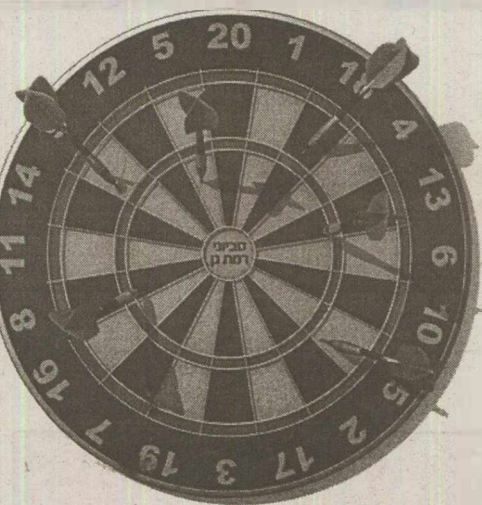
6. Pe termen lung se creează condițiile apariției unei producții anuale valoroase și valide. Este foarte posibil ca la început pașii să fie modești, spectacolele să nu fie tocmai cele mai reușite dar orice construcție de mare anvergură presupune încercări și rețușuri, eșecuri asumate și multă muncă, mult efort fizic și creativ. Procesul însă se va distila în timp, vor apărea tot mai mulți autori valoroși încurajați de faptul că piesele lor vor fi valorificate, vor apărea tot mai mulți regizori care vor descoperi că există creații artistice românești capabile să le incite creativitatea și pe care vor încerca să le monteze din proprie inițiativă.

7. Se acoperă, în sfârșit, o nevoie reală a publicului de teatru (verificată cu asupra de măsură de câte ori s-a ivit ocazia) pentru piesele românești, pentru poveștile de viață actuale românești pentru personaje românești și pentru creația românească în general.

A trecut prea mult timp în care creația dramatică românească a fost marginalizată. Credem că a venit momentul ca dumneavoastră, în calitate de legiuitori dar și de păstrători și protectori ai limbii și creației literare române să faceți acest gest de îndreptare a acestei situații. Altfel, vom asista neputincioși la dispariția dramaturgiei românești de pe scena teatrelor și a culturii naționale și universale.

Ștefan Caraman, Radu Macrinici, Saviana Stanescu, Horia Gârbea, Mircea Radu Iacoban, Ioan Peter, Mugur Grosu, Mediana Stan, Dumitru Radu Popescu, Lucia Verona, Paul Everac, Dinu Grigorescu, Emil Lungeanu, Emil Mladin, Ioan Drăgoi, Adrian Mihalache, Pașcu Balaci, Mircea M. Ionescu, Valentin Busuioc, Dan Mihu, Sânziana Popescu, Olga Delia Mateescu, Constantin Abăluță.





# Hai la gogoși, tromboane, baloane de săpun!

Adunările secțiilor numeroase ale Asociației Scriitorilor București au dezvăluit la unii scriitori capacități de veritabili politicieni. Unii candidați au excelat în emiterea de gogoși electorale. Mult mai grav a fost faptul că numeroși colegi ai lor au mușcat din momelile grase aparent, dar complet artificiale. Refrenul care prinde în vremuri de criză este fluturarea unor fonduri care, se pretinde, abia așteaptă să intre în conturile Uniunii. ● Culmea, cei care se pretindeau calificați să atragă fonduri uriașe erau cei care au excelat în ultimii patru ani prin totală absență din listele cu proiecte propuse spre finanțare Uniunii. Dar asta e regula promisiunilor electorale: să se dea oricepuți cei care n-au realizat nimic. În 2007 și 2008, când încă au mai fost bani pentru proiecte culturale, cam un miliard pe semestru, iar secția de proză ASB avea doi membri în Comitetul Director (din cei peste 220 ai săi), s-a ajuns la comicăria ca singurul colocviu național de proză să fie organizat la o filială de 40 de membri – Alba-Iulia, e drept, condusă de un poet tăcut și eficient. ● Evident că, la momentul

respectiv, nu a crăpat niciun obraz, iar acum demagogia s-a revărsat din plin asupra unor scriitori hipnotizați. ● Nu altfel au stat lucrurile la Poezie, unde, în loc să fie felicitat pentru a fi condus cea mai activă secție, președintele ultimilor ani era să-și piardă scaunul în fața unor elucubrații de mitoman. ● N-a sesizat nimeni din adunarea anesteziată de menționarea cuvintelor magice „milioane de Euro” că o entitate fără personalitate juridică nu poate crea, cum i s-a promis aiurea, persoane juridice? Nu s-a prins nimeni că o agenție literară nu poate fi înființată pentru că, la onorariile de la noi, cu un comision de 10 la sută, nu și-ar scoate nici banii de tramvai? Nu știa nimeni că o „societate poentru drepturi de autor” la ASB sau chiar la USR e o imposibilitate juridică (întrucât sursa de venit e colectată prin lege de altă organizație)? Ba da, din fericire! Dar numai pe linia de sosire. ● A devenit clar că, din păcate, aproape morți de inaniție, bieții scriitori s-ar da pe mâna diavolului în schimbul unor avantaje fantomatice. Și că pot fi mințiți în față fără să clipească. ● O breaslă care ar trebui să fie etalonul lucidității în societate, privind cu realism și cu sarcasm tromboanele panglicarilor de profesie, cuprinde membri care votează cu ochii închiși primul venit. ● Degeaba avem dicționare, istorii literare, panorame critice!

Citindu-le, cei care doresc să fie în cunoștință de cauză ar afla câte parale fac traficantii de iluzii care se visează lideri administrativi ai scriitorilor (că de lideri în meserie nu poate fi vorba!). Dar ei se conduc după biografii și bibliografii fabricate în pagini de internet care suportă chiar orice. Orice mitoman își poate pune, pe propriul sit, și coroană ducală, se poate da coborâtor din voievozi sau direct din Cer. Dar să-l și creadă cineva nu e prea mult? ● La Secția poezie a candidat și un autor care, pe lângă valoarea recunoscută, venea cu experiența managerială de a fi condus, vreme de mulți ani, și de a conduce încă un trust de presă binecunoscut. El a obținut fix 11 voturi. Pentru că unora competența nu le spune nimic, cum nu le spun nimic nici succesele anterioare. Mai de preț sînt himerele! ● Acum cîțiva ani, un poet inventase un curent numit „himerism”, pe care îl reprezenta cu cinste și demnitate de unul singur. Păcat că n-a venit la București, ar fi găsit la cele mai mari secții ale celei mai mari filiale a Uniunii o droaie de adepți. ● Sedați ca niște păsări de dansul șarpelui, mulți scriitori, care n-au făcut desigur în viața lor un decont de proiect nu înțeleg că „banii” (cuvîntul magic în fața căruia jubilează), chiar de ar fi, s-ar da pentru articole precise de buget și în niciun caz nu vor intra în buzunarele lor goale. ●

Ceea ce iarăși uită inexplicabil bieții scriitori este că printre ei se află chiar cei care sărăcesc bugetul pentru proiecte al Uniunii: editorii care nu plătesc timbrul literar conform legii, dar sînt oricînd gata să tipărească pe banii autorilor o sută-două de volume, pe care să le pună apoi în brațele lor subțiate de foame pentru a fi „distribuite”. ● Parcă n-am trăi în epoca informației! Altfel cum să nu-și dea seama zeci de electori naivi că ele, societățile, acced greu sau deloc la fonduri ale Uniunii Europene!? Să fie uniunile de creatori din Germania, Polonia, Grecia sau chiar Slovenia ori Lituania compuse numai din fraieri? Păi, atunci, să se ducă promițătorii noștri pînă acolo și să-i deștepte! Abia după aia să vină să ne spună cum au făcut. ● În loc să se informeze corect despre ceea ce se poate și ce nu în toată Europa, sărmanii scriitori accesează internetul doar pentru a citi somptuoase biografii imaginare. ● Cei care refuză realitatea ar face bine să cultive iluzia în opere, nu în viață. ● Apropos, s-au tăiat sporurile de doctorat din învățămînt! Evident, solidaritatea românească a fost decisivă în aplicarea măsurii! Dacă ea va funcționa și la scriitori și ei nu vor deschide ochii, vor afla că și din puțin se poate tăia mult. Numai din nimic nu se mai poate înhăța niciun ban. (H.G.)

## Fără public, dar cu pudibonderii

Echipele românești s-au obișnuit să joace fără public. Mai întâi pentru că lumea nu se mai duce pe stadioane. Cu mici excepții – Timișoara, Cluj –, celelalte orașe nu se prea omoară după fotbalul văzut pe viu și la fața locului. E dezolant să vezi tribunele goale la Craiova, amintindu-ți de freamătul, frumusețea și trăirea incandescentă de altădată, și îți vine să zici „ce bine că s-a dus și Farul în B” spre a nu mai contribui cu goliciunea stadionului la tristețea fotbalului. Echipa campioană, Unirea Urziceni, a beneficiat la întâlnirea cu Dinamo, contra-candidata de anul trecut, într-un joc al orgoliilor, de încurajările a zece rătăciți pe care înrăiții fani ai lui Dinamo nici i-au băgat în seamă. Colac peste pupază, una-două, UEFA sau Liga sancționează echipele, lăsându-i chiar și fără acei puțini spectatori. Cred că este una dintre cele mai aberante sancțiuni din lumea noastră plină de aberații. Să fie arestați pe loc și în bloc, să fie amendați, să fie puși să plătească daunele, să fie sancționate firmele care asigură paza, nu știu ce măsuri dure s-ar putea lua, în linia și limita legii, dar să răspundă și să suferă nebunii, descreierații, nu echipele, fotbalistii și suporterii adevărați. Cred că se face și exces de zel. Pentru un banner – de cele mai multe ori haios – se pun în cumpănă sănătatea planetei, moralitatea globală, se iscă furtuni de rasism, discriminare, onoare nereparată. Asta în timp ce, zilnic, oameni politici – care au în mâinile lor puterea decizională, deci care își pot pune în practică teoriile – aruncă invective, jignesc, mint, se arată xenofobi. La paritate, aș propune ca sancțiune interzicerea membrilor

de partid sau susținătorilor lor să se mai prezinte la alegeri. Uite-așa: să vadă și ei ce înseamnă să suferă un altul, fără vină și pată, pentru pofta ta de a atrage atenția. Suporterii nu au nicio putere în planul acțiunii sociale sau politice. Rațiunea bannerelor, scandărilor, gesturilor este de a intimida adversarul echipei lor. Cine a fost pe-un teren de fotbal, acolo, în iarbă, cum îi place lui Cornel Dinu să spună, știe că nu se aude decât vuietul, că mai mult simți că ești încurajat sau timorat decât auzi, vezi, procesezi mintal, în deplină rațiune, ce se petrece. Fotbaliștii care se plâng sunt fie niște ipocriți și provocatori, fie niște cerșetori ce vor să obțină, în afara mijloacelor sportive, victoria, fie niște impostori, având ei timp pe terenul de fotbal să audă ce se scandează și să citească bannerele. Să fim serioși! A muta principii politice, rațiuni politice, atitudini politice din arena politicii pe stadioane este o aberație. Sunt mult mai periculoase declarațiile cu iz xenofob ale lui Dumitru Dragomir sau ale lui Gigi Becali, din postura lor de oameni politici, decât nu știu ce banner de care, fariseu, Miticuță se îngrozea.

Sunt categoric împotriva violenței de orice fel. Nu m-am mai dus pe stadioane din momentul în care m-am simțit amenințat și obligat să mă comport, să mă exprim după placul nu știu cărui șef de galerie, unui tâmpit care dă ordine vecinului de scaun, sectorului sau tribunei unde se află. Aceasta e problema cea mai importantă a stadioanelor noastre: violența fizică, psihică, verbală a celui de lângă tine. Nicidecum bannerele, scandările haiose ori unele gesturi. Cele mai inventive înjurături, cele

mai tăioase replici le-am auzit, în copilăria mea, la peluză. Cele mai potrivite porecle, cele mai multe biografii rezumate la o propoziție scurtă, cele mai spumoase istorioare spuse în două vorbe le-am auzit tot la peluză. Limba chibițului este ascuțită și a dracului. Dar este o limbă a gratuității, nu a acțiunii. Sau așa a fost multă vreme. De când UFA, FIFA, LIGA și mai știu eu cine s-au luat în foarte serios făcând politică pe stadioane, totul s-a degradat. Pentru că suporterilor li s-a luat o libertate câștigată; de a înjura, de a persifla, de a fluiera orice, nu numai ce se petrece pe teren. Hai să ne aducem aminte de un meci cu bulgarii, la ei acasă, la care în jucătorii noștri, de fapt, pe pistă, s-au aruncat suluri de hârtie igienică. Noi, românii, am fost solidari cu ei, zicându-ne „nu și-o da, domnule, dobitocu’ seama că am ajuns de răs’ ăstora, că nici hârtie igienică nu se mai găsește în România?”

Fotbalul nu poate exista fără suporterii, fără ironia, fără libertatea lor de a fi haiosi, spirituali. Sunt sporturi care se petrec în tăcerea unor săli, precum șahul, sau al unor pajiști, cum e golful. Sunt altele în care publicul de-aia se duce, să trăiască emoțiile celui cu care ține, să simtă dureros fiecare lovitură primită și să jubileze la fiecare lovitură dată, cum e boxul. Chibițul adevărat trăiește nouăzeci de minute pe gazon alături de ai săi. Și își exprimă trăirile, frustrările, dezamăgirile și de dincolo de stadion în fel și chip. Să nu mai privim catastrofic o înjurătură, un banner! Să nu mai fim fariseici; privim cu lejeritate apologia incestului, ne amuzăm de glumele grosiere de la televiziuni, ne emancipăm cu filme porno, ne facem campanii electorale cu legalizarea prostituției și ne jenăm de cuvîntul „muie”. Față de ceea ce aud în tramvaie și autobuze, pe stradă și deseori la televizor, mie mi se pare chiar un cuvânt drăgălaș! (C.St.)



# Mircea Bochiș pe Street Art-ul european

IOLANDA MALAMEN



Nu sunt nici pe departe un fan declarat al Street Art-ului, nu am mare aprehensiune pentru zona asta valorificată temperamental și insistent peste tot în marile aglomerări urbane, dar trebuie să țin cont de punctualitatea cu care ea se manifestă în lume, purtând cu sine un militantism de substanță, cu

norme critice și oglindiri necesare, în graba halucinantă cu care ne petrecem viața.

Am să salut, așadar, fără parcimonie retrogradă, partea vitală și spectaculoasă a acestei arte care, în ultimii ani, are și la noi din ce în ce mai mulți adepți mărturisii printre artiști.

Mircea Bochiș (n. 1950 la Borșa, lângă Cluj, și naturalizat la Baia-Mare), a cărui expoziție a fost deschisă în aceste zile la Galeria „Dialog”, este unul dintre ei.

Timpul scurs de la debut (1973) și pînă astăzi a făcut ca artistul să se manifeste intens și locvace, nu numai ca un rezonator care experimentează cu patimă, ci și ca descoperitor permanent de soluții și drumuri bine definite. Inventariată cu atenție și empatie, arta lui Mircea Bochiș conține în decenii de muncă, experimente viguroase, complexe, mutații luxuriante, fronde și frământări continue. Lista foarte lungă a manifestărilor expoziționale la care a participat arată și ea un artist dispus să se confrunte cu privitorul, dar mai ales ușurința structurală de-a se reinventa tot timpul. Criticii i-au apreciat energia și ingeniozitatea cu care abordează și stăpînește realul și „joaca”, lucidă cu multe conotații sociale. Expoziția de la Galeria „Dialog” este o etapă față de care Mircea Bochiș recunoaște că își pregătește de-acum înstrăinarea, defensivă, după ce a produs poate sute de lucrări care ar putea constitui o parte substanțială într-un muzeu de artă modernă. Intenția asta nu diminuează însă nicicum importanța ei.

Lucrările (cîteva zeci, desene, picturi și tehnici mixte noi) stau, grație ochiului profesionist al Ruxandrei Garofeanu, în spațiul limpede, salubru, cum nu se poate mai bine, și ceea ce încîntă la un prim contact vizual este sinceritatea țîșnită dintr-un impuls liric, fără dulcegării ori ezitări.

Preocupat să-și învingă eventuale prejudecăți sau sfidîndu-le inteligent, Mircea Bochiș este într-o continuă „ofensivă vizuală”, stimulat de limbajul visceral-cerebral, un balans între emoție și plăcerea de-a nu trece nepăsător. Aportul lui la arta momentului este „agravarea” lucidă prin forme, culori și „zidiri” a imaginilor care pot fi citite ca un protest nu cinic, nu vitriolant, ci mai mult obsesiv. O desfășurare cinematografică a multiplelor fațete care compun realul, un real uneori brutal, polemic și adesea carnal, la care artistul face nenumărate referiri. „Izbucnirile” cromatice închid în ele semnele unei evoluții în care umanul a traversat cea mai plauzibilă și



mai (ne)vinovată dintre experiențe: sexualitatea, dar nu ca rodire, ci ca o definiție a însingurării și a plăcerii. Femeile corespund pe deplin normelor morale și fizice ale unei tabloidizări frecvente, expunîndu-și în varii atitudini tulburătoare și activa sexualitate. Mircea Bochiș le provoacă cu naturalețe, la un voiaj prin fantezmele seducătoare și vinovate ale privitorului prin fereastra deschisă. Cînd ele sunt doar chipuri neutre și împietrite într-un decorativism angelic, substratul viril și ironic al gestului artistic se consumă o dată cu plasarea în contextul narativ și cromatic. În alte lucrări, Mircea Bochiș se explică ținînd cont de socialul vindicativ, chiar dramatic.

Emblematică imaginea patului auster, cu bare subțiri de metal, deschis ca o carte și, în același timp, dureros de rece și de tăcut, gol și eroic, pictat într-un decor cu brunuri neliniștitoare. Multe lucrări sunt alcătuirii patetice, ce simbolizează casnicul împins paroxistic spre limitele animalicului, dezvăluit frust și lapidar. Altele par schițe rupestre, ca să nu mai vorbim de cele care amintesc de imaginile graffiti care împînzesc zidurile clădirilor.

Artist proteic, european pînă în virful unghiilor, făcă-

tor și de alte forme (sculpturi, bijuterii), Mircea Bochiș face parte dintre acei artiști care pot să învingă cu lejeritate profesionalismul propriile limite.

Să nu uităm încă un fapt important: el trăiește la Baia Mare, spațiu care a impus în pictură celebra școală de la începutul secolului 20, în care veneau să studieze pictorii din toată Europa.

De altfel, Mircea Bochiș, dincolo de propria artă atît de efervescentă și prolifică, are meritul de-a fi proiectat și realizat primul muzeu particular de artă particulară din România: Muzeul Florean. La asta se adaugă simpozionul de sculptură în marmoră, salonul de mail art, primul festival privat de film experimental ș.a.m.d.

Ar mai fi de adăugat că Ruxandra Garofeanu a știut și de data aceasta (de altfel, ca de atîtea ori) să ne încete, să ne provoace cu un eveniment artistic vital al unui artist ale cărui resurse par nepuizabile. Și cum dintre ingredientele artei face parte și surpriza, ne putem gîndi că artistul ni le pregătește febril, dornic în aceste momente să se golească de lucrări atelierul, pentru a începe truda la noul proiecte. Îi dorim mult succes!

